

Latvijas-Igaunijas Biedrības

MĒNEŠRAKSTS

O. Nonāca vadībā

LĀTI-EESTI ÜHINGU KUUKIRI

№ 2

Kokneses pilsdrupas — Koknese lossivaremed

1935

29. jūnijs

III gads

LATVIJAS-IGAUNIJAS BIEDRĪBAS IZDEVUMS

Saturs:

1. No redakcijas.
2. **Edvarts Virza.** Karogs
3. **Villem Ridala.** Elēģija.
4. **Elina Zālite.** Agrā pavasarī.
5. **Jānis Žigurs.** Rūpju mātei.
6. **Edvarts Virza.** Vectēva nāve.
7. **Fridebert Tuglas.** Līdumnieks.
8. **M. Raud.** Igaņu grāmatas 400 gadi.
9. **L. Jēruma-Lietīna.** Latviešu un igauņu kultūrālā sadarbība.
10. **H. Kompus.** Ziemeļu skaistules.
11. **Cand. jur. M. Sams.** Skaistā Latvija aicina.
12. 15. maija un 12. marta sasniegumi.
13. Chronika.

Sisu:

1. Toimetuselt.
2. **Edvart Virsa.** Lipp.
3. **Villem Ridala.** Eleegia.
4. **Elina Salite.** Vara kevadēl.
5. **Jaan Schigur.** Emale.
6. **Edvart Virsa.** Vanaisa surm.
7. **Friedebert Tuglas.** Asuja.
8. **M. Raud.** Nelisada aastat raamatu tāhistel.
9. **L. Jeruma-Lietina.** Lāti ja Eesti kultuuriline koostöö.
10. **H. Kompus.** Põhjamaa pärlid.
11. **Cand. iur. M. Sams.** Kaunis Latvia kutsub.
12. 15. mai ja 12. märtsi saavutusi.
13. Kroonika.

LATVIJAS - IGAUNIJAS BIEDRĪBAS MĒNEŠRAKSTS LĀTI - EESTI ÜHINGU KUUKIRI

Nr. 2

29. jūnijā

3. gads

Latvijas - Igaunijas biedrības mēnešraksts iznāk četras reizes gadā. Mēnešraksta gada abonents Latvijā, Igaunijā un Lietuvā Ls 2,—, citās zemēs Ls 3,—. Atsevišķa burtnīca maksā Ls 0,50. Redakcijas adrese: Rīgā, Marijas ielā 35 dz. 6. Telef. 28960 vai Bulduri 678. Izdevniecības, ekspedīcijas, pasūtījumu un naudas pārvedumu adrese: Latvijas - Igaunijas b-bas mantzinim Fr. Lasmaņa kġam, Rīgā, Brīvības bulvārī 1; Fr. Lasmaņa telef. 20551. Latvijas-Igaunijas biedrības adrese: Rīgā, Skolas ielā Nr. 13.

Lāti - Eesti ūhingu kuukiri ilmub neli korda aas'as. Kuukirja tellimishind aastas Lātis, Eestis ja Leedus Ls 2.—, teistes maades Ls 3.—. Ūksik vihk maksab Lātis Ls 0,50. Toimetuse address — Rīgā, Marijas ielā 35, dz. 6. Tel. 28960 ehk Bulduri 678. Vāljaandja, talituse, tellimiste ja rahasaadetiste address: Lāti-Eesti ūhingu laekahoidjale hārra Fr. Lasman'ile, Rīgā, Brīvības bulv. (Vabaduse puistee) 1; Fr. Lasman'i telef. 20551. Lāti - Eesti ūhingu address: Rīgā, Skolas ielā 13.

No redakcijas.

Toimetuselt.

Garīgām vai mākslas vērtībām ir tā priekšrocība pret materiālām, ka viņas izmantojot un baudot visi kļūst bagātāki, bet pats šo vērtību avots nekad neizsīkst.

Latviešu Rīgas publika vēl šini pavisarī dabūja pārliecināties par neizdzēšamo garīgi apaugļojošo iespaidu, kādu atstāja Tallinnas „Estonia“ teātra ansambļa uzvestās H. Raudzēpa lugas „Slaists“ izrāde uz mūsu Nacionālā teātra skatuves. Ieguvējas bez šaubām bija abas puses, jo abas jūta, ka viņas ir garīgi tuvinājušās — viena saņemdamā jaunus iespaigus par otras garīgo dzīvi un otra apzinādamās, ka viņa bijusi šis tuvināšanās izjūtas iedvesēja.

Citādi tas ir materiālo vērtību laukā. Ja taisāmie noslēgt, piemēram, tādu saimniecisku līgumu, tad abas puses kalkulē — kurai pusei līgums būs izdevīgāks, kurā puse un par cik no paveiktā darba iegūtu vairāk. Šāda viegli pārprotama, tīri psiholoģiska lietu uztvere ir tā, kas lielā mērā kavē saimniecisko

Vaimlistel ehk kunstivāertustel on see eesōigus materiaalsete ees, et neid kasutades ja nautides saavad kōik rikkamaks kuna nende vāertuste allikas ise mitte kunagi ei saa tūhjaks.

Lātlastest publik Riias sai sel kevadel veendumuse sellest vaimsest vārskendavast mōjust, mille jāttis Tallinna „Estonia“ teatri lavastatud H. Raudzēpa nāidendi „Vedelvorst“ ettekanne meie Rahvusteatri laval. Sellest sūndmusest kasu saajad olid, kahtlemata, mōlemad pooled, kuna mōlemad tundsīd, et nemad on vaimsest lāhenenud — ūks saavutades uusi mōjusid teise vaimuelust ja teine tundes, et ta on olnud selle lāhendamise tunde toojaks.

Teisiti on see materiaalsete vāertuste alal. Kui katsume, nāiteks, sōlmīda mōnda majanduslikku lepingut, siis kaaluvad mōlemad pooled — kellele see leping kujoneb soodsamaks, milline pool ja kuipalju saavutaks tehtud tōost rohkem. Selline kergesti eksiv puht psūhholoogiline asjadest arusaamine on see, mis

materiālas dabas jautājumu kārtošanu dažādu valstu starpā.

Tamdeļ tuvināšanās tautu starpā sola vislabākos panākumus taisni mazākās pretošanās virzienā un tas ir — garīgā laukā, mākslas, literātūras un tamlīdzīgu vērtību apmaiņā.

Mums, vistuvākajām kaimiņu tautām, latviešiem un igauņiem, ir lielas garīgas vērtības, kurām apmainoties mēs abi kļūsim bagātāki un iekšīgi tuvāki, neriskēdami neko zaudēt katrs no sava. Ja mēs maz un pat ļoti skopi esam viens otram atvēruši pieeju pie šiem garīgo vērtību apcirkņiem, tad tas ir zaudējums abām pusēm un tam ir jātop citādi.

Tanī laikā, kur mūsu lieliskā rakstnieka un nepārspētā dzejnieka Ed. Virzas godalgotais darbs „Straumēni“, šis lauku dabas mistikas un zemniecības idealizācijas monumēnts, piemēram, vācu valodā jau tulkots no diviem autoriem, tepat Latvijā un Berlīnē, un Vācijas lasītāju publikā ieiet pilnīgā uzvaras gājienā, — varētu jautāt, kamdeļ šis pats darbs vēl nav tulkots igauņu valodā. Reizē ar šo paceļas jautājums, kā tas nāk, ka līdz šim latviešu publikai nav pieietams igauņu lielā rakstnieka Tamsaares kapitālais romāns „Tōde ja õigus“ (Patiesība un taisnība), kurā zemnieks un lauku dzīve spēcīgi izvirzās priekšplānā, kurā simbolizējās zemnieku vareņība un pašapziņa. Tālāk, kamdeļ latviešu lasītājiem vēl līdz šobaltdien nav iespējams savā valodā lasīt Mait Metsanurk'a „Pe e Imeras upes“ (Ūmera jōel), kur tik spilgti izpaužas igauņu tautas nacionālie centieni. Salīdzinot kaut tikai te minēto igauņu rakstnieku darbus ar līdzvērtīgiem mūsu labāko rakstnieku darbiem, kā, piemēram, Aleksandra Grīna vēsturisko romānu „Nameja Gredzens“, Jāņa Vesēļa „Tīruma ļaudis“, no kuriem pirmais runā par mūsu vēsturisko, varoņības pilno senātni, bet otrs tēlo nākotni, kad mūsu jaunā paaudze ar augstskolas izglītību pārnesīs savu darbību uz laukiem, kad tur katrs saimnieks būs mācīts agronoms, katra saimniece mācīta mājturībniece, kad latviešu inženiers savas teoretiskās zināšanas pielietos lauku, samērā

suurel määral takistab majanduslikkude materiaalse iseloomuga küsimuste korraldamist mitmekesiste riikide vahel.

Sellepärast lähenemine rahvaste vahel tõotab kõige suuremat edu nimelt väiksema vastoluga suunas ning see on — vaimu põllul, kunsti, kirjanduse, ja sellele sarnaste väärtuste vahetusel.

Meil, kõige lähemal naaberrahvastel, lätlastel ja eestlastel, on suured vaimsed väärtused, mida omavahel vahetades mõlemad saame rikkamaks sisemiselt, mitteriskeerides midagi kaotada oma väärtustest. Kui meie oleme senini vähe, isegi väga kokkuhoidlikult üksteisele teinud ukсед lahti nende vaimsete väärtuste salvede juure, siis see on kaotus mõlemale poolele ja see peab muutuma teiseks.

Sel ajal, kui meie suure kirjaniku ja ületamata luuletaja Ed. Virsa auhinnatud töö „Straumeni talu“, see maaelu ja looduse müstika ja põllumeeste idealisatsiooni monument on näiteks saksa, keelde tõlgitud juba kahe autori poolt, Latvias ja Berliinis, ja läheb saksa lugejate keskele suure võidukäiguga, — võiksime küsida, mispärast see teos ei ole veel tõlgitud eesti keelde. ūhes sellega tekib küsimus, kuidas see võib olla, et senini lätlastest lugejatele veel on kättesaamata suure eesti kirjaniku Tammsaare kapitaalteos „Tōde ja õigus“, kus põllumees ja maaelu jõuliselt tuleb esiplaanile, kus on sümboliseeritud maamehe võimsus ja enesetunne. Edasi, mispärast lätlastest lugejail ei ole veel võimalik lugeda omas keeles Mait Metsanurga „Ūmera jōel“, kus niivõrd silmapaistvalt väljenduvad eesti rahva rahvuslikud püüded. Võrreldes kas või ainult siin mainitud eesti kirjanike töid üheväärtuslike meie paremate kirjanike teostega, näiteks Aleksander Grini ajaloolise romaania „Namei sõrmus“, Jaan Veseli „Nurme rahvas“, milledest esimene räägib meie ajaloolisest, sangarlikust minevikust, kuid teine kujutab tulevikku, mil meie akadeemiline noorsugu viib oma tegevuse maale, mil sääl iga põllumees on õpetatud agronom ning iga perenaine on lõpetanud kodumajanduskooli, mil läti insener kasutab oma teadmisi maaelus, kus senini kul-

vēl zemās kultūras pacelšanai — šīs idejas nostādot vienas otrām pretī mēs savstarpēji gūsim jaunu atziņu bagātības un mantosim garīgo interešu un tautas dvēseles centieni kopības apziņu.

Latvijas-Igaunijas biedrības „Mēnešraksts“, kuŗš ar šo numuru pāriet jaunā vadībā, paturēdams vecās tradīcijas, ievēros saimnieciskus un politiskus jautājumus, bet reizē ar to redzamu vietu ierādīs taisni abu tautu garīgo vērtību apmaiņai, esot tai ciešā pārliecībā, ka šīs vērtības mūs vislabāk tuvinās vienu otram un palīdzēs izklaidēt nevajadzīgo neuzticību vienam pret otru, un tā mūs sekmīgi vedīs uz saprašanas arī tīri praktiskās dzīves jautājumos.

Aicinājums šai ziņā sadoties rokas iet tā igauņu, kā latviešu līdzstrādniekiem, tā tiem, kuŗi tādi jau bijuši līdz šim, ir patlaban un kuŗi par tādiem vēlētos kļūt turpmāk.

tuur on veel õige madalal tasemel. — Neid ideid üks teisele näidates, meie saame rikkamaks uute tõdede poollest ning saavutame vaimsete huvide ja rahva hingeliste püüete ühtluse tunde.

Lāti-Eesti ühingu Kuukiri, mis selle numbriga läheb uue juhataja kättesse, jääb vanade traditsioonide juurde ning pöörab oma tähelpanu majandus—ja poliitilisile küsimusile, kuid ühes sellega annab silmapaistva koha just mõlema rahva vaimsete väärtuste vahetusele, olles kindlasti veendunud, et need väärtused lähendavad meid üksteisele ja aitavad laialiajada mittetarvilikku kahtlust üksteise vastu, ning viib meid edukalt kooskõlani ka tegeliku elu küsimusis.

Kutse anda üks teisele käsi läheb nii eestlastest kui lätlastest kaastööliste juurde, nii nende juurde, kes sellised juuba on senini olnud, on veel praegugi ning kes sellisteks tahaksid saada tulevikus.

Edvarts Virza

Karogs.

Lipp.

Pūšat taures, skaniet zvani, saule plašu
gaismu lej!

Karogs sarkanbalti sarkans vējos atraisī-
jies skrej!

Skrej pa laukiem, skrej pa klajiem, sauc
arvienu dzirdamāk,

Lai no mājām, lai no namiem. lai no ka-
piem ārā nāk.

Pildas bargiem tēliem ielas, pildas sting-
rām ēnām gaiss,

Lai iet mirušais un dzīvais, kur sauc ka-
rogs dīvainais.

Celies augstāk, plīvojošais, kur zūd saulē
debess jums,

Lai redz tevi, kas šo zemi kādreiz pār-
staigās pēc mums!

Puhu pasun, kōla kella, pāike laialt
valgust loob,

Punas - valget - punast lippu priius lābi
tuulte toob.

Ūle māgede ja maade, hüüab ikka
valjumalt,

Tulgu taludest ja hoontest. tōusku ūles
kalmu alt.

Kogunemas valje mehi, varjud tānavate
pāal.

Lāheb elus, lāheb surnu, kuhu kutsub
lipu hāal.

Kōrgemale, pillerdaja, ennast sinitaeva
vii,

Et nāeks need, kes pārast meid siit ūle
kāivad kunagi.

Jookse ees sa malevatel, olles vaba,
vabaks tee.

Pāikse all su rahvas olgu, pāikse elu
igane.

Tōlkinud *Jaan Schigur.*

Elēģija.

Eleegia.

Jau dobji klauzēdami smagnēji krīt
spriguli

Zem ārdiem rijās puteklainās,
Un jaunlabības smarža, kūdras dūmi
saldeni

Uz ciema ceļiem vējā mainās.

Ir pagājusi vasara kā bērna
sapņojums

Tam maurā skraidot bezvainīgi,
Un zudusi, kā laimīgs noslēpumains
ilgojums,

Pilns žēlumjūtu brīnišķīgu.

Sirds smaga ir no bēdām, kurās neredz
drauga acs,

Skauj prātu skumja neparasta:
Draugs atvadoties roku sniedzis — sērs
tam bija skats —

Un aizgājis no dzimtā krasta.

Viņš darījis, kā redz darām
neskaitāmus tūkstošus,

Kas aiziet svešas zemes skavās
Lai svešatnē tad izšķērdētu gadus
labākos

Un cerībpilnās dienas savas.

Un tukša palikusi dzimtā zeme tagad
skumst

Par savu jauno cilti sēro,
Kas tēviju bez sarga pametot, lai pavārds
tumst,

Nu tālus svešus ceļus mēro.

Tulkojusi **Elīna Zālīte.**

Ju tūmisedes vardad rasketena langevat
all tol mavates rehalates,
ja uudse vilja lōhna, turbu suitsu magusat
on tunda kūla tānavates.

On lāinud suvi nii kui lapse süütu unistus
kesk māngumuru elamisi
ja kadunud kui õnne sala ihaldus
tāis kahjutundeid imelisi.

Ehk süda raske murest, mida sõbra silm
ei nāe,
meel tume, hinges nukrus paha:
On sõber armas kurvana siin õiendanud
kāe
ja jātnud kodurannad maha.

Nii nagu teevad lugemata mitmed
tuhanded,
kes vōōrassē maailma lāevad,
et kulutada vōōrsil ōrnad aastad varased
ja omad lootusrikkad pāevad.

Ja lāinud ōudsēna jāāb kurtma
mahajāetud maa
ja oma noorsoo kurba kadu,
mis jāttes kaitsetumaks kodukolde, isamaa
ehk lāheb kāāndimata radu.

Elīna Zālīte.

Agrā pavasari.

Vara kevadel.

Es visu šo nakti klusiņām smējos
Un klausijos ziedoni vēstošos vējos.

No rīta silts lietutiņš mirgoja klusi,
Bij zaļa zālīte sadīgusi.

Un brīnums man bij, ka nav plaukuši
ziedi

Tai vietā uz rokas, kur skūpstu Tu spiedi.

Ma naerasin tasa lābi ōōaja
Ja kuulasin tuulte sees kevade kaja,

Soe vihmake hommikul pihutas pikalt,
Ja tārgand rohuke haljendas rikkalt,

Ja ime mul oli, miks ōisi ei nāe
Sel kohal, kus suudlesid kuumalt mu kāe.

Tōlkinud *Jaan Schigur.*

Rūpju mātei.

Emale.

Es apsedzu tevi ar skrandām.
Vai silti, vai labi tev, māt?
Vējš virpuļos jaucas un vandās,
Es pieglaužu galvu tev klāt.

Tev galva jau gurda un sirma
Bet trīcošām rokām viegls glāsts;
Tās glaudīja mani vispirmās —
Māt, mūžīgs par mīlu ir stāsts!

Es apsedzu tevi ar skrandām,
Par brīnumiem sapņošu, māt,
Kur gājienos karogi plandas
Un tevi nāk godināt.

Ma nārude sisse sind katan,
Kas soe, kas, ema, sul hää?
Torm keerdudes kiunumist matab,
Su rūppe ma pigistan pää.

Aeg pää sinul muutnud on halliks,
Ning kallistust kinkivad käed
Mind siludes saanud nii kalliks!
Sa igavest armastust näed.

Ma katan nüüd nārud su pääle,
Meel unistust kaunimat joob:
Kui röömuhüüd kellade hääles
Ja lippudes au sulle toob.

*) Dzejolis abās valodās, latviešu un igauņu, ir oriģinālā. Pasniedzam to paraugam, ka aug jauna paaudze, kas vienlīdz ēsti var izteikties abās valodās. Dzejnieks ir iesācējs, 18 gadus vecs jauneklis, dzimis Igaunijā, tagad apmeklē 2. Rīgas pilsētas ģimnaziju.

*) Luuletus mõlemas keeles, läti ja eesti, on oriģinaalis. Trükime teda näiteks, et kasvab uus sugu, kes ühetaoliselt hästi võib väljendada oma mõtteid mõlemas keeles. Luuletaja on algaja, 18 aastat vana noormees, sündinud Eestis, praegu õpib 2. Riia linna ģimnaasiumis.

Edvarts Virza.

Vectēva nāve.

Vanaisa surm.

(Fragments no „Straumēniem“).

Rudens nāca arvien tuvāk un vectēva bišu baznīca apstājās dūkt, un tikai reta daiņotāja izskrēja no lapām apbirušajiem klučiem, lai uzmeklētu pa ežmalām pecejos ziedus. Dieva gotiņas, pa gaisa ceļiem skriedamas, atgriezās atpakaļ savās kūtīs un apgūlās. Viņu mājas tagad kļuva smagākas un kluči dziļāki iegrīma zemē no medus svara, un vectēvs vienu pēc otras ņēma ārā pierietējušās kāres un tecināja siltumā mucā medu, kas no šūnām lija ārā tievām strūklinām. Tāpat kā ābolus ņemot mājas pieplūda pilnas smaržas, kas gāja pa celiņiem, lida caur koku pazarēm un aptinās neredzamas māju laudīm. Lapsenes, verstēm tālu saozdamas medus tecināšanu Straumēnos, saskrēja mājā lieliem bariem to kārodamas, un kad no tām gainājoties aiztaisīja durvis un logus, tās atrada citas ieejas,

(Katkend Ed. Virsa poeemist

„Straumēni“.)

Sūģis jōudis ikka lähemale, ja vanaisa mesilaskirik lõppes sumisemast, ja ainult harva laululōōja jooksis lehtedega kaetud pakkude alt vālja, et otsida põlluāartes viimaseid oīsi. Jumala loomakesed, ōhu teid mōōda jookstes, pōōrdusid tagasi oma lautadesse ja uinusid. Nnude majad jād nüüd raskemaks ning vajasid sūgavamale maa sisse mee raskusest, ja vanaisa ūksteise järele vōttis vālja tāisimbunud kārjed ja nōrutas soojuses mett anumasse, mis toobikestest voolas peenikeste jugadena. Samuti kui ōunu vōttes, talu voolas tāis lõhnu, mis tāitsid teerajad, tungisid lābi puude oksastiku ja mähkisid endasse talurahva. Vaapsikud verstade tagant tundnud mee nōrutamist Ojatalus, jooksid suurte parvedena kokku seda himustades, ja kui neid eemale hūr-

un likās, ka tās lien cauri sienām kā dūcošas, dzeltēnas lodes, ko pret Straumēnu istabu šāva kāds neredzams rudens strēlnieks.

Māju ļaudis jau ilgāku laiku ar bažām vēroja vectēvu, kas tagad medu tecinot un citus darbus darot bija neparasti kluss. Galvu nodūris viņš staigāja pa mājām visu kārtodams, un reiz viņu atrada klētī savas drēbes kopā sienam, it kā viņš taisītos kādam tālam braucienam uz pavisam citām mājām. Prasīts, kamdēļ viņš tā dara, vectēvs atbildēja, ka viņam jābraucot ciemā pie brāļa, tālu pāri pagasta robežām. Ikviens to dzirdot aplūsa, jo zināja, ka vectēva brālis jau sendienām miris. Nu veco Straumēnu pierunāja doties gultā, bet viņš citur nekur negribēja gulēt, kā klētī, kur viņš vasaru gulēja starp viņa paša taisītām lietām. Viņš arvienu runāja par iešanu un ceļu un prasīja spieķi, ko viņam nolika galvas galā. Visi saprata, ko nozīmē šī taisīšanās gājienam, jo vectēvs jau tagad bija atrāvis no dzīvajiem un runāja ar pavisam citiem cilvēkiem, un no viņa runas varēja noprast, ka tie atrodas viņam apkārt, un ka pilns pagalmis to ir pienācis. Tur bija amatnieki un namdari, strādnieki ar kaltiem un cirvjiem, kas Straumēnus kādreiz bija būvējuši, un vectēvs tagad pa murgiem cēla kādu jaunu māju, kala un cirta un stūma augšā balķus un skatījās smiedamies rokās, kas lipa klāt pie aptēstajiem un sveķainajiem kokiem. Mājas ļaudis, sanākuši ap gultu, asaras aizrūdamaj klausījās, kā vectēvs viens strādāja pie ēkas, nevarēdami nenieka viņam palīdzēt šinī darbā, ko viņš darīja ar neredzamiem amatniekiem un strādniekiem. Tad atkal no viņa murgiem varēja noprast, ka viņš, mazs puika, ar draugu iet pa klajumu karstā dienā, slāpju mocīts, tās beidzot dzesēdams pie ūdens, kas bija uzglabājies dziļi iemītā zirga pēdā. Un ko vectēvs arī sarunāja lielu cīņu cīnidams, varēja noprast, ka no Straumēniem šķiroties viņa prāts ir tikpat pilns atmiņu pēdām par tiem, kā lauks lopu pēdām, kad rudeni atnākot tie šķīras no vasaras gaibām.

jutades suleti ukseid ja aknad, leidsid nad teised kohad ja nāis, et nad tūkivad läbi seinte kui sumisevad, kollased kuulid, mida Ojatala pihta laskis keegi sügisine kütt.

Talurahvas juba pikemat aega jälgis vanaisa toimetusi, kes nüüd mett nõrutades ja teisi töid tehes oli ebaharilikult vaikne. Norus pääga ta käis talus ringi kõike korraldades, ja ükskord ta leiti aidas oma riideid kokku sidumas, just kui valmistuks mõnele kaugele sõidule kusa-gile teise tallu. Küsitud, miks ta nii teeb, vanaisa vastas, et ta pidavat sõitma külla venna juure kaugele üle valla piiri. Igaüks seda kuuldes jäit vait, sest teadis, et vanaisa vend juba ammu surnud. Nüüd vana Ojatalu peremees sunniti voodisse, aga ta mujal ei tahtnud magada, kui ainult aidas, kus ta suvel magas oma enda tehtud asjade keskel. Alati rääkis ta minekust ja teest ning nõudis keppi, mis talle pandi päetsisse. Kõik said aru, mis tähendas see säädimine minekule, sest vanaisa juba nüüd oli eemaldunud elusatest ja rääkis koguni teiste inimestega, ja ta kõnest võis mõista, et need leiduvad tema ümber ja et täis õu on neid tulnud. Sääl olid ametnikud ja puusepad, töölisid peitli ja kirvestega, kes Ojatalu kunagi olid ehitanud, ja vanaisa nüüd sonides ehitas mingisugust uut maja, tagus ja raius ja lükkas ülesse palke ja naerdes vaatas kätele, mis jäid külge vaigustele tahatud puudele. Talurahvas kogunud tema voodi ümber, pisaraid kinnipidades kuulatas, kuidas vanaisa üksinda töötas hoone juures, olles jõuetu vähegi teda aitama selles töös, mida ta tegi nägematute ametnikkude ja töölistega.

Siis jälle tema sonimisest võis mõista, et tema, väikse poisina, läheb üle lagendiku palaval päeval janust piinatud, seda kustutades vee juures, mis oli alale hoidunud sügavas hobuse jäljes. Ja mida ka vanaisa rääkis suurt võitlust võideldes, võis mõista, et Ojatalust lahkudes tema meel on niisama täis mälestuse jälgedest kui väli loomade jälgiga, nende sügisel lahkudes suve karjamaadelt.

Beidzot pēcpusdienā kā graudi, ko vētītājs no savas liešķerītes izsviež klonā vējā, vectēvs bija pie sava pēdējā gājiena beigām. Viņš izstiepās garš, līdzīgi zāģerim, kas cauru dienu vilcis zāģi atlaižas gultā, un smagi nopūtās un neelpoja vairs, un nu visi saprata, ka viņš savus darba rīkus un savu karoti ir nolīcis uz visiem laikiem. Straumēnu ļaudis nometās ceļos, un tanī brīdī pār pagalmu iestājās liels klusums, ko pārtrauca tikai gailis skaņi iedziedādamies, vēstīdams, ka vectēvam uzaususi jauna nebeidzama diena.

Kad viņu paņēma uzmanīgas rokas, lai nodotu pēdējai mazgāšanai, tad visi izbrīnējās par viņa vieglumu, it kā viņš būtu taisīts no liepas koka. Viņu iegērba baltās linu biksēs un kreklā, kas sen gadus jau stāvēja lādē šim gadījumam nolikti, un nosēdināja uz krēsla klēts durvīs. Saule rietējama spīdēja pār tuvo miežu lauku un saules un druvas dzeltēnums saplūda kopā un piepildīja klēti, un bāls un stīvs vectēvs skatījās šini dzeltenajā blāzmā, kas dega virs Straumēniem un Straumēnu laukiem. No klēts augšienes nolaida tagad viņa oša koka zārku un noguldīja viņa galvu uz skaidu pagalvja un nešus aiznesa uz tīri izslaucīto klonu, kur trīs septiņzarainas vectēva paša lietas svecēs iedegās ap viņu. Visā augumā izstiepies viņš skatījās klonā griestos, kur karājās gadu desmitu labības kulšanas putekļi un gar sienām spriguli smagām ozola vālēm, ko viņš kādreiz bija cilājis. Trīs naktis viņš te nogulēja starp aukstiem, no Zemgales māla celtiem mūriem, no kurienes bija aizgājuši projām tik daudzi Straumēnu labības külēji.

Vectēva bērņu dienā Straumēnu pagalmā iezviedzās gandrīz visi pagasta zirgi, kas bija atveduši bērniekus gan jāšus, gan braukšus. Tagad vectēvs gulēja zem lielā kastņa, un rudens svētdiena bija tik rāma, ka nemaz neieplīvojās septiņzaraino svecu liesmas, kas apgaismoja iedzeltēnās lapu velves. Tā kā istabās visi bērnieki nevarēja saiet, tad citi mīlojās ap gariem galdiem turpat ārā, ēzdami un dzerdami aizgājējam par godu. Tikai vecas sievas un vīri, kas bija auguši kopā ar vectēvu, drūmi stāvēja ap zārku, runādami labus

Viimati, pārst lūmat, kui terad, mida tuulutaja oma kūhvlīkesest viskab rehealuse tuulde, vanaisa oli oma viimase kāigu lōpul. Tema sirgus pikaks sarnanedes puusaagijale, kas kogu pāeva saagi tōmmanud, laskub voodisse ning raskelt ohkas ja ei hinganud enam, ja nūūd kōik said aru, et ta oma tōōriistad ja oma lusi-ka on ārapannud igāveseks ajaks. Ojatalu rahvas heitis pōlvili ja ūūrikeseks ajaks ūle ōue saabus suur vaikus, mida katkestas ainult kukk, korra valjult lauldes, kuulutades, et vanaisale alanud uus lōpmata pāev.

Kui ta vōeti helladele kātele, et anda viimasele pesemisele, siis kōik imestaid ta kerguse ūle, just kui ta oleks tehtud lōhmuse puust. Ta riietati valgetesse linast pūkstesse ja sārki, mis ammu aastaid juba seisid kirstus selleks juhuseks ārapandud, ja pandi istuma toolile aida uksele. Pāike loojenedes paistis ūle lāheda odravālja ja pāikse ning vilja kollasus voolas kokku ja tāitis aida, ning kahvatu ja kange vanaisa vaatas seda kollast ehālgust, mis pōles ūle Ojatalu ja Ojatalu pōldude. Aidapāält lasti nūūd alla tema saarepuust kirst ja asetati tema pāā laastudest pāetsile ning ōladel kanti puhtakspūhitud rehealuse pōrandale, kus kolm seitsmeharalist vanaisa enda valatud kūūnalt sūūdati pōlema. Kogu kasvuga pikali olles vaatas ta rehe lakke, kus rippus kümnete aastate rehepeksu tolm ja seināārtes koodid raskete tammepeu nuiadega, mida ta vanasti oli tarvitanud. Kolm ōōd ta lebas siin külmade, Semgallia savist tehtud mūūiride vahel, kust olid lahkunud nii paljud Ojatalu rehepeksjad.

Vanaisa mātusepāval Ojatalu ōues hirnatasid peaaegu kōik valla hobused, kes olid toonud peielisi küll ratsa, küll vankriga. Nūūd vanaisa magas suure kastanje all ja sūgise pūhapāev oli nūū vaikne, et isegi seitsmeharaliste kūūnalde leegid ei heljunud, mis valgustasid kollakat lehe vōlvi. Kuna tubadesse kōik peielised ei mahtunud, siis osa einetasid pikkade laudade ūmber sāālsamas vāljas, sūūies ja juues lahuja auks.

vārdus, kuŗus viņš tomēr vairs nedzirdēja. Bēriniekos nebija sevišķas noskumšanas, jo visi pēc ilgāka vai īsāka laika cerēja satikties ar sētuvī nolicušo labības sējēju, un kā viņus necik sen atpakaļ apvienoja kopīgs darbs, tā nākotnē viņus apvienos kopīga kapsēta.

Pēc pusdienas lielais, melnais ērzelis, galvu nokāris, izveda vectēvu caur diviem augstiem mūrētiem vārtu stabiem no Straumēnu pagalma, un bērinieki viņam sekoja braukšus un jāšus caur nobālušajiem miežu un auzu laukiem, kuŗus apspīdēja saule, apvienodama zemi un debesis vienā mirdzēšanā. Skumji kliegdams, augsti gaisos, laidās uz dievidiem kāsi dzērvju pulks un caur druvām, kā nepāredzamām tukšnešu smiltīm, virzījās bērinieki ar dzeltēno zārku priekšgalā, kas auzu, miežu un saules spīdumā šūpojās līdzīgi šūpulim. Kapsētas zvans zvanīja vienā zvanīšanā, līdz ko bērū gājiens iznāca no Straumēnu pagalma, un apkūsa piepēši tikai zārkam pie kapā nonākot, kur vectēvu, zemes dziļumā nolaištu, pavadītāji apbēra gandrīz tikai saujām smiltis tanī metot. Šinī tūkstoš gadus vecās kapsētas dziļumā nokāpis, viņš, caur smilšu kambāriem iedams un Veļu upei pārgājis, nonāca Aizsaules pļavās un septiņzūburaino Straumēnos lieto sveci rokā turēdams, satikās beidzot ar savu māju bijušiem iemītniekiem, kas viņu jau gaidīja.

Ainult vanad naised ja mehed, kes olid kasvanud koos vanaisaga, seisid nukralt kirstu ūmber, rāakides haid sōnu, mida ta siiski enam ei kuulnud. Peielistes ei olnud erilist kurbust, sest kōik lūhema vōi pikema aja jārgi lootsid saada kokku külimetu ārapannud vilja külvajaga ja nagu neid alles hilja ūhendas ūhine tōō, nii tulevikus neid ūhendab ūhine kalmistu.

Pārast lōunat suur, must tākk, norus pāi viis vanaisa kahe kōrgelt mūūritud vāratiposti vahel Ojatalu ōuest vālja, ja peielised jārgnesid talle sōites ja ratsa lābi koltunud odra ja kaeravāljade, mida paistis pāike, ūhendades maa ja taeva ūhte sārassē.

Kurvalt kruuksudes, kōrgel taevaall, lendasid lōunapoole kured, ja lābi vāljade kui ūlenāgematu liivakōrbe liikusid matuselised kollase puusārgiga eesotsas, mis kaerade, otrade ja pāikse helenduses heljudes sarnanes hāllile. Surnuaia kell lōi vahetpidamata niipea, kui matuserongvāljus Ojatalu ōuest ja jāit vait ākki ainult kirstul jōudes haua juure, kus maa sugavusesse lastud vanaisa saatjad katsid peaaegu ainult peotāitega sinna liiva visates.

Siia tuhat aastat vanasse surnuaja sugavusesse lastud, lābi liivakambrite liikudes ja Hingede jōest ūle lāinud, jōudis ta Manala niitudele ja seitsmeharalist Ojatalus valatud kūūnalt kāes hoides, kohtas viimati oma talu endiseid elanike, kes teda juba ootasid.

Tōlkinud *Jaan Schigur.*

Friedebert Tuglas.

Lidumnieks.

Asuja.

1.

Agrāk te šalca tikai mūža mežs, kuŗa sirdi bija skārusi reta cilvēka kāja. Desmitām verstu tāli stiepās mežonīgi dzūngļi, tumšiem dūksnājiem un sūnu purviem, kuŗp neaizkļuva pat lielākie dzīvnieki. Te dzīvoja garākājainās dzērves, viņas taisīja ligzdas vientuļās purva salās

1.

Enne oli siin ainult põline mets kohisenud, mille südamesse harva inimese jalg puutus. Kümnete verstade kaupavēnis metsik laas pimedate padrikute ja sammalsoodega, kuhu suuremad loomadki ligi ei pääsnud. Pikajalgseid kured elasid siin, ūkskitutel soosaartel ehitasid nad

un no pavasara līdz rudenim tās ķēra vardes sekļajā ūdenī. Lielā skaitā te salidoja slokas, meža pīles un zosis, lai rudenī garās rindās zem pelēkajām debesīm atkal aizlaistos uz dienvidiem. Biezā eglajā bija vilku pāra midzenis. Nomaļus no purviem un ezeriem, zem noliekušos priežu varenajām saknēm dzīvoja slinkais lācis savas vecuma dienas.

Īpašnieks savus mežus pat neatcerējās. Reiz muižas pārvaldnieks tam teicis:

„Vajadzētu sākt šo mežu samazināt. Dabūtu kokus, dabūtu aramzemi.“

Vecais muižnieks bija atmetis ar roku:

„Nav vērts. Neatmaksāsies ne pīles, ne izdevumi. Lai to dara bērni vēlāk.“

Un mežs šalca pa vecam siltos vasaras vakaros un šņāca rudens vētrainās nakts. Katra diena nesa šai bezgalīgajā purvainē lielas pārmaiņas: radās tūkstošiem un simtiem tūkstošiem stādu un dzīvnieku, dzīva, auga un dzīvoja, sajuta jaunības kaislības, dziedādami un ziedēdami karstās pavasara naktīs; pārdzīvoja mūža labākos gadus, novecoja, sabruka un nomira. Bet šo ziedošo vietā tūlī nāca tūkstoši un simts tūkstoši jauni, un gadu desmitiem, pat simtējiem ilgi te nebija jūtama pārmaiņa. Katru pavasari meža zemi klāja jauna zāle un koki dabūja lapas, rudens vētras tās atkal aiznesa, un mežā no jauna gaudoja ziemas vējš. Neviena jauna un sveša balss te netricināja gaisu. Klusums klausījās klusumā, klusums sarunājās ar klusumu, tomēr klusums nerādīja skaņu, bet tikai klusumu.

2.

Jāks bija jau vairāk kā četrdesmit gadu vecs. Viņš vergoja muižā divdesmit piekto gadu. Viņa rokas bija tulznainas un piere krunkās. Sārtums no viņa vaigiem un prieks no acīm bija zudis. Viņa sirds bija cieta un valoda strupa.

Bet jo mazāk tas runāja, jo citīgāk perināja savas domas. Daudz viņam to nebija, bet tās bija viņa paša. Kad viņš, svešā laukā, grūtu darbu strādādams, bija piekūsis un uz acumirkli atsēdās vagā, tūlī pār viņu valdīja šīs domas — domas par savu lauku. Rītos pēc saules lēkta un vakaros pirms rieta, soļodams aiz muižas

pesi, kevadest sūgiseni pūdsid nad madalas vees sulistades konni. Suurel arvul ilmusid siia nepid, koovitajad, metshaned ja pardid, et sūgisel jälle pikas reas halli taeva all lõuna poole lennata. Paksus kuusepadrikuks oli hundipaari pesa. Eemal soist ja jārivist, lūngi langenuid männi mehiste juurte all elas laisk mesikäpp vanaduse päevi.

Omanik ei tuletanud omi metsi palju meelegi. Kord oli mõisa valitseja talle öelnud.

„Tarvis oleks seda metsa hakata vähendama. Saaks puud, saaks põllumaad.“

Vana mõisnik oli käega visanud:

Ei maksa. Ei tasu vaeva ega kulu. Las lapsed teevad.“

Ja vanaviisi kohises mets pehmel sui õhtul ning mühises sūgise tormisel ööl. Iga päev tõi ses ääretus laanes suuri muudatusi: tuhanded ja sajadtuhanded taimed ning loomad siginesid, sündisid, võrsusid ja kasvasid, tundsid nooruse kirgi kuumil kevadööl lauldes ning õit-sedes, kuni jälle oma meheea üle elasid, vananesid, kōdunesid, langesid ning surid. Kuid nende kaduvate asemele asusid, kohe tuhandee ja sajadtuhanded uued ja aastakümnete ning sadade jooksul polnud siin muudatust tunda. Igal kevadel kattis metsaalust noor rohi ja puud läksid lehte, sūgistuul kandis need jälle ära, ja uuesti hulul talvine tuul metsas. Ūkski uus ja vōōras hāal ei pannud siin õhku vārisema. Vaikus kuulas vaikust, vaikus ajas vaikusega juttu, kuid vaikus ei sūnnitanud hāalt, vaid ainult vaikust.

2.

Jaak oli juba enam kui nelikümmend aastat vana. Juba kaksikümmendviis aastat oli ta mõisat orjanud. Ta käed olid krobaliseid ja otsaesine kortsus. Ära oli kadunud puna ta põsilt ja rõõm ta silmist. Kinnine oli ta süda ja kasin ta kõne.

Kuid mida vähem ta rääkis, seda visamini haudus ta omi mõtteid. Palju tal neid polnud, kuid need olid ta omad. Kui ta vōōral väljal rasket tööd tehes oli väsinud ja silmapilguks põllupeenrale istus, kohe valdasid need mõtted teda — mõt-

vēršiem, viņš domāja par šo lauku. Un vakaros, kad viņš iegulās gultā un pārvilka galvai segu, tas sapņoja par savu māju.

Viņš redzēja, ka tas cirtumā lauza celmus un dezināja zarus, kā lielās ecēžas gāja pāri celmiem un akmeņiem, kā dikstošas sēklas krita līduma zemē un sāka augt, kā tad izkaps un sirpis skanēja labībā, kā spriguļi klaudzēja un tīri, smagi graudi bira caur sietu uz piedarba grīdas. Un viņš snauda, skatīdams mazu, dzeltēnu māju starp drebošām apsēm cirtuma malā.

Bet viņš nebija dzimis tikai par sapņotāju. Jau bērnībā tas zināja, ka no miega raušus necep. Gadu no gada viņš bija licis kapeiku pie kapeikas, un kad tas bija četrdesmit gadus vecs, viņa lādes dibenā vecā vilnas zeķē atradās divi simti spīdošu sudraba rubļu. Slepšus, kad neredzēja neviena sveša acs, viņš tos skaitīja krēslainā istabas stūrī un klausījās, kā sudraba gabali krītot skanēja un žvadzēja. Tas lika viņa sirdij ātrāk pukstēt un viņam likās, it kā šīs naudas būtu bezgala daudz, kā upē, kas tek sudrabaina.

Jāks lūdza un dabūja sev gabalu zemes meža stūrī. Bet par šo kaktiņu viņam bija jākalpo muižai vēl pāris gadus bez algas.

„Nu, redzēsīm, kā tu tur mežā sāksi dzīvot,“ bija teicis muižas pārvaldnieks. Muižas darbu jau gan tu padarīsi, bet vai tev būs drosme sākt dzīvot mežā, to es neticu.“

„Mēģināšu, mēģināšu,“ Jāks bija atbubinājies. „Darba es nebaidos. Gan lauzīšos, ja tikai ir vieta!“

Un klusi viņš nokalpoja izpirkšanas gadus.

Citi strādnieki bieži vien redzēja, ka Jāks sestdienas vakaros pēc gara dienas darba aizvilkās uz meža pusi. Nogurumā nemanīdams, viņš gāja uz vairākas verstis attālo cirtumu, saliecies nosēdās uz celma un domāja par jauno māju. Un kad tas pēc pusnakts vai pirms ausmas atnāca mājās, viņš runāja tikai pats ar sevi, un citi redzēja, ka viņa seja ir it kā apskaidrota.

ted omast nurmest. Hommikul aoajal ning õhtul eha eel norutavate mõisa härgade järel tammudes mõtles ta selle nurme pääle. Ja õhtuti, kui ta sāngi heitis ning vaiba üle pää tõmbas, sils unistas ta omast kodust.

Ta nägi, kuis raendikul kände kaalus ja sõõrdu põletas, kuis karuäke üle kändude ja kivide käis, kuis idanevad seemned kütismaasse langesid ja kasvama hakkasid, kui siis vikat viljas vihises ja sirp sihises, kuis koodid kopsid ja puhtad, rasked terad läbi sarja rehealuse põrandale varisesid. Ning ta suikus, silmade ees väikene, kollane maja värisevate haabade vahel legendiku serval.

Kuid ta polnud ainult unistajaks sündinud. Ju lapsena teadis ta, et uni ei anna nuta kaube, magamine maani särki. Aastate jooksul oli ta kopika kopika pääle pannud, ja kui ta neljakümne aastane oli, siis oli tal kirstu põhjas vanas villases sukas kakssada haljast hõberubla. Salaja iga vööra silma eest luges ta neid hämaras toanurgas ja kuulas, kuis hõbetükid langedes helisesid ja kõlisesid. See pani ta südame kiiremini tuksuma, ja talle tundus, nagu oleks seda raha olnud lõpmata palju, nagu jões, mis hõbedast jookseb.

Jaak palus ja sai enesele tüki maad metsa söödil. Kuid selle lapi eest pidi ta veel paar aastat mõisat palgata teenima.

„Noh, saame näha, kuidas sa säääl metsas elama hakkad,“ oli mõisavalitseja lausunud. „Mõisa töö teed sa küll ära, aga kas sul julgust on metsas elu alustada, seda ma ei usu.“

„Eks ma katsu, eks ma katsu,“ oli Jaak pomisenud. „Ei ma tööd karda. Küll mina murran, kui aga koht on!“

Ja vaikselt teenis ta lunastusaastad ära.

Tihti nägid teised töölisel, kuis Jaak laupäeva õhtuti pärast pikka päevatööd metsa poole hiilis. Väsimust märkamata läks ta mitme versta kaugusel olevale laegndikule, vajus säääl kannule küüru ja mölgutes mõtteid uuest majast. Ja kui ta pärast keskööd ehk enne koitu koju tagasi tuli, siis pomises ta enesega rääkida,

Viņš nepacietīgi gaidīja laiku, kad tiks vajā no muižas darba un varēs ierasties mežā ar savu aso cirvi.

Laiks nāca. Jāks sarunāja kādu vecu vīru no ciema, uzmauca plecos kuli ar maizi un siļķi, bet otrā plecā cirvi, un pazuda mežā uz nedēļām.

3.

Agrā pavasara dienā, kad sniega kupeņas vēl baloja mežā un, dūksnājus vēl sedza ledus, vilku tēviņš izbijies atmodās no miega. Viņš lida no biezokņa klajumā, lai skaidrāk dzirdētu tās savādās skaņas, kas atbalsojās tālumā. Tas uzmanīgi soļoja cauri mežam un tuvojās cirtumam. Viņš izbijies palika stāvot, izhāza galvu no kadiķu krūma un brīnīdamies redzēja, ka divi dzīvi radījumi, kam līdzīgi agrāk mežā nebija redzēti, cirta mūžīgo priežu stumbrus, tā ka skaidas vien šķīda. Piepēži priede vilka acu priekšā sagraļojās, locījās un sakustējās no galotnes līdz saknēm un tad briesmīgi brīkšķēdama un brakšķēdama nogāzās caur apšu zariem uz sasalušās zemes. Vilks devās ātri mežā iekšā, atpakaļ neskatīdamies.

Bet cirvja sitieni nemitējās skanēt. Dzīvnieki nāca, ziņkāres dzīti, mežmalā skatīties, pastiepa galvas no krūmiem laukā un brīnījās par to, kas klajumā notika. Tad viņi salika degunus un knābjus kopā un sāka šo lietu atrisināt. Tas bija kas savāds. Nevienš agrāk nebija kaut ko tādu redzējis. Tas nevēstīja labu. Tas būs kas ļauns agrākajiem meža iemitniekiem.

Bet tas viss turpinājās. Atkal krita jauna priede, vēl lielāka, vēl spēcīgāka. Dzērve brēcot pacēlās gaisā. Lācis migā dusmīgi pagriezās uz otriem sāniem.

4.

Bija pēdējās pavasara dienas. Sarkanā sestdienas saule jau sen bija nogrimusi aiz meža. Cirtuma stūrī stāvēja maza, dzeltēna, mizotu balķu māja. Jāks skatījās satumstošā klajumā pa logu, kam vēl nebija rāmju. Vienā pusē vakara miglā ziloja cirtums, bet otrajā stāvēja tumšā meža siena. Jāks domāja.

ja teised nāgid ta palge olevat otsekui seletatud.

Kārsitult ootas ta aega, mil mōisa tōost lahti saaks ja oma terava kirvega padrikusse vōiks asuda.

Ja aeg tuli. Jaak palkas kŭlast vana-mehe, viskas leibkoti leiva ja silkudega ōlale, heitis teisele ōlale kirve ning kādus nādalateks metsa.

3

Varasel kevadpāeval, kui veel lume-hanged metsa all valendasid ja nōgusid lobjak ning jāitis tāitis, ārkas isahunt ehmatanult hommikuunest. Lōmitades hiilis ta padrikust lagedale, et selgemini neid imelikke hāāli kuulda, mis eemalt kostsid. Ettevaatlikult astus ta lābi vōsa ja lāhenes raiesmaale. Ehmatanult jāi ta seisma, pistis pāā kadakapōōsast vālja ja nāgi imestades, kuis kaks uut elukat, kelle suguseid varem metsas polnud nāhtud, pōlise mānni tūve tagusid, nii et laastud lendasid. Korraga kōikus mānd hundi silmi ees, taarus, vaarus, tudises pāālaest jalatallani ning vajus siis hirmsal kārinal ja raginal lābi puhkeva haavasalu kŭlmetanud maale. Hunt punus kiilina metsa taha vaatamata.

Aga kirve hoobid kestsid edasi. Uudishimulikult tulid loomad lagendiku servale, kŭūnitasid pāād pōōsastest vālja ja imestasid selle ūle, mis lagedal sūndis. Siis pistsid nad ninad ja nokad kokku ning hakkasid asja arutama. See oli midagi imelikku. Keegi polnud varem midagi sarnast nāinud. See ei kuulutanud hāād. See kuulutas halba endistele metsa elanikele.

Kuid lugu jatkus. Jālle langes uus mānd, veel suurem, veel tugevam. Kurg tōūsis kisendades lendu. Karu pōōris pesas pahaselt teise kŭlje.

4.

Olid viimsed kevadpāevad. Punane laupāeva pāike oli juba ammu metsa taha langenu. Ōhtu videvikus seisis lagendiku serval vāikene kooritud palkidest kollane maja. Lābi aknaaugu, kus veel raame polnud, vaatas Jaak pimenevale lagendikule. Ūhelpool sinetas ōhtu udus kadarik, teispool aga mustas kōrge metsasein. Jaak mōtles.

Viņš redzēja jaunus miežu asnus klajumā vilņojam. Viņš redzēja sievu ar māzu bērnu klēpī sēžam uz durvju sliekšņa. Bet siks, baltgalvains puisītis rotaļājās lietus un saules nobalinātā sienmalē. „Tā ir mana saime,“ domāja Jāks, un viņa sirds kļuva brīnumaini silta.

Viņš izgāja sētā, un lēniem soļiem tuvojās savam tīrumam, kur auga pāris vaigas kartupeļu un drusku miežu un auzu. Tik daudz viņš bija paspējis, māju būvēdams, iestrādāt laukus. Domās Jāks apgāja apkārt tīrumam, apskatīja savu pirmo labību un tad soļoja mājup.

Mājas tuvumā viņš apstājās, pacēla galvu uz augšu un ilgi apskatīja savu jauno māju. Augstu virs spārēm stāvēja egles krusts, bet tā šķērskokā šūpojās no brūklenājiem pīts vainags. Pie sienas pieslieti, dzeltēja šķērskoki. Jumta vēl nebija.

Jāks ilgi stāvēja un skatījās uz māju. Viņa sirds bija priecīga un tas bija ar sevi apmierināts. Tad viņš gāja iekšā un nogūlās zemē uz skaidām vecajam blakus.

Viņš dzirdēja, kā vecais krāca un skaidas čabēja uz smilšu grīdas.

Drīzi virs jau stipri gulēja un atpūtās no dienas noguruma.

Jaunās mājas sienmalē ievas zarā sēdēja vēlā lakstīgala un dziedāja savas vecās, bet mūžīgi jaunās melodijas, raudāja un gaudās, līksmoja un gavilēja.

5.

Augstu pāri mežam šūpojās liduma dūmi. Svira lauza celmus, uguns pārvērta tos pelnos. Mežu cirta, un skaidas lidoja. Tā pagāja laiks.

Kādā lietainā rudens dienā vecais mežsargs atnāca Jāku apciemot. Viņi abi sēdēja kurošās krāsns priekšā, vilka ar zairainu nūju no pelniem izcepušus kartupeļus, uzpūta tiem un ēda. Arā palika tumšāks, un lietus lija vēl stiprāk. Tad mežsargs izņēma savu šnabja pudeli. Tie abi iedzēra, un viņu gara stāvoklis kļuva labs.

„Nu, tu gan esi strādājis!“ slavēja mežsargs.

„Kas tur nu liels,“ atsacīja Jāks, skatīdamies savās sarepējušās rokās.

Ta nāgi noort odra orast legendikul lainetavat. Ta nāgi naist vāikese rinnalapsega uksepakul istuvat. Aga pisikene valge pāāga poisikene māngis juba vihmast ja pāikesest hallunud seina āāres. „See on minu pere,“ mōtles Jaak, ja ta sūda lāks nii imelikult soojaks.

Ta astus ōue ja ligines aeglasil sammel oma pōllule, kus paar vagu kartulid ja pisut otre ning kaeru kasvas. Nii palju oli ta mahti saanud maja ehitamise kōrval pōldu harida. Mōttes kāis Jaak ringi pōllu ūmber, vaatas oma esimest vilja ja siis astus kodu poole.

Maja lāhedal seisatas ta, tōstis pāā ūles ja vaatles kaua uut maja. Kōrgel maja kohal seisis kuusepuust rist, aga selle harul kōikus reburaigastest ja palukvartest pārg. Seintel kollendasid paaripuud. Katust polnud veel pāāl.

Kaua seisis Jaak ja vaatles maja. Ta sūda oli rōomus ja ta oli enesega rēhul. Siis astus ta sisse ja heitis vanamehe kōrvale laastudele maha. Ta kuulis, kuidas vanamees norskas ja laastud mullast pōrandal kahisesid.

Varsti magas mees kōvasti ja puhkas pāeva vāsimust.

Ūue maja seina āāres istus aga hiline ōōpik toominga oksal ja laulis omi vanu ja igavesti uusi viise, nuttis ja kaebas, hōiskas ning ilutses.

5.

Kōrgele ūle metsa heljus kūtissuits, Kang murdis kānde, tuli pōletas nad tuhaks. Metsa raiuti ja laastud lendasid. Ja nii kulus aeg.

Ūhel vihmasel sūgispāeval tuli vana metsavaht Jaaku vaatama. Nad istusid mōlemad kūdeva ahju ees, tōmbasid harigiga tuha alt kūpsenud kartulid, puhkusid nende pāāle ja sōid. Vāljas lāks pimedaks ja vihma tuli veel valjumalt. Siis vōttis metsavaht oma viinaplasku vālja, nad rūūpasid mōlemad, ja nende tuju lāks hāāks.

„No, oled sina aga tōōd teinud!“ kiitīs metsavaht.

„Eks ikka ole,“ lūkkas Jaak tagasi, „omi krobalisi kāsi vaadates.

„Nu tev ir māja un zeme, — ko vairāk, kā tikai saimnieci mājā!”

Jāks tikai atrūca atbildei.

„Jāks ars tūrumu, saimniece skraidīs no lētēs uz kūti, un dēli pūtīs ganu stabules, — kas Jākam tad kaitēs!”

Un mežsargs, šis vecais klaidonis, vienuļš un bez mājas kā vilks, smējās pilnā kaklā.

Bet Jāks nesmējās.

Kad ziemā vējš gaidoja mežā un kāds it kā staigāja pa griestiem bēniņos, tad bija baigi te dzīvot. Viņš domāja par visiem darbiem, kas tam vēl darāmi, griezās no vieniem sāniem uz otriem, bet viņam nebija miera. „Kam es daru savu darbu? viņš domāja.

Ziemās viņš gāja uz dienām saimniekiem linus kulstīt un pavasaros strādāja muižā. Kad viņš vakaros nāca cauri mežam, tas sajuta atkūstošās zemes smaržu. Viņš nolauza bērza zaru un tecināja pirkstos lipīgo sulu.

Viņa lēmums kļuva arvien noteiktāks. Un ja viņš vēl gaidīja, tad tikai tādēļ, ka bija radis gaidīt. Dzīve ir par daudz nopietna lieta, lai vieglprātīgi steigtos. Un Jāks vairs nebija jauns.

6.

Mājas sienas bija vēl baltas, kaut pirmo spožumu bija paņēmusi saule un lietus. Durvis un logi bija rotāti bērza zariem. Augšā virs salmu jumta plīvoja svētku karogs, bet zem tā šūpojās svaigs vaiņags. Pa vaļējo logu plūda mežā ļaužu runāšanas troksnis kā bišu dūksana no stropa.

Jāks svinēja kāzas. Tās bija mazas kāzas. Līgavas radi un Jāka paziņas sēdēja ap galerta bļodām. Vecais mežsargs sēdēja galda galā, šņabja pudeli priekšā, un viņa runām nebija ne gala, ne malas. Kā vienu stāstu beidza, tā otru tūlī sāka. Un joku pietika līdz vēlam vakaram.

Bet kāzu dienas vakarā jaunais pāris viens pats gāja druvas apskatīt. Līgava bija nopietna un klusa. Viņa vairs nebija jauna, bet bija nabaga, tomēr Jāks zināja, ko viņš ņēma.

Viņi apgāja apkārt laukiem un apstājās mežmalā, kur bija redzama kā labība,

„Nūiud on sul maja ja maa, — mis muud, kui aga perenaine maija!”

Jaak ainult nohises vastuseks.

„Jaak künnab kesapõldu, perenaine jookseb lauda ja aida vahet ning pojad ajavad karjapasunat, — mis Jaagul siis viga!”

Ja metsavaht, see vana ümberluusija, üksik ja kodutu kui susi, naeris täiest kurgust.

Kuid Jaak ei naernud.

Kui talvel tuul metsas hulus ja keegi otsekui pööningu lael kõndis, siis oli tal õudne olla. Ta mõtles kõiki neid töid, mis tal teha oli, käänas ühelt küljelt teisele, kuid ei saanud rahu. Kellele ta teeb oma tööd? mõtles ta.

Kevad - talvel käis ta taludes päiviti linatöös ja kevadel mõisas. Kui ta õhtuti läbi metsa tuli, tundis ta sulava maa lõhna. Ta murdis kaseokša ja katsus sõrmedega, kuis vaik kleepis.

Ta nõu muutus ikka kindlamaks. Ja kui ta veel ootas, siis ainult sellepärast, et ta oli harjunud ootama. Elu on liig tõsine asi, et kergemeelselt rutata. Ja Jaak ei olnud enam noor.

6.

Maja seinad olid veel valged, kuid esimese helgi oli päike ning vihm võtnud. Uksed ja aknad olid kaseokstega ehitud. Kõrgel õlekatus kohal lehvis pidulipp, lipust allpool kõikus aga vārske pārg. Läbi lahtise akna kostis inimeste kõne kōmin metsa kui mesilaste sumin tarust.

Jaak pidas pulmi. Need olid väikesed pulmad. Mōrsja sugulased ja Jaagu tuttavad istusid sūldikausside ümber. Vana metsavaht istus laua otsas, viinapudelles, ja ta kõnedel ei olnud otsa ega äärt. Kui ühe loo lõpetas, siis teise kohe alustas. Ja nii kestis nalja kuni hilja õhtuni.

Aga pulmapäeva õhtul läks noorpaar ükski põldusid vaatama. Mōrsja oli tõsine ja vaikne. Ta põlnud enam noor ja ta oli vaene, kuid Jaak teadis, kelle ta võttis.

Nad tegid ringi põllu ümber ja peatasid siis metsa ääres, kust neile nii vilki kui maja kätte paistis. Nad vaatasid kõi-

tä māja. Viņi apskatīja to visu kādu acurmirkli klusēdami un tad sāka runāt par saviem nākotnes plāniem.

Viņiem bija daudz darba darāma! Tas bija tikai sākums, kas te redzams. Viņiem bija jāceļ ēkas un jāapstrādā zeme, jāgādā ganāmpulks un jāiekārto saimniecība. Tagad viņi vēl bija divi, bet diezīn cik ilgi. Viņiem bija jādomā par visu. Viņi gribēja būt kārtīgi cilvēki un strādāt, jo kāda ir cilvēka dzīve, tāda arī viņa alga.

Viņus abus pārņēma liela pienākuma apziņa. Viņi deva savās sirdīs lielus solījumus. Un viņu sejas bija gandrīz skumjas, kad viņi tur tā stāvēja.

Tulkojusi **Lonija Jēruma - Lietiņa.**

ke seda mõne silmapilgu vaikides ja hakasid siis omist tuleviku plaanest kõnelema.

Palju oli neil tööd teha! See oli ainult algus, mis siin oli näha. Hooneid pidid nad ehitama ja maad harima, karja muretsema ning majapidamist korraldama. Praegu oli neid veel kaks, kuid kes teab, kui kauaks. Kõige pääle pidid nad mõtlema. Tööd tahtsid nad teha ja korralikud inimesed olla, sest nii nagu inimese elu, nii on ka ta palk.

Nende kummagi üle võttis suur kohustustunne maad. Nad andsid oma südames suuri lubadusi. Ja nende näod olid peaeegu kurvad, kui nad säälsääl niiviisi seisid.

Igaunu grāmatas 400 gadi.

Nelisada aastat raamatu tāhistel.

Jubilejas piezīmes par igaunu rakstniecības attīstības ceļu.

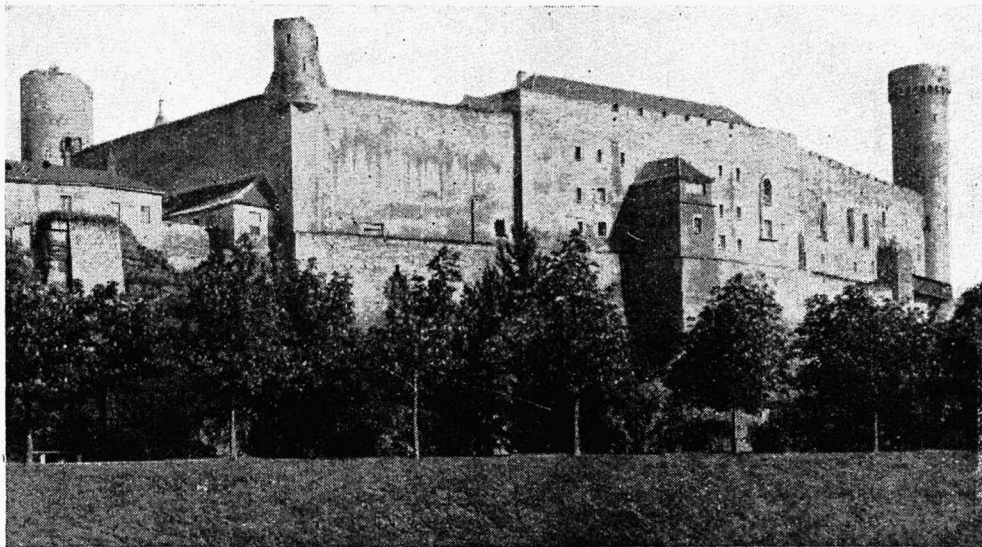
Šogad pāiet 400 gadi kopš pirmās zināmās igaunu grāmatas iznākšanas un šī laika atzīmēšanai Igaunijas valsts vecākais izsludināja šo gadu par igaunu grāmatas jubilejas gadu.

Tā tad igaunu valodā drukātam vārdam ir diezgan ievērojams mūžs. Igaunijas samērā jaunā kultūras vēsture var ar lepnumu atzīmēt, ka šis tautas pašas valodā drukātais vārds ir vecāks kā jebkurai tās kaimiņtautai, kuru kultūras attīstība norisinājusies apmēram tā pašā laika robežās. Un nav nemaz tik liels arī tas laika sprādis, kas šķir pirmās igaunu valodā iznākušās grāmatas iznākšanu no Eiropas visvecāko kultūras tautu pirmo grāmatu iznākšanas. Kad 1535. gadā iznāca pirmā grāmata igaunu valodā, kopš Gutenberga grāmatu drukāšanas mākslas revolucionārās uzvaras un pasaules pirmās grāmatas parādīšanās nebija pagājuši vēl divi pilni gadu simteņi — pirmās franču un angļu valodas grāmatas nebija redzējušas saules gaismu vairāk kā 59 gadi, zviedru un dāņu valodā drukātie pirmie sējumi nebi-

Juubelimārkmeid eesti kirjanduse arenguteelt.

Kāesoleval aastal tāitus esimese teada oleva eestikeelse raamatu ilmumisest 400 aastat ja selle ajamāara mälestuse märkimiseks kuulutas Eesti Riigivanem tānavuse aasta eriliseks Eesti raamatu juubeliaastaks.

Nii on eestikeelsel trūkitud sōnal küllalt auvāerne iga. Eesti, ūldiselt vōrdlemisi noore, kultuuri ajalugu vōib uhkusega mārķida, et selle rahva esime ne omakeelne trūkisōna on vanem kui ūhelgi ligemal naaberrahval, kellede kultuuri areng asetseb muide umbkaudu samades ajapiirides. Ja suur ei ole ka see ajavahemik, mis lahutab esimese eestikeelse trūkisōna ilmumist Euroopa kōige vanema kultuuriga rahvaste esimeste raamatute ilmumisest. Kui esime ne cestikeelne raamat 1535. aastal ilmus, siis Gutenbergi sōnajāadvustamise kunsti revolutsioonilisest rakendusest ja maailma esimese raamatu ilmumisest ei ei olnud mōōdunud veel tāit sajanditki — esimesed prantsuse ja ingliskeelsed raamatud ei olnud maailma valguses lui-

Tallinnas skats.

Tallinna vaade.

ja vecāki par 40 gadiem un viņus varēja šķirstīt vēl to pirmie īpašnieki, bet latviešiem bija jāgaida sava vārda drukāšana vēl veselus 50 g. (viņu Catechismus Catholicorum des Petrus Canosius nodrukāts Viļņā 1595. g.); pirmā grāmata lietuvju valodā, Mārtiņa Mazvidasa katķisms iznāca divpadsmit gadus vēlāk un somu pirmā drukātā vārda sastādītājs Mikael Agrimera pirmās igauņu grāmatas iznākšanas gadā nebija vēl pat kļuvis Vitenbergā par Lutera un Melanchtona skolnieku: viņš nokļuva šai gudrību pilsētā tikai gadu pēc tam, kad tepat kaimiņos brāļu tautas valoda jau bija iespiesta rakstos, un viņa „ABCKiria“ parādījās dažus gadus vēlāk.

Bet jāsaprot, ka tas nemaz nav diez cik sen, kamēr igauņi paši zina par savas grāmatu kultūras tik tālu pagātnei. Bija jau notikuši sagatavošanās darbi igauņu grāmatas 300 gadu jubilejas sarīkošanai, kad nejaušs atradums archīvā pielika igauņu grāmatas vēsturei vēl apmēram 100 gadus klāt: 1929. gadā Dr. Veiss atrada Tallinnā Igaunijas rakstniecības biedrības archīvā dažas pirmās igauņu valodas grāmatas pēdējās lappuses — kopā 11 apdriskātās lapas, kas pārsienot bija ielīmētas kādas vecas grāmatas vākos. Šis gadu

tunud vēl kauem kui 59 aastat; rootsi ja taanikeelseid esikköiteid, mis polnud vanemad kui 40 aastat, võisid lehitseda veel nende esimesed omanikud, kuna lätlaste esimese omakeelse sõna trükkipanekuni oli määratud veel 50 aastat ootamisaega (—nende „Catechismus Catholicorum des Petrus Canosius“ trükiti Vilnos a. 1595.); esimene leedukeelne raamat, Martin Mazvidas'e katekismus, ilmus tosin aastaid hiljem ja Soome esimese trükisõna säädja Mikael Agricola esimese eestikeelse raamatu ilmumisaastal ei olnud veel saabunudki Vittenbergi Lutheri ja Melanthoni õpilaseks: ta jõudis sesse vanasse tarkuste linna aasta pärast seda, kui siinsamas vennasrahva keel oli juba käinud trükipressist läbi ja tema „ABCKiria“ ilmus igatahes mõningate aastate võrra hiljem.

Aga olgu öeldud, et eestlased isegi ei ole kuigi kaua teadlikud oma raamatukultuurini kaugele ulatuvast minevikust. Oli tehtud juba ettevalmistusi Eesti raamatu 300 aastase juubeli korralduseks, kui juhuslik arhiivileid lisas eesti raamatu ajalooale ligemale sada aastat juure: 1929. aastal dr. Veiss avastas Tallinnas Eestimaa Kirjanduse seltsi arhiivis mõningaid esimese eestikeelse raamatu vii-

simtepiem ilgi paslēpušās lapas puses, kuru saturs bija iespiests parallēli lejas vācu un igauņu valodās, piederēja Tallinnas Nigulistes baznīcas dvēseļu gana, vācieša Simona Vanradta un Svētā gara baznīcas mācītāja igauņa Johana Kõlla 140 lappušu katķismam. Grāmatas uzglabājušās lappuses satur fragmentus no ticības apliecināšanas, lūgšanu Mūsu tēvs u. c. Visa šī grāmata gan nav nekur atrodama, bet par laimi titullapas iztrūkums neatstāj grāmatas izcelšanās laiku noslēpumā: pēdējā lappusē atrodama skaidri salasāma atzīme: „Gedruckt tho Wittemberch dorch Hans Lufft am XXV Tage des Mantes Aust MDXXXV“. Kā zināms Vanradta Kõlla katķismam igauņu kultūras un valodas vēsturē ir bijusi liela nozīme, bet savā tālajā iznākšanas laikā šī grāmata nevarēja pildīt tās klusās cerības, kurās viņas autori loloja savam gara bērnam. Igauņu pirmā grāmata iznāca tai pašā gadā, kad mira viena no igauņu tā laika vēstures centrālām personām, ordeņa mestrs Valters fon Plettenbergs, un kad laukos sāka nežēlīgi pūst krustām šķērsām dažādi varas un laupījuma kāri vēji, un arī igauņi paši sāka mēģināt laust svešo varu, kas nomāca viņu zemi. Ordeņa varas laiki tuvojās beigām un reformācijas gars bija paspējis kļūt arī par pirmās igauņu valodas grāmatas sastādītāju īpašumu: Vanradta un Kõlla katķisms bija par daudz luteranisks, lai būtu nepieņemams Tallinnas rātskungiem un tādēļ pirmo igauņu drukāto vārdu nolēma ziedot iznīcībai.

Acīmredzot tā nebija laba zīme uz ilgāku laiku, ka pirmā igauņu grāmata nokļuva Tallinnas rātskungu krāsnī, bet nevis izplatījās tautā, lai arī igauņus ievingrinātu sarežģītajā rakstu lasīšanas mākslā. Kā jau teikts, tagad nāca Igaunijā katrā pozitīvai attīstībai sevišķi nelabvēlīgi laiki un Vanradta-Kõlla katķisms palika par igauņu valodas drukātā vārda pirmo bezdelīgu uz apmēram simts gadiem. Ja šai garajā laika sprīdī igauņu kultūras vēsture ir papildināta ar rakstniecības darbiem, tie neviens nav drukāti, bet tikai ar zosu spalvu uz pergamenta uzrakstīti.

Jau noteiktāk sāka igauņu grāmata pil-

maseid lehekülgi — kokku 11 rebenenud lehte, mis olid ümberkõitmisel liimitud ühe vana raamatu kaane sisse. Need aastasadu peidus püsinud leheküljed, mis sisaldasid kõrvu alam — saksa ja eesti keelt, olid pärit Tallinna Niguliste kiriku hingekarjase, sakslase Simon Vanradti; ja Pühavaimu kiriku õpetaja eestlase Johanni Kõlli 140 leheküljelisest katekismusest. Raamatu säilinud lõpplched sisaldavad katkendeid usutunnistusest, Meie Isa palve ja muud. See raamat tervikuna on küll leidmata, aga õnneks ei jäta tiitel-lehtede puudumine teose ajalist päritolu saladusse: selle viimasel leheküljel leidub selgelt loetavana hoidunud märkus: „Gedruckt tho Vittemberch dorch Hans Lufft am XXV Tage des Mantes Aust MDXXXV.“

Teadagi on Vanradt - Kõlli katekismusel eesti kultuuri ja keele ajaloo suur tähtsus, aga omal kaugel ilimumisajal see raamat ei saanud täita neid vagu lootusi, mis autorid arvatavasti asetasiid oma vaimulapsele. Eesti esimene raamat ilmus samal aastal, mil tollaegse eesti ajaloo kesksemaid isikuid ordumeister Volter von Plettenberg suri ja maal hakkasiid halastamatult puhuma risti-rästi mitmed võimu- ja saagiahnitsemise tuuled ja eestlased ka ise tegiid veel mitu meeleheitlikku katset võõra võimu murdmiseks omal maal. Ordu võim lähenes lõpule ja seda õõnestav reformatsiooni vaim oli jõudnud juba saada omaseks ka esimese eestikeelse raamatu sõnasäädaile: Vanradt ja Kõlli katekismus oli liig luterlik selleks et olla mittevastuvõetav Tallinna raehärradele ja seepärast määrati esimene eestikeelne trükisõna hävitamisele.

Nähtavasti see ei olnud kauaks ajaks hää märk, et esimene eesti raamat, selle asemel, et minna rahva sekka ja eestlasiigi harjutada kirjalugemise keeruka kunstiga, läks Tallinna raehärrade ahju. Nagu öeldud, järgnesiid nüüd Eestimaal igasugusele positiivsele arengule eriti ebasoodsad ajad ja Vanradt - Kõlli katekismus jäi maakeelse trükisõna esimeseks pääsukeseks ligemale sajaks aastaks. Kui selle pika ajavahemiku

Tartu rätznams.

Tartu raekoda.

dīt savu lomu igauņu kultūras attīstībā 17. gadsimtenā sākumā, kad vēstures gaita bija savienojusi Igauniju ar zviedru valsti. Tai pašā 1632. gadā, kad ķēniņš Gustavs Ādolfs dibināja dievvārdu sludinātāju skološanai Tartu augstskolu, iznāca Stāla un Rossiniusa garīgās rakstniecības sējumi, no kuriem pirmā autora grāmata iznāca Ziemeļigaunijas dialektā un to drukāja jau Tallinnā, bet otra autora ražojums, Dienvidigaunijas izloksnē, iznāca Rīgā. Šīs grāmatas bija tieši izaukušas no baznīcas vajadzībām — tās bija nepieciešamas dvēseļu ganiem, kas bieži vien neprata tautas valodu, lai ņemtu no tām sprediķus draudžu dievkalpojumiem, bet šīs grāmatas nonāca arī tautas rokās — mācīja igauņus saprast drukātā papīra mēmos vārdus.

Bija baznīca, bija augstskola — tagad vajadzēja arī tautskolas.

Tās dibināt jūtās aicināts jauns mācītāja amata kandidāts Bengts Gotfrīds Forselius. Uz savu iniciatīvi viņš nodibināja tautskolotāju semināru, savāca ciemos skolniekus un sāka dalīt tiem pamācības rakstu paziņā un ticības lietās. Maizi deva skolniekiem par brīvu — zviedru ķēniņš. Divus gadus mācīti, zēni gāja sēt gudrības tautā. Bet kur rast pa-

kestes ongī Eesti kultuuriajāloole talletatud maakeelset kirjavara, siis see ei ole trükipressi jādvestatud vaid hanesulega pergamentile kirjutatud.

Jārjekindlamalt hakkas eestikeelne raamat eesti kultuuri arengus tāitma oma osa 17. sajandi alul, mil ajaloo kāik oli Eesti maa liitnud Rootsi riigiga. Samal 1632. aastal, kui kuningas Gustav Adolf asutas ususōna kuulutajate taimelāvaks Tartu ūlikooli, ilmusid Stahli ja Rossiniuse vaimuliku kirjavara kōited, milledest esimese autori ilmus Pōhja - Eesti keelemurdes ja trūkiti juba Tallinnas, kuna teine, Lōuna - Eesti murdeline, ilmus Riias. Need raamatud olid otseselt vālja kasvanud kiriku tarvidustest — neid oli vaja hingekarjastele, kes sageli ei osanud rahva keelt, et veerida säält kogudustele jutlussōnu, aga need raamatud ulatusid ka rahva kätte — ōpetasid eestlased aru saama trūkitud paberi hāletust sōnast.

Oli kirik, oli ūlikool — nūūd oli tarvis rahvakoolegi.

Neid asutama tundis end kutsutud ōevat noor ōpetaja - ameti kandidaat Bengt Gottfried Forselius. Oma algatusel asutas ta rahvakooliōpetajate semināari, korjas kūladest koolipoisid kokku ja hakkas

jumti šim svētīgajam darbam? radās jautājums. Draudze negribēja ne zināt par skolu dibināšanas pienākumu, un Forseliuss neatrada lietai citādu atrisinājumu, kā apbraukāt visus savus draugus — mācītājus, lai viņus pārliecinātu par sava svētīgā pasākuma atbalstītājiem. Un patiešām daudzas igauņu baznīcas deva palstus, cik tas nu bija katras spēkos, šim iesāktajam igauņu grāmatu gudrības uzvaras gājienam igauņu zemnieku vidū. Daudzi mācītāji iekārtoja par draudzes izglītības templiem kādu ziemā nelietotu rijas kambari vai citu tukšu telpu. Deva bez atlīdzības arī žagarus apkurināšanai un kādu bērza pagali, no kuņas jaunā izglītības darba apgaismošanai varēja plēst skalus. Un skolnieki sāka pulcēties: sirmām bārdām veči sēdēja blakus jauniem puišiem skolas istabas garajā solā.

Tā sākās un turpinājās igauņu iedzīvnāšanās rakstu gudrības noslēpumos, un kad valsts vecākais K. Pāts nesen atklāja igauņu grāmatu kultūras 400 gadu piemiņai Igaunijas grāmatu gadu, tad viņš, runājot par šiem senajiem laikiem starp citu teica sekojošo:

„Mums vajadzētu savas tautas pagātnes piemiņai cirst tēlu, kas rādītu pie skala gaismas sēdošu igauņu māti, kuņa māca savus bērnus lasīt, tas būtu piemiņeklis, kuŗš dziļi noskaidrotu mūsu pagātni un mūsu tautas tikšanu uz priekšu, un šī cenšanās uz gaismas pusi, kas izpaudās tik šauros apstākļos, var arī svešniekiem paskaidrot, kādēļ mēs nabadzīgajā ziemeļzemē tikām tik tālu, ka varējām pareizā laikā nokratīt gadu simtēniem turētās, svešās varas uzliktās važas.“

Tie ir dziļi izjusti vārdi, jo patiešām: ja paskatāmies uzmanīgāk atpakaļ uz igauņu brīvības cīņu gaŗo un daudz asiņu dzērušo ceļu, tad jūtam dziļu pārlicību, ka šāis senajos, skaliem apgaismotajos ziemeļziemas vakaros igauņi, pētīdami rakstu gudrības, nemācījās tikai lasīt vien, bet sāka pazīt jaunu lielu spēku, pieradinājās lietot jaunu varenu ieroci savas brīvības izkarošanai.

Cauri grūtiem Ziemeļkaŗa laika kaŗa un nāves gadiem turpinājās igauņu tau-

neile jagama õpetust kirjatundmises ja usuasjus. Leib oli õpilastele prii — Rootsi kuninga poolt. Kaks aastat õpitud, läksid poisid külīma oma tarkust rahva hulka. Aga kust leida ulualust sellele õilsale tööle? kerkis uus küsimus. Kogukond ei tahtnud teadagi koolide asutamise kohusest ja Forselius ei leidnudki asjale teist lahendust kui sõitis läbi oma sõbrad — kirikuõpetajad, et neid meelitada oma õilsa algatuse toetajaiks. Ja mitmes eesti kiriklas antigi jõudu mööda toetust algavale raamatutarkuse võidukäigule eesti maarahva hulgas. Mitmed õpetajad loovutasid kihelkonna haridustempliks mõne talvel tarvitamata seisva rehetoa või muu tühja ruumi. Tasuta anti ka hagu kütteks ja mõni kasehalg, millest noore valgustustöö valgustuseks võidi ajada peerge. Ja õpilased kogunesid kokku: hallis habemes taadid kõrvu noorte poistega istusid koolikambri pikka pinki.

Nii algas ja jatkus eestlaste pühendumine kirjatarkuse saladustesse — ja kui Riigivanem K. Pāts hiljuti eesti raamatukultuuri 400. aastase kestvuse mälestuseks avas Eesti raamatuaasta, siis ta neist ammunistest aegadest kõneledes muuseas ütles järgmist:

„Meie peaksime oma rahva minevikumälestuseks raiduma kaju, mis kujutaks peerutule valgel istuvat eesti ema, kes õpetab oma lapsi lugema — see oleks mälestussammas, mis sügavalt selgitaks meie minevikku ja meie rahva edasijõudmist ning see tung valguse poole, mis avaldus nii kitsastes oludes, võib ka vöörastele selgitada, miks meie, mitterikkal põhjamaal, jõudsime nii kaugele, et võisime õigel ajal raputada maha aastasadu kestnud vööra vägivalla köidikut.“

Need on sügavalt tuntud sõnad, sest tõesti: kui vaadata terasemalt tagasi eestlase vabadusvöitluste pikale ja palju verd joonud teele, siis meie ei saa olla veendumata, et neil ammunistel peerutulega valgustatud pikkadel põhjatalve õhtutel eestlased, uurides kirjatarkust, ei õppinud mitte ainult lugema, vaid

Igaunijas valsts vecālā pils Tallinnā, Katrinas lejā. Eesti riigivanema los, Kadriorus.

tas sakari ar savā valodā drukāto vārdu. Laiku pa laikam turpinās iznākt jauni sējumi igauņu zemes ļaužu valodā un 1739. g. pat bībele. Pakāpeniski tauta pierada pie grāmatas, bet vēl aizvien igauņiem bija ar grāmatu tikai pasīvas attiecības — vēl grāmatas bija igauņu rokās kā ieroči jaunu kareivju rokās, kuri vēl nav aicināti ierasties cīņās laukā.

Bet drīz arī sāka dzirdēt skaļākus vārdus, kas sauca igauņu valodas vārdu doties aktīvākos uzbrukumos, lai cīnītos par nacionālo brīvību un cilvēcisko patiesību. Kā pirmo pionieri te minēsim Kristjāni Jāku Pētersonu (1801.—1822.), kas ir interesantākā personība igauņu vecāko rakstnieku vidū, kuŗa nesalīdzināmi spēcīgi kvēlojošo gara liesmu nāve gan izdzēsa jau 22. dzīvības gadā, bet kas tomēr savā tik īsajā dzīves ceļā paspēja ar savām neparastajām valodnieka dāvanām iemācīties ebreju, latīņu, grieķu, krievu, angļu un vācu valodas, un kuŗš pie tam jau 16 gadu vecumā strādāja pie zviedru valodas gramatikas sastādīšanas, kas tomēr bija jāatstāj nepabeigta un neizdota. Vēlāk viņš pārtulkoja un izdeva vācu valodā Chr. G. Thomassona „Somu mitolo-

ģopisid tundma uut suurt jõudu, harjusid uue võimsa relvaga oma vabadus-
tahte teostamiseks.

*

Ūle raskete Põhjasõja aegsete sõja ja katkusurma aastate kestit eestlaste side omakeelse trükitud sõnaga. Ilmus aegajalt uusi kõiteid maarahva keeles, 1739. juba kogu piibelgi. Rahvas järjest rohkem harjus raamatuga, aga veel oli eestlastel trükitud sõnaiga ainult passiivne suhe — veel olid raamatud eestlaste käes nagu relvad noorte sõdurite käes, keda ei ole veel kutsutud võitlusväljale.

Aga varsti hakkaski kostma esimesi hääli, mis kutsusid eestikeelset sõna aktiivsemaile rünnakuile rahvusliku vabaduse ja inimliku tõe rindel. Esimese pioneerina olgu siin nimetatud Kristjan Jaak Peterson (1801.—1822.), kui huvitavaim isiksus eesti vanemate kirjanikkude hulgas, kelle võrratu jõulisusega leegitseva vaimu surm kustutas küll juba 22. eluaastal, aga kes siiski omal nõnda lühikeselgi eluteel jõudis oma harukordsete keeleteaduslikkude annete varal omandada heebrea, ladina, greeka, vene, inglisa ja saksa keeled, kes, lisaks sellele,

giju“, pētija pat Ziemeļamerikas un Ažijas tautu valodas.

K. J. Pētersona dzejnieka spalva atstājusi kā mantojumu aicinājumu, lai igauņu drukātais vārds kalpo augstākiem, radošiem uzdevumiem, un drošas cerības slēpjas arī viņa spārnotajā jautājumā:

Vai nevar dziesmu ugunīs
Šīs zemes valoda
Kāpt, celties augšā debesīs
Un meklēt mūžību?

Vēl daži gadu desmiti gaidīšanas un satagavošanās — tad 19. gadsimtena vidū sākas igauņu valodas vārda svāra pieaugšana igauņu vēsturē, kas ievada jaunu posmu — nacionālās atmodas laikmetu. Igauņu daiļrakstniecība, kas K. J. Pētersonu neieskaitot, līdz šim bija bijusi tikai pasīvs „laika kaveklis skala uguns gaismā“, paceļas par lielu, gaišu igauņu tautiskās atmodas liesmu. Līdzšinējie rakstītāji bija auguši un strādājuši savu darbu visu mūžu baznīcu mierīgajā paēnā, bet tagad sāka rasties igauņu-vārda kaņotāji reālajā dzīvē un viņu darbi sāka apdzesmot un spārnot tautas pašapziņu ar drošu brīvības un uzvaras ticību. Pirmo, visspēcīgāko ierosinājumu igauņu nacionālai atmodai deva Dr. Fr. R. Kreucvalda (1803. — 1882.) no tautas dzejas materiāliem radītais tautas ēps „Kalevipoeg“ (pirmais izdevums Kuopio 1862. g.). Šī darba iznākšana veica igauņu tautā nesalīdzināmu misiju? tas nostiprināja tautas ticību sev pašai un padarīja to cīņas un uzvaras spējīgu un lika arī ār pasaulei atzīt igauņu gara ražojumus par vērtīgiem.

Tā laika igauņu kritikai un rakstniecības vēsturei „Kalevipoeg“ gan nav palicis par neaizkaramu svētumu, bet tur ir droši atzīmēti visi viņa trūkumi — romantiķi ideālizējumi uz patiesu tautisku gara mantu lēses, daži kompozīcijas un stila trūkumi, maldīšanās, novērtējot tautas dziesmu skaistumu; bet kultūrvēsturiskā perspektīvā neviens nevar noliegt „Kalevipoeg“a tautu audzinošo iespaidu. Jo Kreucvalds taču romantiski tēloja savā „Kalevipoeg“ā igauņu teiksmaino pagātni, kad viņi bija vēl brīva tauta, un te tautas plašākās aprindas smēlās drošu ticību

juba 16 aastasena töötas rootsikeele grammatika kallal, mis siiski pidi jääma lõpetamata ja avaldamata, ja hiljem tõlkis ning avaldas saksa keeles Chr. Thomassoni „Soome muinasusu“, uuris isegi Põhja - Ameerika ja Aasia pärisrahvaste keeli.

K. J. Petersoni luuletajasulelt on päritud pateetiline kutse eestikeelsele sõnale kõrgemaiks, loovateks ülesanneteks ja julge lootusrikkus peitub ta lennukas küsimuses:

Kas siis selle maa keel
laulutules ei või
taevani tõusta üles,
gavikku omale otsida?

Veel mõningaid aastakümneid ootust ja ettevalmistust — siis, 19. sajandi kestel, sünnib eestikeelse sõna järjest võimsamaiks muutuvaist tahteavaldusist eesti ajaloo uus järk — rahvuslik ärkamisaeg. Eesti ilukirjandus, mis, K. J. Petersoni arvestamata, tänini oli olnud ainult passiivne „ajaviide peergutule valgusel“, tõuseb suureks, heledaks eestlaste rahvusliku äratuse leegiks. Senised kirjamehed olid kasvanud ja teinud oma elutöö kirikute rahulises varjus, aga nüüd hakkas tõusma eestlasi - sõnasõdureid keset elavat elu ja nende toodang hakkas julge vabaduse- ja võidusuga tiivustama rahva enesetunnet. Esimese, kõige tugevama tõuke eestlaste rahvuslikuks äratuseks andis dr. F. R. Keutzwaldi (1803.—1882.) rahvaluule aineil loodud rahvuseepos „Kalevipoeg“ (esimene trükk Kuopios 1862. a.). Selle teose ilmumine täitis eestlaste hulgas võrratu missiooni: see kindlustas rahva usu enesesse võitluse ja võiduvõimeliseks ja sundis ka välisilma eestlaste vaimse loomingu võimeile andma vääriolist tunnustust.

Kaasaegsele eesti kriitikale ja kirjandusteadusele ei ole „Kalevipoeg“ jäänud küll mingiks puudutamatuks pühaduseks, vaid selles on julgesti märgitud puudusi — romantilisi idealiseeringuid tõelise rahvaparasuse arvel, mõningaid kompositsioonilisi ja stiililisi ebauhtlusi, eksimusi rahvaluule algupärase ilu vastu, aga kultuurajaloolises perspektiivis ei võida sa-

savai näkotnei. Teika par pagätnes brīvību modināja jaunas cerības iegūt brīvību, uzlika igauniem pienākumus tlekties pēc noteiktiem mērķiem, cilvėka cienīgas tagadnes un radīt brīvību näkotni.

Tai pašā garā noskaņots arī tā laikmeta līrikas nacionāli - romantiskais virziens, kuŗa ierosinātāja un visenerģiskākā kultvėtāja bija dzejniece Lidija Koidula (kas savu laika biedru līrikā nosaukta par „igaunu dzejas Žannu D'Arc“).

Bet tai laikā igaunu grāmata bija nesusi tautā ne tikai dzejas ugunīgos vārdus, bet arvien vairāk izplatītais drukātais vārds sāka apgaismot arī sabiedriskās darbības ceļus. Tikai pateicoties grāmatas un laikrakstu izplatīšanai igaunu zemē jau tai laikā varēja sākt enerģiskāk pretoties svešajai varai. Drukātais vārds kā zelta saitēm vienoja visu tautu, kas varēja uzsākt un veikt tādus lielus darbus, kā slaveno Igaunijas vispārējo dziesmu svētku tradīcijas radišanu, Igaunijas rakstnieku biedrības un augstākās skolas dibināšanu ar igaunu mācības valodu, organizēt biedrību tīklu, kuŗām kultūrāli mērķi u. t. t.

Tai pašā laikmetā tika veikts arī lielākais un pamatīgākais darbs igaunu tautas gara mantu krāšanā, sakopošanā un pa daļai arī publicēšanā. Gagu simteņiem ilgi pirms I. igaunu valodas grāmatas iznākšanas veco igaunu radošais gars bija izteicies dzejā, kas no mutes mutē pārgāja uz näkošajām paaudzēm. Šīs dziesmas pat vissmagākās rūpes un mokas nebija varējušas nomākt un atstāt aizmirstībā. Pasakas, teikas un it sevišķi īpatnējas līriskas tautas dziesmas bija tūkstoš variācijās mantojusi paaudze no paaudzes un ļoti daudz no šīs bezgalīgās dzejas bagātības bija tautai vēl skaidri atmiņā, kad Dr. Jakobs Hurts (1838.—1906.) 1888. gadā nodrukāja presē aicinājumu, lai atrastu līdzstrādniekus tautas gara mantu krāšanas lielajam darbam. Viņam pie-teicās tālu pāri par tūkstoti korespondentu un pēc pāris desmitu gadu pašai dziedīga darba Dr. Hurta krājumos bija jau 45.000 dziesmu, 10.000 pasaku, 92.000 sākāmvārdu un mīklu, 60.000 ticējumu un

lata „Kalevipoja“ määratud rahvuspedagoogilist mõju. Kujutas ju Kreutzwald oma „Kalevipojas“ eestlaste kui vaba rahva muinasjutulist mineviku romantikat ja sellest hoovas rahva kõige laiemaise ringidesse julget usku. Muinasjutt mineviku vabadusest äratas uusi vabaduse lootusi, kohustas eestlasi sihiteadlikele tegeudele inimväärilise oleviku ja vaba tuleviku loomiseks.

Samas vaimus mõjus ajajärgu lüürika rahvusromantiline suund, mille algatajana ja kõige hingekama kultiveerijana olgu mainitud Lydia Koidula (1843.—1886.), keda Eesti kaasaegses lüürikas on nimetatud „Eesti luule Jeanne d'Arc'iks“.

Aga tol ajal eesti raamat mitte ainult ei kandnud rahva hulka luule tuliseid sõnu, vaid järjest rohkem levis trükisõna üha sihikindlamalt hakkas valgustama ka tegelike ürituste teesid. Ainult tänu raamatu ja ajakirjanduse levikule võidi eestlaste maal juba tol ajal alustada aktiivsematki vastupanu võõrale vägivõimule. Ainult trükisõna kogu rahvast ühendava sideme tõttu võidi algaçada ja teostada nii suuri ettevõtteid nagu Eesti kuulsale ülemaalsele laulupidude traditsiooni loomine, Eesti kirjameeste seltsi ja kõrgema eestikeelse kooli asutamine, kultuuriliste sihtidega ühingute võrgu organiseerimine üle maa j. p. m.

Samal ajastul tehti suurim ja põhjapanevaim töö ka Eesti rahvaluule korjamise, korraldamise ja osalt avaldamisegi alal. Aastasadu enne esimese eestikeelse trükisõna ilmumist oli vanade eestlaste loov vaim avaldunud suulises luules, mida kõige raskemadki viletsused ja vaevad ei olnud suutnud mätta unustusse. Muinasjutud, eepilised ja eriti omapärsed lüürilised rahvalaulud olid tuhandeist teisedites pärandunud põlvest põlve ja palju sellest määratud sõnavarast oli rahval veel elavalt meeles, kui dr. Jakob Hurt (1838.—1906.) 1888. aastal avaldas ajakirjanduses üleskutse, et leida kaastöölisi rahvaluule korjamise suures töös. Ta leidis endale kaugele üle tuhande korespondendi ning pärast paarikümneaastast ennastsalgavat tööd oli dr. Hurti ko-

parašu aprakstu... Tautas gara mantu krāšanas darbs turpinājās arī pēc Hurta nāves un vēl tagad tiek papildināti igauņu tautas dzejas krājumi, kas ir no lielākajiem pasaulē.

Un cik tālu igauņu grāmata ir tikusi savu 400 gadu ilgajā ceļā, pildot nobriedušus laikmeta uzdevumus? Beidzot arī šim jautājumam meklējot atbildi no putnu lidojuma, varam aprobežoties tikai ar daiļrakstniecību.

Ir taču bez paskaidrošanas zināms, ka igauņu mazās tautas dzejas kuģa būrās nepūš diezcik labvēlīgi vēji, kas dzen to tikai uz priekšu vien. Pirms pāris desmit gadiem varēja mūsu zemē tikai atsevišķi, visproduktīvākie un populārākie dzejnieki un rakstnieki dzīvot un radīt kā profesionāli, jo tautas piederīgo mazais skaits, saprotams, noliek stingras robežas grāmatu izpaušanai un līdz ar to arī radoša darba materiālai atmaksāšanai. Valstiskās patstāvības iegūšana atnesusi sev līdz daudz uzlabošanas šai stāvokli. Valdības aprindas pašas sapratušas savas skaita mazās tautas rakstnieku, dzejnieku un citu mākslinieku darba un tā atmaksāšanās lielo starpību un centušās to ar likumiem un noteikumiem pārvērst taisnīgāku. Igaunu rakstniecību un mākslu atbalsta valsts kultūras kapitāls, kur 1921.—1934. gadam ir uzkrājies apmēram 4 miljoni kronu. Šī summa islietota rakstnieku un mākslinieku radošā un dažu pētiņas darbu pabalstam. Ar šo pašu valsts kultūrkapitāla atbalstu igauņu rakstnieku savienība ir varējusi jau 13 gadus izdot tīri literāriski - kritisku žurnālu („Looming“), kam vērtīgs saturs un solīds izskats, ko nav varējušas pat daudzas lielākas tautas.

Bet jau pirms šiem ārējiem labvēlīgajiem apstākļiem un sen pirms valsts patstāvības iegūšanas igauņu rakstniecībā droši sākās spēcīgs uzplaukums līdz līdzšinējam līmenim, kas valōdu robežām krītot varētu noteikti stāties blakus citiem ziemeļzemju un pat visas Eiropas rakstniecības vispārējam līmenim. Un tas nebūt nesaplūstu bez robežām kopā ar kādu

gudes 45.000 laulu, 10.000 muinasjuttu, 92.000 kõnekäändu ja mõistatust, 60.000 ebausu kõmmete seletust... Korjamistööd jatkati ka pärast dr. Hurti surma ja veel tänapäevalgi tuuakse lisa Eesti rahvaluule kogudesse, mis on suurimad maailmas.

*

Ja kuhu on eesti raamat jõudnud omal 400 aastasel teekonnal täisealiste, kaasaegsete ülesannete täitmisel? Lõpuks sellelegi küsimusele lennuvaatelt vastust otsides peame piirduma ainult kauniskirjandusega.

On vist seletamatagi selge, et Eesti kui väikerahva luulelaeva purjedesse ei puhu välise soodustuste perituuled kuigi tugevasti. Paarkümmend aastat tagasi võisid meil ainult üksikud, kõige produktiivsemad ja populaarsemad kirjanikud elada ja luua elukutselistena, sest vähene rahvaarv arusaadavalt asetaskindlad piirid raamatu levikule ja seega ka loomistöö ainelisele tasule. Riikliku iseseisvuse saabumine on aga toonud palju parandust sessegi olukorda. Valitsusringkonnad on häatahtlikult mõistnud oma väiksearvilise rahva kirjanike ja kunstnike töö ja tasu väära vahekorda ja püüdnud seda seadusandlike korraldustega muuta õiglasemaks. Eesti kirjandust ja kunste toetab riiklik kultuurkapital, kuhu 1921.—1934. a. on laekunud umbes 4 miljonit krooni, milline summa on tarvitatud kirjanike ja kunstnike loomingu ja mõningate teaduslike uurimuste toetuseks. Sama riikliku kultuurkapitali toetusel on võinud Eesti kirjanike liit juba 13 aastat anda välja puht kirjanduslikku - kriitilist ajakirja („Looming“) väärasel soliidsel kujul, nagu seda ei ole suutnud paljud suurrahvadki.

Aga juba enne neid väliseid soodustusi ja ammu enne riikliku iseseisvuse teostumist algas Eesti kirjanduse julgelt jõuline tõus praegusele tasemele, mis keelepiiride murdudes kindlasti võiks seista kõrvu teiste põhjamaade ja kogu Euroopa kirjanduse üldnivooga. Ja kindlasti see ei sulaks piirjoonetult muuga ühte, vaid

cit, bet noteikti atšķirtos no citiem ar savām īpatnībām.

Zviedru kritiķis C. A. Bolanders kādā esejā ir teicis par savas zemes dzeju skaidru raksturojumu: „Katrai zemei ir tāda dzeja, kādu viņa ir pelnījusi — Zviedrijai, kas arvien dzīvojusi mierā, ir sava idīle.“ Ja to pašu teicienu attiecinātu uz Igauniju, nesot to no Zviedrijas pāri Baltijas jūrai uz Igauniju, tad tam vajadzētu skanēt tā, kā Igaunijai, kas ir bijusi un paliks rietumu un austrumu garīgo vēju krustceļos un kas ir un paliks asu caurvēju zeme, nevar būt nekādas miera idīles. Igaunū lirai nav vis sudraba, bet gan rupjākas un nemierīgākas tērauda stīgas.

Un beigās: visās nozarēs jaunākie, vēl neizveidojušies talanti meklē un iedziļinās dzejā ar jauneklīgu enerģiju. Jaunas tautas gara modrums ir viņu radišanas darbam izdevīgs pamats un tas ļauj igauņu grāmatas 400 gadu jubilejas svinībās priedāties un ticēt, ka igauņu rakstniecība ir un būs vēl ilgi un droši tā, kas palīdzēs vest tautu uz nākotnes zemi.

M. Raud.

erallduks ūmbrusest selge, omailmelise tervikuna.

Rootsi kritiķ C. A. Bolander ūhes esees on lausunud oma maa luule kohta selge iseloomustuse: „Igal maal on niisugune luule nagu ta selle teenind — Rootsil, kes on elanud rahus, on oma idüll.“ Kui sama vōrdlusviis kanda Rootsist ūle Lānemere Eestisse, siis see peaks vist sōnastuma kūll nii, et Eestil, kes on olnud ja jāāb lāāne ja ida vaimsete erirōhkkondade vahele, karmide ristja tōmbtuulte maale, ei saa olla mingit rahu idūlli, vaid raskemateks ja rahutumateks kōladeks on hāālestatud eesti lūūra ei hōbe vaid teraskeeled.

Ja lōpuks: kōigil aladel nooremad, veel lōplikult kujunemata talendid, otsivad ja sūvenevad noorusliku energiaga. Noore rahva vaimuerksus on nende loomingule soodsaks kōlapinnaks ja see lubab eesti trūkisōna 400 aasta juubeli puhul rōōmustuda usust, et eesti kirjandus on ja jāāb veel kauaks julgelt tōusuteed rūhki vaks tulevikumaaks.

M. Raud.

Latviešu un igauņu kulturālā sadarbība.

Lāti ja Eesti kulturiline koostōō.

Daudz rakstīts presē un runāts latviešu un igauņu kopējās sanāksmēs, ka abu tautu kulturālā sadarbība ir ļoti nepieciešama un ka latviešiem un igauņiem jātuvinās ne tikai politikas un saimnieciskās dzīves laukā, bet jo vairāk gara dzīves nozarēs — zinātnē, mākslā, literātūrā. Tādēļ interesanti paskatīties atpakaļ, ko tad īsti esam šai ziņā jau darijuši, lai zinātu, kas būtu tālāk darāms.

Vienas tautas iepazīstināšanai ar otru plašs darba lauks ir rakstniecības darbiniekiem. Kaut gan tulkoti darbi daudz zaudē no savas mākslas vērtības, viņi tomēr labi parāda tautas dvēseli, parašas, apstākļus un dzīves veidu.

Latvijā šo darbu līdz šim veikuši tikai 2 rakstnieki — Elīna Zālīte un

On palju kirjutatud ajakirjanduses ja kōneldud Lāti ja Eesti ūhistel nōpida mistel, et mōlema rahva kulturiline koostōō on hādavajalik, ning et lātlased ja eestlased peaved ūksteisele lāhenema mitte ainult poliitika ja majanduselu vāļjal, vaid veel rohkem vaimuelu aladel teaduses, kunstis ja kirjanduses. Sellepārast on huvitav tagasi vaadata, mida siis ūieti oleme selles sihis juba teinud, et teada, mida peame edasi tegema.

Ūhe rahva tutvustamiseks teiseiga suur tōōpōld on kirjanustegelastel. Olgugi, et tōlgitud teosed katavad palju oma kunstivāertusest, nad siiski hāsti nāitavad rahva hinge, kombeid, olusid ja elu.

Lātis seda tōōd on senini teinud ainult kaks kirjanikku — Elīna Sālīte ja

Richards Valdess. E. Zālītes lielākais darbs ir ievērojamā igauņu tautas ēpa „Kalevipoeg“ tulkojums latviešu valodā, bet ievēribas cienīgi ir arī citi — Tamsāres romāns „Mēžstrautu saimnieks“, Fr. Tuglāsa un Vildes noveles, Tamsāres romāna „Patiesība un taisnība“ atsevišķas daļas, kas iespiestas „Daugavā“, A. Gainsa romāns „Tomass Nipernaids“ un atdzejojtie dzejoļi (ap 100), galvenā kārtā moderno dzejnieku ražojumi. Bez tam Elīna Zālte tulkojusi lielu skaitu igauņu lugu, gādādama tas visiem Latvijas teātriem: H. Raudsepa „Mārtiņciems“, A. Kicberga „Nolaidētās mājas“, E. Vilde „Laimes pūķis“, M. Metsanurka „Dumpības gars“, O. Lutca „Kāpostgalva“, A. Māika „Jaunais laiks“, J. Kārnera „Veikais ar krieviju“, H. Raudsepa „Sinimandria“ un A. Kirčberga „Meitiņas iet tautiņās“. Lielākā daļa no Elīnas Zālītes tulkojumiem izdota arī grāmatās.

Richards Valdess tulkojis Raudsepa lugas „Mikumārdi“ un „Neprāta svētlaimē“, noveles: Tuglāsa „Vasaras nakts mīla“ un „Popīts un Huhu“, Mändmetsa „Saciirstā laiva“, Kivikasa „Kīnietis“, Metsanurka „Saimnieks un kalps“ un Vallaka „Laucīniece“ un „Zemnieks“. Abas pēdējās drukātas „Latvijas Kareivī“.

Redzam, ka no igauņu plašās literatūras pazīstam tikai mazu daļiņu, kas liekas vēl niecīgāka, ja to salīdzinām ar to latviešu darbu skaitu, kas pārtulkoti igauņu valodā. Igaunijai ir arī vairāk tulkotāju.

Interesanti atzīmēt, ka jau vairāk nekā 150 gadus atpakaļ igauņu valodā iznāca 4 izdevumos (no 1782. — 1838.) Vecā Stendera „Pasakas un Stāsti“, kurus tulkotājs Vilmans bija izdevis zem sava vārda, un igauņi turēja to par oriģināldarbu līdz 1925. gadam, kad šo viltojumu atklāja prof. V. Andersons. Jaunākā laikā tulkoti gandrīz visi mūsu rakstnieki. Te vislielākie nopelni igauņu rakstniekam M ā r t i ņ a m P u k i t s a m, kurš pēc gadu simteņu maiņas bija vienīgais, kas tulkoja latviešu literatūru igauņu valodā. Igaunijas pārstāvības laikā viņam nāca talkā K. Kirps un K. Abens. Pirms

Rihard Valdes. E. Salite suurim töö on kuulsa eesti rahvuseepose „Kalevipoeg“ tõlge läti keele, kuid tähelepanuväärseks on ka teised tema teosed — Tammsaare romaan „Kõrboja peremees“, Fr. Tuglase ja Vilde novellid, Tammsaare romaani „Tõde ja õigus“ üksikud osad, mis trükitud „Daugavas“, A. Gailiti romaan „Toomas Nipernaadi“ ja tõlgitud luuletused (umbes 100), päämiselt nooremate luuletajate teosed. Pääle selle Elina Salite on tõlkinud suure arvu eesti näitemänge, muretsedes neid kõigile Läti teatreile: H. Raudsepa „Mikumārdi“, A. Kicbergi „Neetud talu“, E. Vilde „Pisuhääl“, M. Metsanurga „Mässu vaim“, O. Lutsu „Kapsapea“, A. Mälgu „Uus aeg“, J. Kārneri „Äri Venemaaga“, H. Raudsepa „Sinimandria“ ja A. Kicbergi „Vana vanaga, noor noorega“. Enamik Elina Salite tõlgetest on väljaantud ka raamatutena.

Rihard Valdes on tõlkinud Raudsepa näidendid „Mikumārdi“ ja „Põrunud aru õnnistuse“, novellid: Tuglase „Suveõ armastus“ ja „Popi ja Huhu“, Mändmetsa „Katkiraiatud kaljas“, Kivikase „Hiinlane“, Metsanurga „Peremees ja sulane“ ja Vallaku „Maanaine“ ja „Maamees“. Mõlemad viimased on trükitud ajalehes „Latvijas Kareivis“.

Näeme, et eesti rikkast kirjandusest tunneme ainult väga väikese osa, mis näib veel pisukesem kui teda võrdleme selle läti tööde arvuga, mis on tõlgitud eesti keelde. Eestlasil on ka rohkem tõlkijaid.

Huvitav tähendada, et juba enam kui 150 aastat tagasi ilmus eesti keeles 4 väljaandes (1782.—1838.) Vana Stenderi „Lood ja Vested“, mida tõlkija Villmann oli väljaandnud oma nime all ja eestlased pidasid seda oma originaaltööks 1925. aastani, mil selle pettuse avastas prof. V. Anderson. Uuemal ajal on tõlgitud peagu kõik meie kirjanikud. Siin on kõige suuremad teened eesti kirjanikul Martin P u k i t s a l, kes pärast aastasajandie vahetust oli ainuke, kes tõlkis läti kirjandust eesti keelde. Eesti iseseisvuse ajal tulid temale appi K. Kirp ja K. Aben. Enne Pukitsat oli juba tõlkinud J. L a m m a s,

Pukitsa jau tulkojis J. Lammas, bet reizē ar viņu arī A. Rebane un J. Veltmans.

No R. Blaumaņa darbiem tulkoti: „Naves ēnā“, „Purva bridējs“, „Sapnis“, „Laimes klēpī“, „Raudupiete“, „Andriksons“, „Zibens“, „Pazudušais dēls“, „Zagli“, „No saldenās pudeles“, „Launais gars“. Blaumaņa lugām bijuši Igaunijā tādi panākumi, ka tās iznākušas vairākos izdevumos. Šī gadu simteņa sākumā mūsu kaimiņu zemē bijis ļoti populārs Andrievs Niedra, kuŗa darbi gandrīz visi tulkoti igauņiski. Igaunī pazīst diezgan lielu skaitu arī J. Akurātera darbu: „Taisnības meklētājus“, „Priecīgo saimnieku“, „Kalpa zēna vasaru“, Jāņa Kraukļa gaištas“, Sātana sapņi“, „Kāpēc tu mani mīli...“, „Klints“ un „Medības“.

Jānis Poruks reprezentēts igauņu tulkojumu literatūrā ar trīs grāmatām — „Brūklenāju vainags“, „Pērļu zvejnieks“ un „Kauja pie Knipskas“. Bez tam periodiskos izdevumos drukāti: „Slepkava“, „Kāzas“, „Nebijušais un trīs vientuļi“ u. c. Igaunū valodā tulkoto latviešu darbu skaits ir tik liels, ka īsā rakstā tos nemaz nav iespējams visus uzskaitīt, tādēļ minēšu vēl tikai galvenos: Saulieša „Krustceļos“, Aspāzijas „Zaudētās tiesības“, Birnieka - Upīša „Pelēkā akmens stāsti“, Purapuķes „Savs kaktiņš, savs stūrītis zemes“, Brigaderes „Sprīdītis“, Raiņa „Jāzeps un viņa brāļi“, Jaunsudrabiņa „Baltā grāmata“, Skalbes „Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties“, Ezeriņa „Leierkaste“, E. Zālītes „Maldu Mildas sapņojums“, Roziņa „Ceturta grācija“, Čaka „Trīs grāmatas“ un daudzi citi šie minēto un nemiņēto autoru darbi.

Tā tad literatūras tulkošanā esam palikuši igauņiem tāļu pakal un te mums vēl daudz darba priekšā. Toties mūsu teātri ir bijuši citīgāki igauņu lugu izrādītāji. Igaunū teātri sevišķi pēdējā laikā un it īpaši lielās skatuves nav izrādījušas nevienu latviešu lugu, kaut gan jau pāris gadus ir rakstīts un runāts, ka „Vāne muine“ Tartū, vai arī „Estonia“ Tallinnā izrādīs drīzumā Zālītes „Maldu Mildas

ning ūhel ajal temaga ka A. Rebane ja J. Veltman.

Blaumani teostest on tõlgitud: „Surma varjus“, „Soorändur“, „Unistus“, „Õne süles“, „Raudupi perenaine“, „Andrikson“, „Valk“, „Ärakadunud poeg“, „Vargad“, „Magusast pudelist“, „Paha vaim“. Blaumani näidenditel on olnud Eestis selline edu, et nad on ilmunud mitmes väljaandes. Käesoleva sajandi alul oli meie naabrite juures väga populaarne Andres Niedra, kelle tööd peagu kõik on tõlgitud eesti keelde. Eestlased tunnevad suure arvu ka Akurateri teostest: „Õiguse otsijaid“, „Röömsat peremeest“, „Sulasepoisi suvi“, „Jaani Kraukli teed“, „Saata na unistus“, „Mispärast sa mind armastad“, „Kalju“ ja „Jaht“.

Jaan Poruks on esitatud eesti tõlkekirjanduses kolme raamatuga — „Palukate vanik“, „Pärlipüttdja“ ja „Lahing Knipska juures“. Pääle selle perioodilisis väljaandeis on trükitud: „Mörvar“, „Pulmad“, „Olematu ja kolm üksildast“ j. t. Eesti keelde tõlgitud läti töode arv on nii suur, et võimatu neid kõik üleslugeda nii kitsas kirjutises, sellepärast mainin ainult mõningaid: Saulietis „Ristteel“, Aspasiya „Kaotatud õigused“, Birnieks - Upītis, „Hali kivi jutustused“, Purapuke „Oma nurgake, oma lapike maad“, Brigadere „Põialpoiss“, Rainis „Joosep ja tema pojad“, Jaunsudrabiņš „Valge raamat“, Skalbe „Kuidas ma sõitsin põhja neitsit vaatama“, Eserinš „Leierkast“, E. Salite „Armū väikesed vääratused“ P. Rositis „Neljas graatsia“, Čaks „Kolm raamatut“ ja palju teisi siin mainitute ja mittenimetatud autorite teosid.

Nõnda oleme kirjanduse tõlkimises jäänud eestlastest palju maha, ning siin on meil veel palju tööd ees. Sellevastu on meie teatrid virgemad eesti näidendite lavastajad. Eesti teatrid, eriti viimasel ajal ja iseärnis suuremad lavad, ei ole andnud mitte ühtki läti näidendi entendust olgugi, et juba paar aastat on kõneldud ja kirjutatud, et „Vanemuine“ Tartus või „Estonia“ Tallinnas lavastab pea kas Salite „Armū väikesed vääratused“ (Pukitsa tõlkes) ja Sonbergi „Kunstsiidi“

sapņojumu" (Pukitsa tulkojums) un Zonberga „Mākslīgo zīdu“ (L. Lietiņas tulkojums). Tomēr līdz šim vēl nav notikušas ne šo, nedz arī citu latviešu lugu izrādes. Kamēr mūsu teātri tai pašā laikā izrādījuši ļoti daudzus igauņu skatuves darbus. Nacionālais teātris vien sniedzis pāris gadu laikā Kicberga „Elku“, Raudsepa „Mikumārdi“, Metsanurka „Uz zaļa zara“ (Kempa tulkojums), Vildes „Laimes pūķi“ un Raudsepa „Zalonā un krātiņā“ (L. Lietiņas tulkojums). Bez tam arī Dailes teātris ir izrādījis O. Lutca „Kāpostgalva“, bij. Strādnieku teātris Metsanurka „Dumpibas garu“, bij. Ceļojošais teātris Kicberga „Nolādētās mājas“ un Zemnieku Drāma A. Mālka „Jauno laiku“, bet Jelgavas teātris uzņēma repertuārā Kicberga „Meitiņas iet tautiņās“. Igaunijas mazākie teātri gan izrādījuši latviešu lugas, bet daudz mazāk nekā mēs.

Sāk izveidoties arī teātru savstarpējo apciemojumu tradīcija. Pirms dažiem gadiem Rīgā viesojās igauņu „Draama Studio“ teātris ar „Mikumārdi“, bet pērn mūsu Nacionālais teātris rādīja Tallinnā „Estoniā“ Blaumaņa „Ugunī“ un nupat maijā „Estonia“ teātra trupa viesojās Rīgā Nacionālā teātri ar Raudsepa „Slaištu“, nostiprinot mākslas zelta tiltu starp abām valstīm vēl vairāk.

Operas un baleta sadarbība vēl nav ievirzīta tik gludās sliedēs, bet arī te jau radusies lielāka rosība. Līdz šim operās viesojušies tikai viesi solisti: Milda Brechmane - Štengele un Ādolf Kaktiņš dziedāja jau pirms dažiem gadiem Tallinnā, bet pēdējā laikā starp abu valstu operām panākta vienošanās par solistu apmaiņu, ko noslēdza mūsu operas direktors N. Vanadžiņš ar „Estonia“ direktoru O. Olaku š. g. februārī Tallinnā. Šī nolīguma rezultātā Lieldienu laikā Rīgā viesojās igauņu operas soliste Olga Torokova - Tiedeberga operā „M-me Butterfly“ un maijā mūsējie: Grieta Pērkone, Nikolajs Vasiljevs un Viktors Stots „Jevgenijā Oneginā“ un Viktors Stots „Traviatā“, bet Milvi Laid Rīgā, „Grāfienē Maricā“. Lielākā grupā ir viesojies arī mūsu balets

(L. Lietini tölkes). Siiski ei ole senini olnud ei nende'ega teiste läti kirjanike näidendite lavastusi. Kuid samal ajal meie teatrid on näidanud väga palju eesti lavatöid. Rahvusteater üksinda on andnud paari aasta kestel Kitsbergi „Kauka Jumal“ Raudsepa „Mikumārdi“, Metsanurga „Haljal oksal“ (Kempe tölge), Vilde „Pisuhänd“ ja Raudsepa „Salongis ja kongis“ (L. Lietini tölge). Pääle selle on ka kunsti teater lavastanud O. Lutsu „Kapsapea“, end. Töölisteater Metsanurga „Mässu vaim“, Rändteater Kitsbergi „Neetud talu“ ja Põllumeeste Draama A. Mälgu „Uus aeg“, Kuna Jelgava teater võttis repertuaari Kitzbergi „Vana vana-ga noor noorega“. Eesti väiksemad teatrid on küll ka etendanud läti näidendeid, kuid palju vähem kui meie.

Hakkab väljaarenema ka teatrite omavahele külaskäikude traditsioon. Mõni aasta tagasi külastas Riias Eesti „Draamastuudio“ teater „Mikumärdiga“, läinud aastal aga näitas meie „Rahvusteater Tallinnas „Estonia“ teatras Blaumani „Tules“ ja hiljuti maikuul „Estonia“ teatri trupp käis Riias Rahvusteatris Raudsepa „Vedelvorstiga“, kindlustades kunsti kuldsilda mõlema riigi vahel veel rohkem.

Ooperi ja balleti koostöö ei ole veel juhitud nii siledatesse rööbastesse, kuid siingi on näha juba suuremat elavust. Senini on ooperites naaberrahvad näinud ainult külalisi-soliste: Milda Brehman-Stengel ja Adolf Kaktiņš laulsid juba aastate eest Tallinnas, kuid viimasel ajal mõlemate ooperite vahel on saavutatud kokkulepe solistide vahetuse kohta, mida sõlmis meie ooperi direktor N. Vanadžiņš „Estonia“ direktoriga Tallinnas käesoleva aasta veebruaris. Selle kokkuleppe tagajärjena külastas Riias Lihavõtte pühade ajal eesti ooperi solist Olga Torokoff-Tiedeberg ooperis „M-me Butterfly“ ja maikuul meie omal: Grieta Pērkone, Nikolai Vasiljev ja Viktor Stott „Eugen Oneginis“ ja Viktor Stott „Traviatas“, Milvi Laid aga Riias „Krahvinna Marizas“. Suuremas grupis on külastanud Tallinnat ka meie ballet läinud aastal. Siin eestlased peavad revanšööri-

põrn Tallinnā. Te igauņiem jārēvanšējas. Iepazīšanās labad būtu patikami redzēt arī kādu kaimiņtautas oriģināloperu.

Ievērojamu tuvināšanas darbu veikuši abu valstu kori, kuŗu koncerti kaimiņos kļuvuši jau par tradīciju. No latviešu koriem pirmais Tallinnā viesojās „Pērkoņa“ koris 1922. gadā. Tam sekoja Reitera un Universitātes kori. Pēc tam Igauniju vairākas reizes apciemojusi „Dziesmuvara“, nodibinot draudzību ar Estonia Mūzikas Nodaļas kori un Tartu augstskolas jaukto kori. Šie igauņu kori savukārt koncertējuši Rīgā. Tartu studentu jauktais koris viesojās pie mums 1924., 1929. un arī šogad. Tartu un Igaunijas Valkā ir dziedājuši arī Studenšu prezīdiju konventa un Prezīdiju konventa kori, un Latvijas Universitātes koru apvienība piedalījās igauņu 10. vispārējos dziesmu svētkos Tallinnā. Populārais „Tallinna Meestelaulu Selts“ vīru kori noslēdzis draudzību ar mūsu vīru kori „Dziedonis“. Abas vienības organizē biežus koncertbraucienus uz kaimiņvasti. Š. g. 7. aprīlī Rīgu apciemoja rets viesis — Tartu augstskolas studenšu korporācijas „Filiae Patriae“ sieviešu koris, ko vieno draudzība ar Studenšu prezīdiju konventa kori.

Šī kultūras nozare ievadīta pareizā virzienā un kā igauņiem mūsu, tā mums igauņu dziesmas vairs nav svešas. Vienu tautu ar otras mūziku iepazīstina abu valstu konservātoriju audzēkņi, kas gadā reiz mēdz apciemot savus kolēģus, sniedzami solistu koncertus. Lielu darbu šai nozarē veic arī radiofoni, kuŗu orķestri un solisti atskaņo kaimiņtautas kompozīcijas un aicina viesoties draudzīgās valsts māksliniekus ne tikai svētku gadījumos vien.

Abu valstu augstskolu starpā nodibināti tuvi sakari. Notiek profesoru priekšlasījumi un tiek projektēta vēl ciešāka sadarbība.

Glezniecībā un tēlniecībā mazāk darīts. 1926. g. igauņi sarīkoja Rīgā izstādi, bet latvieši vēl nav revanšējušies. Cerams, ka tas notiks tuvākajā nākotnē, jo uz to

ma. Tutvunemiseks oleks meeldiv näha ka mõnda naaberrahva algupärast ooperit.

Tāhtsat lähendamise tööd on teinud ka mõlema rahva laulukoorid, kellede kontserid naaberrahva mail on saanud juba traditsiooniks. Lāti kooridest külastas esimesena Tallinnat „Perkoni“ koor 1922. aastal. Temale järgnes Reiteri ja ülikooli koorid. Pärast seda külastas Eestit „Dziesmuvara“, sõlmides sõpruse Estonia Muusika Osakonna kooriga ja Tartu ülikooli segakooriga. Need eesti koorid on omalpoolt jälle andnud kontserte Riias. Tartu ülikooli segakoor külastas meid 1924., 1929. ja ka käesoleval aastal. Tartus ja Eesti Valgas on laulnud ka „Üliõpilaste Presiidiumi konvendi nais — ja meeskoorid, ning Lāti ülikooli kooride liit võttis osa Eesti 10. üldlaulupeost Tallinnas. Tuntud Tallinna Meestelaulu Selts on sõlminud sõpruse meie meeskoori „Dziedonis’ega“. Mõlemad koorid organiseerivad sagedasti kontsertsõite naaberriiki. Käesoleva aasta aprillis Riiat külastas haruldane külaline — Tartu ülikooli üliõpilaskorporatsiooni „Filiae Patriae“ naiskoor, keda ühendab sõprus Riia Naisüliõpilaste Presiidiumi konvendi kooriga.

See kultuuriala on juhitud õigeisse roobastesse ning nagu eestlastel meie, nii meil eestlaste laulud ei ole enam võõrad. Üht rahvast teise muusikaga tutvustavad mõlema riigi konservatooriumide kasvandikud, kes üks kord aastas külastavad oma kaasvõitlejaid, andes solistide kontserte. Suurt tööd sel alal teevad ka meie ringhäälingud, millede orkestrid ja solistid annavad naaberrahva kompositsioone ja kutsuvad külla sõbraliku naaberriigi kunstnikke mitte ainult pidulikel juhustel, vaid ka argipäevadel.

Mõlema riigi ülikoolide vahel on arenanud lähedad vahekorrad. Peetakse professorite loenguid ja projekteeritakse veel tihedamat koostööd.

Kujutavas kunstis on tehtud vähem. 1926. aastal korraldasid eestlased Riias näituse, aga lātlased senini ei ole veel andnud revanši. Loodetavasti sünnib see lähemas tulevikus, kuna selleks kutsub

mudināt mudina igauņu jaunais Mākslas nams Tallinnā, kur lieliskas telpas izstādēm. Liela nozīme bija igauņu tautas mākslas izstādei Rīgā 1933. gadā, kura parādīja latviešiem igauņu tautas apģērbu, rotu un citu senlietu kolekcijas.

Abu tautu iepazīstināšanā un tuvināšanā darīts jau diezgan dižs darbs, tomēr ne pietiekami daudz. Ja salīdzinām, cik mēs pazīstam citas tautas un cik igauņus, tad tas ir stipri par maz. Sevišķa vērtība mums jāpievērš igauņu literatūrai, kas latviešiem patlaban tikpat kā nemaz nav pieejama. Kas līdz šim nav padarīts, tas jāveic nākotnē. *L. Jēruma-Lietina.*

uus Eesti kunstihoone Tallinnas, kus on suurepärased ruumid näitustele. Suur tähtsus oli Eesti rahvakunsti näitusel, mis peeti Riias 1933. aastal, kus lätlased nägid eestlaste rahvariiete, ehete ja teiste vanaasjade kollektsioone.

Mõlema rahva tutvustamiseks ja lähendamiseks on tehtud juba küllat suur tööd, siiski mitte nii palju, et ei oleks rohkem tarvis. Kui võrdleme, kui hästi meie tunneme teisi rahvaid ja kui palju eestlasi, siis see on liig vähe. Eriti suurt tähelepanu peame pöörama eesti kirjandusele, mida lätlased peagu sugugi ei tunne. Mida ei ole veel tehtud, seda peame tege- ma tulevikus. *L. Jeruma-Lietina.*

Ziemeļu skaistules.

Põhjamaa pärlid.

Tallinna — Tartu — Narva.

Šie trīs neparastie vārdi varbūt daudziem, kas šīs rindīņas lasis, skanēs sveši un šīs vietas arī patiešām būs nepazīstamas, bet igauņi tajos uztver trīs konkrētus jēdzienus: Tallinna — metropole, Tartu — universitātes pilsēta un Narva — Igaunijas zemes austrumu robežpilsēta. Un arī trīs dažādus vēstures un celtniecības mākslas priekšstatus sniedz šie vārdi: Tallinna — gotiku, Narva — baroku un Tartu — klasicismu.

Protams, vēlākie laiki ir ar savām vēlākajām būvēm šos formulējumus pa daļai sagrozījuši, citādi jau dzīvei būtu jāstāv uz vietas, bet šo pilsētu kodols tomēr ir un paliek vecais: kas grib iepazīties ar igauņu gotiku, tas dosies uz Tallinnu, jo te viņas pieminekļi sastopami visbiežāk; to pašu var teikt par Narvas baroku un Tartu klasicismu. Un kas grib novērot šo veco pilsētu jauno dzīvi, tas Tallinnā ies pa politikas, valsts un sabiedrības reprezentācijas pēdām, tas baudīs Tartu ārējo izskatu un akadēmisko dzīvi, tas sajūtīs Narvā garnizona pilsētas īpatnējo noskaņojumu, no vienas puses it kā iesnaukušos, bet no otras — uniformētu un militāri modru.

Tallinn — Tartu — Narva.

Võibolla kõlavad need kolm vöörast nime paljudele, kes neid ridu loevad, vöörana ning ongi tõesti need kohad neile vöörad, kuid eestlane kuuleb neis kolm konkreetset mõistet: Tallinn — pealinn, Tartu — ülikoolilinn ja Narva — Eesti-maa idapiirilinn. Ning ka kolm mitmekesist ajaloo ja arhitektuuri ettekujutust annavad need kolm sõna: Tallinn — gootikat, Narva — barokki ja Tartu — klasitsismi.

Muidugi, on viimased ajad oma pä-rastiste ehitustega neid osalt muutnud, muidu ju peaks elu seisma jääma, kuid nende linnade tuum siiski on ja jääb vana: kes tahab tutvuneda eesti gootikaga, see läheb Tallinna, kuna siin on tema mälestusi kõige rohkem leida; sama võime ütelda Narva barokki ja Tartu klassitsismi kohta. Ning kes tahab näha nende vanade linnade uut elu, see läheb Tallinnas poliitika, ja riigi seltskonna representatsiooni jälgil, see naudib Tartu välist ilu ja akadeemilist elu, see tunneb Narvas karnisoonlinna omapärast õhku, mis üheltpoolt on nagu suikuma jäänud, kuid teiselt poolt sõduririideis ja alati val-

Tallinna

ir pilsēta ar skaistu ārējo izskatu. Vai nu mēs tuvojamies Igaunijas galvas pilsētai, šai Baltijas jūras pērlei, pa ūdeni, vai sauszemi, viņa jau no tālienes mūs sveicina skaistām, daudzsološām ainavām. Tallinnas jūras pusei pievērstā seja vienmēr sajūsminājusi māksliniekus un ierosinājusi viņu rokas mākslas darbam. Sākot ar Aleariju un Meriānu, ikkatrā gadu simtenī kāds gleznotājs vai dzejnieks ir attēlojis Tallinnas skatus vai nu krāsām vai vārdiem.

Bet tagad nemitas vērties neskaitāmo fotoaparātu lodziņi, līdz ko viņu īpašnieki ieraudzījuši šo īpatnējo Igaunijas galvas pilsētas siluetu.

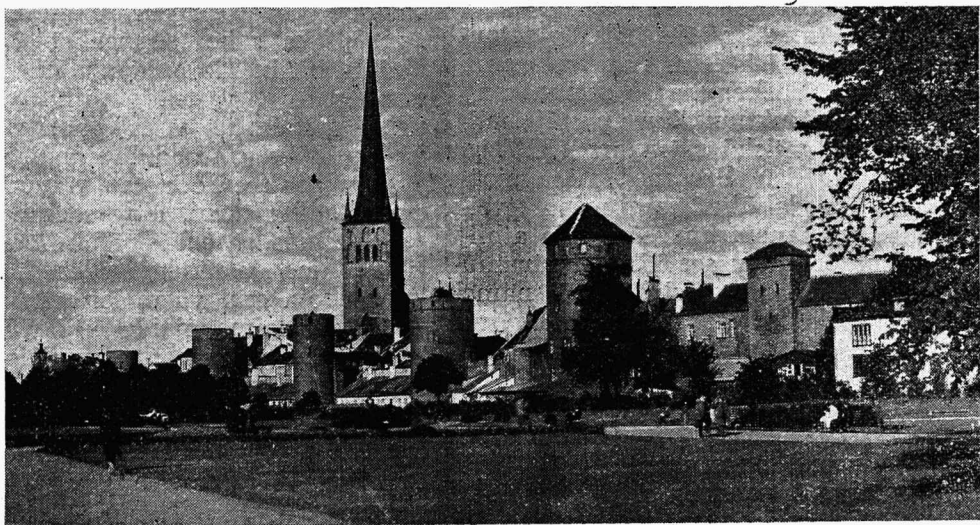
Iebraucot rītausmā Tallinnā no dienvidu puses ar vilcienu, ceļotājs nevarēs atrast skatus no vagona labās puses loga, kamēr vilciens neapstāsies stacijā: plašā lokā sliedes apņem pilsētu, un skatam garām paslīd pelēkie vaļņu tornī, baroku baznīcu smailes pār namu mudžekli pie viņu kājām — tas dod pārsteidzošu, mainīgu ainu, kādas nav nevienā citā pilsētā, kur pa lielākai daļai redz bezgalīgas priekšpilsētas ar rūpniecības rajoniem, māju sētas pusēm un brandmūriem, iekams sasniedz dūmaino staciju, aiz kuņas

Tallinn

on linn ilusa vālimusega. Kui meie lähene Eesti pealinnale, sellele Läänemere kalliskivile mere või maateel juba kaugelt tervitab ta meid ilusate, paljuõotavate vaadete. Tallinna merepoole vaatlev palg on alati vaimustanud kunstnikke ja virgutanud nende käed kunstitöile. Oleariaga ja Merianiga alates on igal sajandil mõni kujutav kunstnik või luuletaja kujutanud Tallinna vaateid kas nüüd värvide või sõnadega.

Ning praegu vahetpidamata lähuvad lahti paljude fotoaparaatide aknad, kui nende omanikud on näinud seda omapäraselt ilusat Eesti pealinna silueti.

Varasel hommikutunnil sissesõites Tallinna lõunapoolt, rongiga, rändaja ei suuda vaadet pöörata vaguni paremapoolsest aknast, seni kui rong peatub jaamas: laias ringis lähuvad rööpad ümber linna ja silm näeb halle vallide torne, barokki kirikute torne üle majade, mis on nende all — see annab üllatava, muutuva vaate, milist ei ole üheski teises linnas, kus harilikult näeme eeslinnu tööstusraiooni-dega, majade õuepoolset osa ja tule müüre, seni kui jõuame suitsusse jaama, mille ees algav sirge jaamatänav viib külalise lin-

Tornü laukums Tallinnä.

Torniväli Tallinnas.

drüma stacijas iela ved viiesi vienuklā pilsētas daļā. Atstājot Tallinnas stacijas ēku, kas būvēta krievu laikos, iebraucēju sagaida jauns pārsteigums: viņa acu priekšā pāri vecu, skaistu koku galotnēm paceļas 43 metrus augstā pelēkā Doma klīnts, Tallinnas Akropole — brīnišķs skats. Un tai apkārt slaidā lokā vecajā pilsētā ievijās senā Nunnes iela.

Īpatnēji skaists skats uz pilsētu ir arī no austrumpuses, no Lasnamägi, kur pie skatītāja kājām izplēšas jumtu un kūpošu skurstepu jūklis ar raksturīgajiem baznīcu torniem, saulē mirdzošajiem ostas ūdeņiem, viduslaiku ordeņa pili.

Bet kā izskatās pilsētas iekšienē? Iejam tieši stacijai blakus esošā «Torņu laukumā», — un saskaitam tos septiņus, kas lepni paceļas pār 15 metrus augsto rietumu aizsargvalni. Ceļš ved tālāk gar mūri uz jūras vārtiem ar milzīgo Bastejtorņi, kas saucas «Resnā Margrieta». Pārgriežoties iekšpilsētai, caur vārtu velvi mūsu skatu saista skaistais vecgotiskais akmens griezums virs vārtu lokā iemūrētā pilsētas vārpas ar gada skaitli 1539. Ne tālu no šejienes, nonākot Pikk ielā, uzmanību saista slaidā, vēlās gotikas stilā celtā Sv. Oleviste baznīca ar 139 metrus augsto torni, Tallinnas pazīmi, no kuŗa skaidrā laikā saredzami Somijas krasti. Garām skaistajai Melngalvju nama renesanses stila fasādei nonākam pie gotiskās biržas, kuŗai iepretim stiepj slaido astonstūraino torni Svētā Gara baznīca. Šaurā «Veģu eja» («Weckengang») ved mūs no šejienes uz rātslaukumu, kuŗa pretējo malu veido vecā gotiskā rātsnama (XIV. g. s.) skaistā fasāde. Protams, mēs vaicāsim, kā šī ēka dabūjusi savu minaretveidīgo torni, un saņemsim lietpratēja atbildi, ka viņas projektu sastādījis austrumu apceļotājs Olearins. Velvētā rātsnama zāle bieži un laipni pieņem apmeklētājus un apbrīnotājus, kas priecājas par viņas ievēribas cienīgajiem kokgriezumiem, gleznojumiem un seniem flandriešu gobelēniem. Archīvs apakšējā stāvā neliedz ieskatīties savos senos mantu krājumos, kur starp citu atrodama arī Mārtiņa Luŗera personīgi rakstīta vēstule.

No rātsnama pa šauru, likumainu sän-

na. Seljataha jättes Tallinna jaamahoonne, mis on ehitatud veneajal, sõitjat ootab uus üllatus: tema silmade ees vanade, ilusate puude latvade kohal seisab 43 meetrit kõrge Toomemägi — Tallinna Akropool — kaunis vaade. Ning tema ümber suure ringina keerleb vana Nunne tänav, viies rändajat vanasse linna.

Omapärane, ilus vaade linnale on ka idapoolt, Lasnamäelt, kus vaataja jalge all avaneb värviliste katuste ja suitsevale korstnate vaade iseloomustavate kirikute tornidega, päikese paistel säravate vetega, keskaegse ordulossiga.

Kuid kuidas näeb välja siselinn? Läheme jaama juures asuvale «Tornide väljale» ja loeme, et sääal on neid seitse, mis ühkelt tõusevad üle 15 meetrit kõrge kaitsevalli. Tee viib meid edasi mööda müüri Ranna väravale suure bastiontorniga, mida «Paksuks Margaretaks» nimetatakse. Pöördes vaate siselinna poole, läbi värava võlvi meie vaadet seob ilus vanagootiline kivilõige üle väravasse müüritud linnavapi aastaarvuga 1539. Siin lähedal, sammudes Pikka tänavat mööda, tähelpanu seob hilisema gooti stiilis ehitatud püha Oleviste kirik 139 meetrit kõrge torniga, mis on iseloomustav Tallinnale. Tema tornist võib selge ilmaga näha Soome randa. Möödudes ilusa Mustapeade maja renessansi stiili fassadist, läheme gooti börsi juurde, mille ees tõstab oma pikka kaheksanurgalist torni Püha Vaimu kirik. Kitsas kangialune viib meid siit Raekoja platsile, mille vastuoleva seina moodustab vana, gooti stiilise raekoja (XIV s.) fasaad. Muidugi, meie küsime, kuidas see hoone on saanud oma minaretitaolise torni, ning saame asjatundjate vastuse, et tema projekti on valmistanud idamaade rändaja Olearius. Võlvidega raekoja saal võtab lahkelt vastu külastajaid ja imetlejaid, kes rõõmustavad tema tähelpanuväärsete puulõigete, maalide ja vanade gobeläänide üle. Arhiiv alumisel korral pakub vaatlejale oma vanaarade kogusid, kus muuhulgas leiame ka Martin Luteri isiklikult kirjutatud kirja.

Raekojust kitsa, kõvera tänava kaudu tee keerleb Pikkjala värava tornile ja siis

ielīņu ceļš aizlokas uz Pikkjalga (Garķāja) vārtu torni un tad augšup starp stāvieniem, augstiem mūriem uz Domu. Neizmirsīsim mest skatu pa kreisi uz Lühikejalga (Īškāji) ar viņa vecajām dzelzīs kaltajām ozolkoka durvīm un Aleksandra Nevski katedrāli, ko krievu vara novietojusi tieši tur, kur viņa vismazāk piemērota, un tad nonākam pie vāpējiem greznotās Bīskapu baznīcas, vecākās Tallinnā (pirmo reizi minēta 1233. gadā), kuŗa pēc ugunsgrēka 1684. gadā ieguvusi savu baroka torni. Kad esam redzējuši lielisko skatu pār pilsētu un ostu no Patkula kāpnēm, kur gandrīz arvienu atrodami skatītāji, apmeklējuši valdības ēku iepretim katedrālei un uz vecās ordeņa pils mūra pamatiem būvēto moderno parlamenta ēku, varbūt uzkāpsim «Garajā Hermanī» (30 m) un beidzot ejam pa komandanta ceļu starp masīvo sargtorni «Kik in de Kōk» un Harju kalnu uz Brīvības laukumu, ko ziemeļos ierobežo jaunā modernā mākslas halle, bet dienvidos EKA nams, kuŗa elegantās, ērtās telpās, šai sabiedrības satikšanās vietā, varam pie tases kafijas patikami atpūsties pēc mūsu klejojuma.

Pēc tam tramvājs mūs aizved uz veco, plašo Katrīnas leju, angļu parku, ko cars Pēters Lielais ierīkoja savai laulātai draudzenei Katrīnai līdz ar italiešu baroka pili, tagadējo Igaunijas valsts vecākā rezidenci, un pilsoniski vienkāršo holandiešu stilā celto Pētera mājiņu, ko cars lika būvēt sev kā savu week-end-house. Un tur mēs paņemam taksi vai iekāpjam autobūsā, kas mūs ātri un ērti aizvīzina pa skaisto, jauno asfaltēto ceļu gar jūras krastu uz apmēram 5 kilometrus attālo lielisko peldvietu Piritu, kur mūs visvairāk interesē 1577. gadā krievu sagrautā Sv. Brigītas klosterā gotiskās baznīcas drupas.

Tā būtu īsa skice klejojumam pa gotisko Tallinnu līdz ar iemīļoto izbraukumu vietu Piritu, pieminot tikai vissvarīgākās vietas, bet šis pilsētas cienītājs atradīs viņas senajās, tāpat kā jaunajās celtnēs sirdij daudz tuva un acīm mīļa.

T a r t u

atrodas dziļā lejā abos krastos Ema (Mētras) upei, kas veļ savus ūdeņus no rietu-

ūlespoole, kōrgete, jārskude mūiride vahel Toomkaljule. Ārgem unustagem lēnā pilku ka pānemāle poole Lūhikesejalale ja tema vanale, rauaga kaetud tampepuu uksele ja Aleksander Nevski katedraalile, mida vene vōim on paigutanud just sinna, kuhu ta sobib kōige vāhem. Ja siis jōuame vappidega ehitud Piiskopi kiriku juurde, mis on kōige vanem Tallinnas (esimest korda mainitud 1233. aastal), mis pārast tulekahju 1684. aastal sai oma barokki torni, Kui oleme imētlēnud suurepārast vaadet ūle linna ja sadama Patkulli trepist, kus peagu alati on nāha vaatajaid, oleme külāstanud valitsuse maja katedraali vastu ja vana ordulossi aluseil ehitatud moodsa parlamendi hoonet, vōibolla sammume «Pika Hermani» otsa (30 m.) ja viimati läheme massiivse kaitsetorni «Kik in de Kōk» ja Harjumāe vahel oleva komandandi teed mōōda Vabaduse platsile, mille pōhjapoolseks piiriks on uus moodne kunstihoone, lōunapool aga EKA maja, mille elegantseis, mugavais ruumes, selles seltskonna kokkusāamise kohas, vōime tassi kohvi juures hāsiti pārast rānnakut linnas.

Pārast seda tānavraudtee viib meid vanasse Kadriorgu inglise parki, mille on asutanud tsaar Peeter Suur oma abikaasa Katerinale; samas asub itāalia barokki stiilīs ehitatud loss, praegune Eesti riigivanema residents, ja kodanliselt lihtne hollandi stilīs ehitatud Peetri majake, mille tsaar on kāsknud ehitada enesele week-end-house'na. Ning sāāl vōtame taksiauto vōi istume omnibussi, mis meid ruttu ja hōlpsasti viib uue, ilusa asfalttee kaudu mere randa mōōda suurepārasse supeluspaika Piritale, mis asub umbes 5 kilomeetri kaugusel. Sāāl meid huvitab kōige rohkem 1577. aastal venelaste hāvitatud pūha Brigitta kloostri gootilise kiriku vāremed.

See oleks lūhike skitse külaskāigule gootilises Tallinnas ūhes vāļjasōidu koha Piritaga, mainides ainult kōige tāhtsmaid kohti, kuid selle linna külāstaja leib tema vanades ja samuti ka uutes hoonetes sūdamele palju lähēdat ja silmīle armsat.

miem uz austrumiem, no Võrts ezera uz impozanto Peipusu. Nami no pašas upmalas, klāj nogāzes, kur ejot vai nu vienā vai otrā pusē, atveras skaistas ainas uz pretējo krastu. Kādreizējais valņa grāvis, tagad iela, atšķir no upes labā krasla Domkalna zaļas, kokiem apaugušas kraujas, kur ēnainās ejas aicina pakavēties klusā atpūtā, pastaigās un filozofiskās sarunās. Te atrodas iespaidīgās, kādreizējās Doma baznīcas drupas, lielākās un greznākās kļeģeļu būves visā senajā Livonijā. Vispār šis kalns kopš sirmiem laikiem ir bijusi svēta vieta: vēl tagad netālu no Doma drupām atrodam senču vecos upuru akmeņus. 19. gadu simtena sākumā baznīcas vienu daļu atjaunoja, un tā tagad dod pajumti üniversitātes bibliotēkas dārgumiem un retumiem, no kuriem te kā piemēru daudzu citu vietā minēšu šauro Vertera sējumu no Napoleona bibliotēkas. Bez šim skaistajām drupām kā viduslaiku Tartu lieciniece ir vēl uzglabājusies Svētā Jāņa baznīca, arī kļeģeļu būve. Kaņi, ugunsgrēki un mēris ir citu visu izpostījuši un iznīcinājuši.

Arhitektoniskā ziņā Tartū dominē 18. gadsimta beigu un 19. gadsimta sākuma klasiskās būves, piemēram monumentālais pelēkā granīta tilts, greznots romiešu triumfa arkām līdzīgiem vārtiem, kas savieno upes abus krastus. Tilts celts 1783. gadā, un viņa cildinošie uzraksti godina Katrīnas II. piemēnu. Netālu no šī tilta un lielā tirgus laukuma pacelās skaidrā, gadu vēlāk nobeigtā rātsnama ēka. Tas viss kopā dod lielisku kopainu, kas šai mazajā lauku pilsētīņā patīkami pārsteidz.

Netālu no šejienes atrodas monumentālā üniversitātes galvenā ēka ar savu vareno, līdz trešajam stāvam sniedzšo pīlāru aili un stingro, dorisko dzegu. Ši Aleksandra I. stila klasiskais piemērs atspoguļojas arī citās üniversitātes ēkās: anatomikumā, observatorijā, üniversitātes baznīcā un citur. Bet arī daudzu privātu ēku būvē sekots šim piemēram un tas ar gumi pielietots viņu fasādēs. Klasiciska ir arī garā, ar kupolu greznotā Igaunu nacionālā müzeja galvenā ēka Rādi muižā, kādreizējā Lipartu pils, kas atrodas apmē-

Tartu

asub sügavas orus mõlemal Emajõe kaldal, mille veed voolavad läänest itta, Võrtsjärvest suurele Peipsile. Majad kataavad mäekinke ülevallt jõe kaldani, kus jalutades, kas ühel või teisel pooli jõe avanevad ilusad vaated teisele kaldale. Endine vallikraav, praegu tänav, jõe paremal kaldal lahutab Toomemäe rohelisti, puudega kaetud kinke, kus varjulised jalgteed kutsuvad vaiksiks puhkuseks, jalutamiseks ja ajaviitmiseks filosoofilisis läbirääkimisis. Siin on ka imposantsed endise Toomkiriku varemed, mis oli omal ajal suurem ja uhkem telliskivi ehitus kogu vanas Livoonias. Üldse see mägi on juba vanast ajast olnud püha koht: veel praegugi Toomevaremete lähedal leiame vanade eestlaste ohvikive. 19. sajandi alul üks kiriku osa uuendati ja see annab praegu ulualuse ülikooli raamatukogule, kus paljude kallite ja haruldaste ramatute hulgas leiame, näiteks, Verteri köite Napoleoni raamatukogust. Pääle nende ilusate varemete keskaja Tartu tunnistajana on veel alalhoidunud Püha Jaani kirik, ka telliskivi hoone. Sõjad, tulekahjud ja katk on hävitanud kõik muu.

Arhitektooniliselt domineerivad Tartus 18. sajandi lõpu ja 19. sajandi alguse klassilised ehitused, näiteks monumentaalne hallist graniidist sild, ehitatud sarnaselt vanade roomlaste triumfi väravatega, mis ühendab jõe mõlemad kaldad. Sild on ehitatud 1873. aastal ja tema kiitvad päälkirjad austavad Katarina II. mälestust. Selle silla ja turuplasti lähedal seisab kena, aasta hiljem lõpetatud raekoja hoone. Kõik see koos annab suurepäraat kogupildi, mis selles väikeses maalinnas toob meeldiva üllatuse.

Siin lähedal asub ka ülikooli monumentaalne peahoone oma suurepäraate võimsate sammsatega, mis ulatuvad kolmanda korrani, ja kindla doorilise simsigaga. See Aleksander I. stiili klassiline näide peegeldub ka teistes ülikooli hoonetes: anatoomikumis, tähetornis, ülikooli kirikus ja mujal. Ka paljud eramajad on jälginud sellele näitele ja ta on hää maitsega kasutatud nende fassaadides. Klassiline on ka pikk, kupliga ehitud Eesti Rahva

Tartu augstskolas galvenā ēka.

Tartu Ülikool.

ram 2 kilometrus no pilsētas. Apkārt pilij ir dārzs ar brīnišķi apstādītām terasēm ap lielo dīķi ielejā. Tā ir lielākā igauņu tautas mākslas senu priekšmetu priekšzīmīgi iekārtota krātuve. Te mēs atrodam arī igauņu jaunākās glezniecības un skulptūras galeriju. Vienu stundu ilgais Rādi apmeklējums bagātīgi atmaksājas ar tur gūto mākslas baudījumu.

Jaunlaiku Tartū raksturo „Vanemuine“ teātra ēka un Pāvila baznīca, kuŗu projektus devuši somu arhitekti Armass Lindgrens un Eliels Sārinens, kā arī otrs, modernais dzelzbetona tilts pār Emajõgi.

Jaunas līnijas būvēs rāda tikko dibinātās priekšpilsētas Tamme un Tähtvere, kuŗu labākās ēkas dod priekšroku jaunam klasicismam kubiskā formā pret bīdermeiera laika klasicismu. Tā Tartū, šī zaļumos iegrīmušā lauku pilsēta, saglabājusī savu klasicismu arī mūsu dienās.

22. septembrī 1615. gadā kāda holandiešu ceļotāju sabiedrība, kas bija sūtīta diplomātiskā misijā uz Krieviju, ieradās

N a r v ā.

Kāds no viņas locekļiem, Antons Goetce-

Museumi peahoone Raadi mōisas, endine Lippartite loss, mis on umbes 2 kilometri kaugusel linnast. Lossi piirab aed imeilusate terrasidega ja tiigiga orus. See on suurim eesti rahvakunsti vanaasjade eskujulikult korraldatud kogu. Siin leiame meie ka eesti uuema maalikunsti ja kujutava kunsti galerii. Ūhe tunni kestev Raadi külastamine annab suure kunsti naudingu.

Uueaja Tartut iseloomustab «Vanemuise» teatrihoone ja Pauluse kirik, millede projektid on valmistanud soome arhitektid Armas Lindgren ja Eliel Saarinen, kui ka teine — moodne raudbetoon sild üle Emajõe.

Uusi jooni hoonetes näeme uuestiasutatud Tamme ja Tähtvere eeslinnades, millede paremad majad annavad eesõiguse uuele klassitsismile kubismi vormis bīdermeieri stiili klasitsismi vastu. Nii on Tartu, see rohelistesse vajunud maalinn, alahoidnud oma klassitsismi ka meie pāevil.

22. septembril 1615. aastal saabus

N a r v a

hollandi rāndajate seltskond, kes oli saa-

rio sarakstija par šo ceļojumu illüstrētu dienas grāmatu.

No Narvas viņš ievietojis attēlu, kas rāda gaŗu mūri ap apcietinājumu torniem un pāri tiem augstus, kailus skurstenus — nocietinātas, bet pilnīgi izdegušas pilsētas ainu. Piecus gadus pirms tam Narvā bija plosījies ugunsgrēks, kas pārvērtis visu pilsētu pelnos. Jaunuzbūve ilga 20 gadus, bet tagad cēla tikai akmens mājas.

Pateicoties šiem apstākļiem — materiāla vienādībai un samērā īsajam būvēšanas laikam, vecā Narva ieguvusi šo savu noteikto baroka ainu. Kaut arī šis ugunsgrēks nepalika pēdējais un Narva bija kildu vieta visos kaŗos, kas notika starp rietumiem un austrumiem, tomēr pēc višiem turpmākiem ugunsgrēkiem vinas akmens kodolu, vecpilsētu, atkal atjaunoja vecajā veidā, un tādēļ uzglabājās stila vienība.

Šī vecpilsēta atrodas uz augstas klints platās, ātrās Narvas upes rietumu krastā un piesienas viduslaikos celtajam Hermana cietoksnim. Tam pretim austrumu krastā, dus 15. gadsimtā krievu būvētais Ivangorodas cietoksnis. Divas pasaules, divas pilnīgi dažādas būves, bet šai ziņā liels retums.

No citiem viduslaiku Narvas pieminekļiem jāmin grieķu-ortodoksā katedrāle, ko XIV. gadsimta sākumā uzcēla kā romieškatoļu baznīcu. Tās iekšienē atrodama kuriozā gotu velju un bicantiešu svētbilžu kombinācija! Citas ievērojamākās Narvas celtnes radušās 17. gadsimtā, zviedru valdīšanas laikā: rātsnams, senā birža, Jāņa baznīca, aptieka ar skaisto saules pulksteni, Pēterā Lielā «pils», uzglabājušos cietokšņu atliekas, kas tagad apaugušas kokiem un puķēm un kur iekārtoti atpūtas un rota'u laukumi, kuŗus labprāt apmeklē veci un jauni.

Augšpus pilsētas Narvas straume veido stāvus kritumus un putojošas krāces, kas no 7 metru augstuma gāžas lejā. Šī ūdenskrituma spēks ir apmēram 60—80.000 zirgu spēka liels un no tā tikai mazu daļu izlieto Krenholmas kokvilnas un lina vērptuve, kas ir lielākā Austrumeiropā.

Narvas apzīmējumam tagad pielietoto «baroka» jēdzienu nedrīkst sajaukt ar

detud diplomaatilisē missooniga Venessē. Ūks tema liigetest Anton Goetcerio kirju-fas sellest teekonnast illustreeritud pāeva-raamatu.

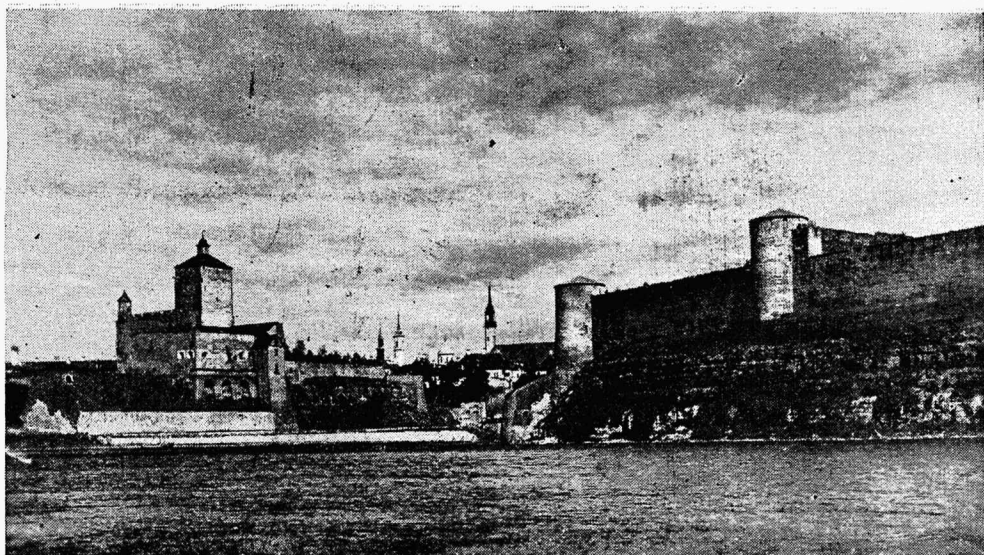
Sinna ta on asetanud Narva vaate, mis naitab pikka müüri kaitsetornidega ja üle nende pikki, paljaid korstnaid — kindlustatud, kuid täiesti väljapölenud linna vaadet. Viis aastat enne seda oli olnud Narvas tulekahju, mis muutis kogu linna tuhaks. Ūleselhitus kestis 20 aastat, siis aga ehitati ainult kivimaju.

Tānu neile oludele ūhesugusele — materjalile ja vördlemisi lūhikesele ehitusajale, — Vana Narva sai oma barokki vālimuse. Kuigi see tulekahju ei jäänud viimaseks ja Narva oli tūliönaks kõigis sõdades, mis olid lääne ja ida vahel, siiski pārast järgmisi tulekahjusid tema kivist sūda, siselinn, uuendati jälle vanal kujul ja sellepārast saavutati ūhtlane stiil.

See vanalinn asub kõrgel kaljul laia, kiire Narva jõe läänekaldal liitub keska-jal ehitatud Hermani kindlusele. Tema vastu idakaldal asub 15. sajandil venelaste ehitatud Ivangorodi kindlustus. Kaks maailma, täiesti erinevad ehitused, kuid selle poolest suur haruldus.

Teistest Narva keskaegsist mälestusist pean mainima kreeka-ortodoksi katedraali, mida XIV. sajandi alul ehitati roomakatoliku kirikuna. Tema sees leiame kurioosset gooti völvide ja bütsantsi ikonostasside kombinatsiooni! Teised tähtsamad Narva hooned on ehitatud 17. sajandil, rootslaste valitsemise ajal: raekoda, endine börs, Jaani kirik, apteek kenā päikesekellaga, Peeter Suure «loss», järelejäänud kindluse varemed, kus praegu kasvavad puud ja lilled ja asuvad puhke ja mānguplatsid, mida meeeldi külastavad vanad ja noored.

Ūlalpool linna moodustab Narva jõgi suurepārase kose mis 7 meetri kõrguseit voolab alla. Selle kose jõud on umbes 60—80.000 hobusejõudu suur, kuid sellest kasutab ainult väga väikese osa Kreenholmi puuvilla ja lina vabrik, mis on kõige suurem Ida Euroopas.

Narva.

itaļu vai dienvidvācu baroku. Šis ziemeļnieciskais, narviskais baroks ir nesalīdzināmi skarbāks, grodāks — un tomēr baroks.

Viens no šāda veida skaistākajiem baroka piemēriem ir Narvas rātsnams, bet tas ir redzams arī daudzās skaistās Narvas pilsoņu mājās.

Apmeklējot Narvu, nedrīkst aizmirst skaisto baudījumu — doties kuģi lejup pa straumi uz Narva-Jõesuu peldvietu pie Narvas ietekas jūrā. Kilometriem tālu aizstiepjas smilšainā plūdmale, ko iežogo skaists priežu mežs. Visskaistāk te pavadīt Jāņu nakti, brīnišķo, gaišo, ziemeļniecisko nakti, kas negrib kļūt tumša, kur ūdens un debesis saplūst gaišā, dzeltenī mirdzošā gaismā, saulrietam gandrīz sastopoties ar lēktu. Visur degošās jānugunis un liksmība ikkatram sagādā neaizmirstamus brīžus.

H. Kompus.

Narva kohta tarvitatud mõistet «barokk» ei tohi segada itallaste ehk lõunasaksa barokkiga. See põhja, Narva barokk on palju karedam, — kuid siiski barokk.

Üks sellistest kenamatest barokk näidetest on Narva raekoda, kuid see on nähtav ka paljudes ilusates kodanikkude majades.

Külastades Narvat, ei tohi unustada kena naudingut — sõita jõel laevaga allapoole Narva — Jõesuu kuurorti, kus Narva jõgi voolab merre. Kilomeetrid kaugele venib liivane mererand, mille piiriks on kena männimets. Kõige huvitavam on viita siin Jaaniööd, imeilust, valget põhjaööd, mis ei taha pimedaks minna, kus vesi ja taevas sulab kokku säravas kollases valguses, kus eha peagu ühineb koiduga. Igalpool põlevad Jaanituled ja lõbu annab igaleühele unustamata silmapilke.

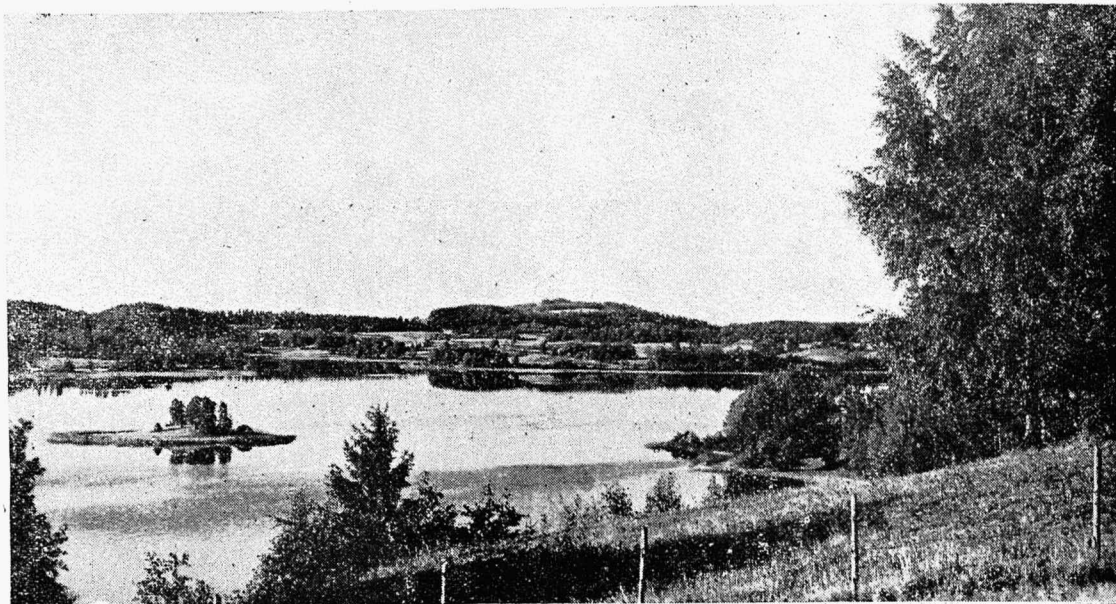
H. Kompus.

Skaistā Latvija aicina.

Kaunis Latvia kutsub.

Šoreiz aicinājums domāts tieši mūsu sabiedrotiem igauņiem, ar kuriem latvjus saista kopējas vēsturiskas cīņas pret vi-

Seekord on see kutse juhitud just meie liitlastele — eestlastele, kelledega lātlasi seovad ūhised ajaloolised vōitlused kōiki-

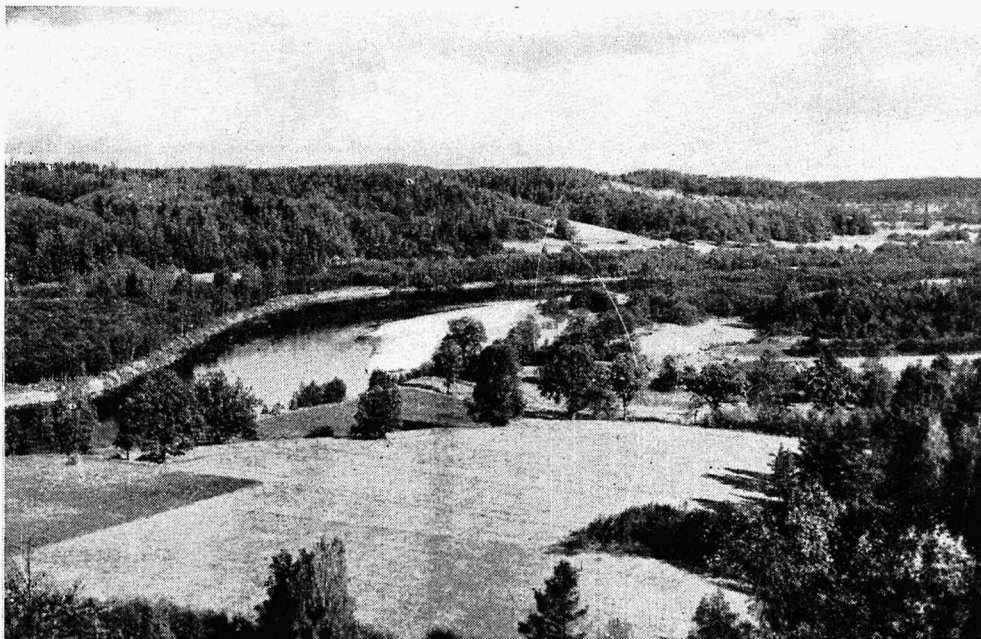

Gaiziņkalns.

Latvia kõrgeim mägi Gaiziņš.

siem svešiem sava „dominium maris Baltici“ dibinātājiem mūsu zemēs un ieroču brālība neatkarības izcīņā. Un taisni skaištākās vietās Latvijā nevar iet nevienu soli bez kā netiktu modinātas atmiņas par vēsturiskām pārvērtībām un cīņām mūsu dzimtajā zemē. Piemēra dēļ ņemsim Vidzemi ar tās vareno senču pilskalnu — **Tanīsa kalnu Raunā, visu Gaujas senējo apcietinājumu — pilskalnu sistēmu, Gaujas pilskalnus, kurus senātnē pret svešām varām sargāja lībiešu (somu-ugru) un latvju ciltis.** Ordeņa mestru cietoksnis savā laikā atradās Cēsis un vai atkal šai pilsētā, mūsu vēstures visjaunākā posmā, **neveidojās un neizauga latvju un igauņu ieroču brālība cīņā par savas zemes brīvību un neatkarību?** Un ne tādēļ to sakam šeit, lai atkārtotu un pasvitrotu visiem zināmas patiesības, nē, bet gan lai sacītu, ka mūsu senču ciltis jau sirmā senātnē izraudzijušās skaištākos stūrīšus un vietas savām apmetnēm un cietokšņiem, pilsētām un pilim; mums, 20. gadsimta turistiem, tikai atliek staigāt senču pēdās! Un Vidzemes šveicē lai būtu citādi. Tad ne jau! Arī igauņu turistus varēs intere-

de vōoraste vastu, oma „dominium maris Baltici“ asutajaile meie mail ja relva vendadele iseseisvuse vōitlusis. Ja nimeit ilusamais kohtades Latvias ei saa minna ūhtegi sammu, kui ei tuleks meelde mālestused ajaloolistest muudatustest ja lahingustest meie kodumaal. Näiteks vaatame Vidsemet tema suurepārase eelvanemate linnuse — **Tanismāega Raunas, kogu Gauja endiste kindlustuste — linnuste sūsteemi, Gauja linnuseid, mida muistsel ajal vōōra vōimu eest kaitsesid liivlased (soome-ugri rahvad) ja lātlased.** Ordeni meistrite kindlus oli omal ajal Cēsis (Vōnnus), ning selles linnas meie ajaloo kōigeuemas jārgus kasvas ja arenes lātlaste ja eestlaste sōjariistade vendlus vōideldes oma rahva vabaduse ja iseseisvuse eest. Mitte sellepārast meie ūleme siin seda, et korrata ja toonitada kōigile teatavaid fakte, vaid küll sellepārast, et ūtelda, et meie esivanemad juba hallis minevikus on valinud ilusamaid nurke ja kohti oma elukohtadeks ja kindlusteks, ja lossideks; meie 20. sajandi turistidele jāāb ainult jārele kāia esivanemete jāl-

Gaujas panorāma no Paradizes kalna.

Gauja panorāam Paradiisi mäelt.

sēt, apskatīt vietas, kur kādreiz stāvējusi vēsturiskā **Satezele** vai arī **Kaupo lielā pils** (magnum castrum Cauponis) un citi lībiešu apcietinājumi romantiskās un varenās Gaujas kraujās Vidzemes šveicē. Šajos pilskalnos vajaga uzkāpt, tos kājām nostaiģāt no augšas līdz lejai, lai redzami apjaustu un izprastu, kāds savas zemes aizstāvēšanas spēks mājoja šais senās ciltīs un viņu vēl primitīvā valsts teritoriālā organizācijā.

Latviskā un vēsturiskā Gauja, izceļoties no teiksmainiem sākumiem Piebalgas augstienē, pie Strenčiem - Valmieras sāk ie-grausties kalnajos, kur jau sirmā senatnē izveidojusi savu vareno senleju, kas savas attīstības virsotni sasniedz Cēsu-Siguldas novados. Senatnes pieminekļi — vācu celto piļu drupas, lībiešu un latvju cilšu pilskalni, varenie ieži pie Cēsim, Amatas grīvas, Līgatnes un citur mūsu ģeoloģisko viduslaiku — devona smilšakmeņu alas, daudzās grāvas un aizas, vienā vārdā visa Vidzemes šveices krāšņā romantiskā daba visos gada laikos aicināt

gedes! Kas Vidzemes šveitsis on teisiti? Ei, mitte sugugi! Ka Eesti turiste vōivad hūvitada kohad, kus kord on seisnūd ajaloolised **Sateselja** vōi **Kaupo suured lossid** (magnum castrum Cauponis) ja teiseide līivlaste kindlused romantilistel ja suurepārastel Gauja jōe kōrgetel kallastel Vidzemes šveitsis. On tarvis ronida nendele linnamāgedele, neid jalgsi lābi kāja ūlevast alla, et saaksime aru, milline oma maa kaitsmise jōud on valitsenūd neis vanades rahvastes ja nende primitiivses riigi teritoriāalses organisatsioonīs!

Lātipārane ja ajalooline Gauja, tulles muinasjuttudega seotud Piebalga kōrģestikult, Strentsi ja Valmiera juures hakkab tungima māgedesse, kus juba hallis minevikus on moodustanūd oma suurepārast oru, mis oma arenemise tipu saavutab Cēsise-Sigulda ūmbruses. Vanaaja mālestused — sakslaste ehitatud losside varemed, līivlaste ja lātlaste linnused suured orud Cēsise juures, Amata jōe kallastel, Līgatnel ja mujal, meie geoloģia keskaja — devoon līivakivi koopad, pal-

aicina turistus un ekskursantus kavēties šajā Latvijas skaistā vēsturiskā novadā, kura ievērojamākās vietas, blakus minot, no Tallinnas-Rīgas dzelzceļa ērti un viegli sasniedzamas.

Krāšņās Kurzemes Šveices ainavas **Kandavas un Sabiles** novados sakopotas galvenā kārtā Abavas senlejā un viņas pietekās, no tām Kurzemes Šveices romantika viskoncentrētāki izpaužas **Amulas un Imulas** krastos.

Un atkal tā pati aina, ko atzīmējām jau augstāk: kuršu cilts senos cietokšņus un senpilsētas mēs redzam Abavas krastos pie Kandavas un Sabiles, tāpat kādu varenu senēju kuršu apcietinājumu — **Buses pilskalnu** Imulas kraujā. Šī vietā topografijā vien jau liecina, ka **senie kurši** (pilskalnu galvenais izveidojums noticis ap 400—800 g. g.) **savai senpilsētai izraudzījuši nevien drošu, bet arī skaistu vietu** un mums atkal tikai atliek sekot pa šo seno aistētu pēdām! Mazliet novirzoties no Kurzemes Šveices maršrūtiem (tos igauņu tūristi katrā laikā var pieprasīt

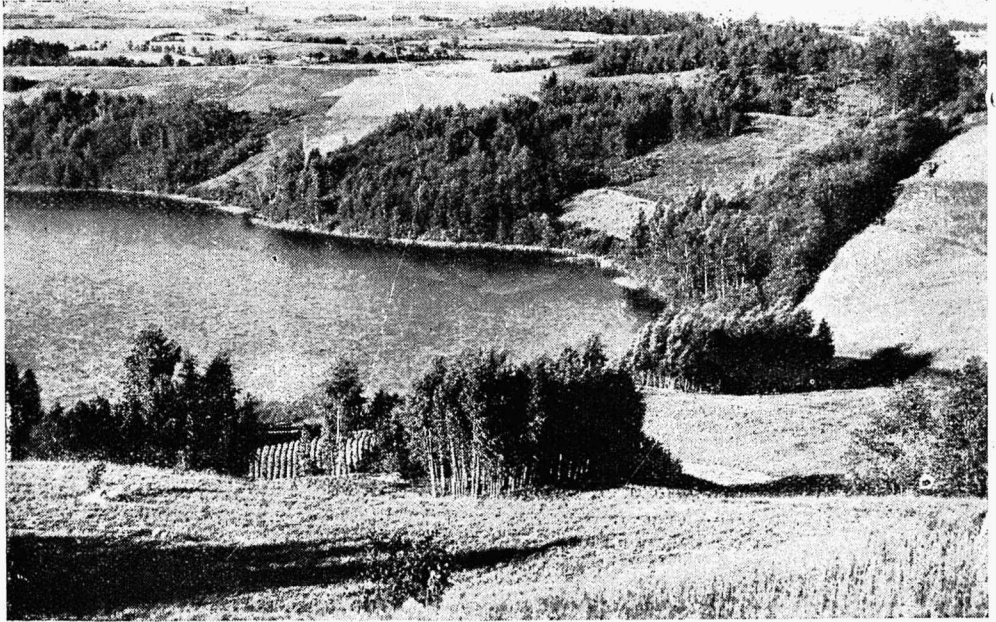
jud kingud ja orud ühe sõnaga kogu **Vid-seme Šveitsi, ilus, romantiline loodus kutsudes kutsub** kõigilaastaagadel turiste ja ekskursioone viibima selles kenas, ajaloolises Latvia kohas, mille tähtsamad paigad, muuseas mainida, on kergelt kättesaadavad Tallinna-Riia raudteelt.

Ilusad **Kurseme Šveitsi** vaated **Kandava** ja **Sabile** ümbruses on koostatud päämiselt **Abava jõe** ürgorus ja tema lisa jõgede ümbruses. Kurseme Šveitsi romantika kõigerohkem väljendub Amula ja Imula jõgede kallastel. Ning jälle see sama nähe, mida nägime juba enne: kuura rahvaste vanu kantse ja vanu linnu me näeme jälle Abava kallastel Kandava ja Sabile juures, samuti ka ühe suure vanade kuuralaste kindluse - Buse linnamäel Imula kõrgel kaldal. Selle koha topograafia tunnistab, et **vanad kuuralased** (linnamägede päämine areng on sündinud 400—800 aastail) **on oma linnadele otsinud mitte ainult julge, vaid ka ilusa koha** ja meie jällegi võime ainult käia vanade iluarmastajate jälgedes! Vähe kõrvale minnes Kurseme Šveitsi maršruutised (neid Eesti

Abavas leja Kurzemes Šveicē.

Abavajõe kaldad Kurseme Šveitsis.

Latgales Šveices skats.

Latgale Šveitsi vaade.

„Celtrans'a“ tūrisma aģentūrā, Rīgā), redzam citas ainas — **Usmas ezera Moric-salā**, kur nekas nedrīkst traucēt dabas brīvo veidojumu!

Latgales Šveices ainavu ģeofizika mazliet citāda: to neveido upju senlejas, bet gan daudzie krāšņie ezeri, kalnāju muldas, pauguri, atkal dziļas grāvas un iepakas (morēnu ainavas) ar plašu un tālu izredzi no augstākām vietām — piemēram **Valkenberga** pie Raznas ezera, **Sauleskalnā** un citiem Latgales milžiem. Pat ārzemju braucienos izlutinātiem tūristiem dažu dienu ekskursija no **Rēzeknes uz Raznas ezeru — Bukmuižu — Ežu ezeru — Dagdu — Krāslavu — Sauleskalnu — Aglonu**, citiem vārdiem cauri visai Latgales Šveicei ar tās etnografisko savdabīgumu un spēcīgo katolicisma ietekmi top un taps neaizmirstama! Tādēļ arī mēs varam pilnīgi droši sacīt:

„Latvija aicina!“

Cand jur. M. Sams.
Tūrisma referents.

tūristid vōivad igal ajal saada «Celtrans'i» tūrisma aģentuurst, Rīias (nāeme teisi vaateid — **Usma jārve Mooritsa saarel**, kus, keegi ei saa takistada looduse vaba arengu!

Latgallia Šveitsi vaadete ģeofiūsika on vāhe teistsugusem: teda ei moodusta jōed, vaid paljud ilusad jārved, mis māgede keskel asuvad kui kausid, vāikesed māed, jālle sūgavad orud ja madalikud (morenite vaated) laia ja avara vaatega kōrge-mailt kohtadelt, nāiteks **Volkenburg** Rasna jārve juures Saulemāel ja teistelt Latgallia suurematelt māgedelt. Isegi vālis-maa sōitudel harjunud tūristid ei unusta paar pāeva kestvat ekskursiooni Resek-nest Rasna jārvele — Bukmuiža — Ežu jārvele — Dagdale — Kraslavale — Saulemāele — Aglonale, teiste sōnadega lābi kogu Latgallia Šveitsi tema etnograafilise omapārasusega ja tugeva katoliiklise mō-juga. Sellepārast vōime tāiesti julgesti ūtelda: «Latvia kutsub!»

Cand. iur. M. Sams.
Tūrisma referents.

15. maija un 12. marta sasniegumi.

15. maija un 12. märtsi saavutusi.

Latviešu tauta nesen nosvinēja lielākos svētkus, kādus tā līdz šim savā zemē vēl nebija piedzīvojusi. Tā bija dižā tautas vienības diena 15. maijā, kad pagāja gads, kopš Latvijas ievērojamākais valsts vīrs Dr. Kārlis Ulmanis ievadīja latviešu tauta dzīvi jaunos ceļos. Izdarītas pārgrozības ir ļoti lielas. Latviešu tautas vadonis noārdīja veco kārtību, lai būvētu tās vietā jaunu. Viņš iznīcināja partijas, lai apvienotu visu tautu un lai celtu godā sentēvu labos tikumus, kurus ļaudis pēdējā laikā bija aizmirsuši un tādēļ visa dzīve gāja uz postu.

Pirmais K. Ulmaņa vadītās nacionālās valdības darbs bija pašvaldību likuma pārveidošana. Pagastos iecēla vecākos, pilsētās — galvas un apriņķos — lauku pašvaldību vecākos, likvidējot agrākās domes un padomes. Galvas pilsēta pirmo reizi savā pastāvēšanas laikā dabūja latvisku pārvaldi.

Ministru prezidenta darbs šai gada laikā ir skāris visas latviešu dzīves nozares. Otrs svarīgs lēmums bija izglītības likuma pieņemšana, nostādot skolu lietas uz jauniem pamatiem un dodot skolu vadītājiem plašas tiesības. Savas izglītības programmas pamatos valdība likusi tautības un tēvzemes principus.

Demokrātiskai kārtībai pastāvot, Latvijā bija brīvs vārds visiem domu virzieniem, un paši zemes īpašnieki — latvieši bieži vien palika novārtā. Arī tam K. Ulmanis darīja galu un izveda tautas garīgo aizsardzību.

Valdība izdeva jaunu valsts valodas likumu, kas atdeva latviešu valodai to goda vietu, no kurās citas valodas, tai blakus nostādāmās, taisījās viņu izstumt un mazināt viņas cieņu. Šis likums ir gandarījums katram latvietim.

Parlamentam, pastāvīgi kildojoties, nebija laika gādāt par Latvijas atbrīvotājiem, kurū lūgumi peesķirt zemi 15 gadus palika neievēroti. 15. maija vedējs

Lāti rahvas pūhites hiljuti suurimat peopāeva, millist ta senini omal veel pole pūhitsenud. See oli suur rahva ühtluse päev 15. mail, mil möödus aasta, kui Latvia silmapaistvam riigimees Dr. Karlis Ulmanis juhtis läti rahva elu uutele radadele. Tehtud muudatused on väga suured. Läti rahva juht hävitas vana korra, et ehitada selle asemele uut. Tema pühikes parteid ära, et ühendala kogu rahvast ning et tõsta ausse esivanemate häid kombeid, mida inimesed olid viimasel ajal ära nustanud ja sellepärast kogu elu läks hädaohule vastu.

Esimehe K. Ulmani juhutatud rahvusliku valitsuse töö oli omavalitsusseaduse muutmise. Valdadesse määrati vallavannemad, linnadesse — linnapead ja maakondadesse maakondade vanemad, likvideerides endised volikogud ja nõukogud. Pealinn sai esimest korda oma kestvuse ajal rahvusliku linnavalitsuse.

Ministerpresidendi töö on selle aasta jooksul puudutanud kõike Latvia eluallasid. Teine tähtis samm oli haridusseaduse vastuvõtmine, mis säadis koolielu uutele alustele ja andis koolide juhatajaile suuremaid õigusi. Oma haridusprogrammi alusteks on valitsus pannud rahvuse ja isamaa printsiibid.

Demokraatilise korra ajal Latvias oli vaba sõna kõigil vooludel ning maaomanikud — lätlased ise sagedasti jäid kõrvale. Ka sellele tegi K. Ulmanis lõpu ja teostas rahva vaimset kaitset. Valitsus andis välja uue keeleshaduse, mis andis läti keelele selle aukoha, millest teised keeled tahtsid teda välja tõrjuda ning vähendada tema kaalu. See seadus andis suurt rahuldust igale lätlasele.

Parlamendil, alati tülitseades, ei olnud aega hoolitseda Latvia vabastajate eest, kellede palved, anda neile maad, jäid 15 aastat tähelepanemata. 15. maii tooja kaskis ühel ainsal kuul anda vabadussõjast osavõtjaile 600 talu.

vienā vienīgā mēnesī lika pieškirt brīvi-
bas cīņu dalībniekiem 600 saimniecības.

Senāk valsts atstāja bez ievēribas saim-
niecisko dzīvi, kaut gan daudzi uzņēmēji
ievēroja tikai savu peļņu, bet ne valsts in-
tereses. Likums par Latvijas tirdzniecī-
bas - rūpniecības kameras nodibināšanu
pārkārtoja privātsaimniecības organizēša-
nu uz jauniem pamatiem, piesaistot to
līdzdalībā valsts saimnieciskās izveidoša-
nas darbā. Izdevies arī ievērojami atve-
selot tirdzniecības bilanci, palielinot ārē-
jās tirdzniecības apgrozījumus, bet it se-
višķi eksportu. Pieaugumu uzrāda arī
Latvijas bankas ārzemju valūtas un zelta
krājumi. Latvijas krēdītbankas dibinā-
šana sekmē krēdita palētināšanu un ievē-
rojami atveseļos krēditsaimniecību.

Pēdējā laikā pieņemts viens no svarīgā-
kiem likumiem lauksaimniecībā — par
lauksaimniecības kameru, apvienojot ag-
ronomiskās palīdzības darbu vienās rokās.

Zemnieku parādu nasta samazināta,
dzēšot īstermiņa aizdevumus par 3.500.000
latiem, un iesākta ilgtermiņa aizdevumu
dzēšana par 30 milj. latu. Tā valdība pa-
mazām sagatavo lauksaimniekiem citu
nākotni.

Agrāk pabalstu došana vairoja bezdarb-
nieku skaitu. Jaunā saimnieciskā politika
ir sagādājusi darbu 13 tūkstošiem strād-
nieku, jo rūpniecība paplašinājās, un tur
vajadzēja darba roku. Tagad darba meklē-
tāju Latvijā vairs nav, bet ir jūtams pat
strādnieku trūkums. Valdība ir sekmē-
jusi strādnieku pāriešanu no pilsētām uz
laukiem, izsniedzama 200 ls inventāra ie-
gādāšanai katram, kas 1 gadu nostrādājis
laukos un grib tur palikt dzīvot.

Jauns, ļoti svarīgs pasākums ir pilsētu
bērnu novietošana lauku ģimenēs, tā sagā-
dājot tiem veselīgus dzīves apstākļus. Sli-
mo kases no jauna pārveidotas tā, lai vi-
ņas varētu kalpot ne šauriem partiju ap-
rēkiniem, bet strādnieku labklājībai.

Liels svarīgs darbs ir strādnieku arod-
organizācijas, kuras domātas kā pamats
jaunām darba kamerām, kur strādnieki
paši varēs līdz runāt savas darba un kul-
tūras dzīves veidošanā.

Vana korra ajal riik ei pööranud oma
tähelpanu majanduselule, olgugi, et pal-
jud ettevõtjad mõtlesid ainult omast ka-
sust, mitte aga riigi huvidest. Latvia kau-
bandus—tööstuskoja asutamise seadus
organiseeris eramajandust uutel alustel
ning sidus seda riigi majanduse arendi-
mise tööle. On õnnestunud suuresti paran-
dada kaubandusbilanssi, suurendades väl-
liskaubandusc läbikäiku, eriti väljavedu.
Kasvavad ka Latvia panga välisvaluuta
ning kulla reservid. Latvia krediitpanga
asutamine võimaldab odavamalt krediiti
ning elustab tunduvalt krediitmajandust,
Viimasel ajal on vastuvõetud üks tähtsa-
maist seadusist põllumajanduses — põl-
lumajanduskoja asutamise seadus, koon-
dades agronoomilise abiandmise töö ühe
asutuse kätte.

Talumeeste võlgade koorem on kergen-
datud, kustutades lühiajalisi laene
3.500.000 lati eest, ning on juba alatud
pikaajaliste laenude kustutamist 30 mil-
joni lati eest. Nõnda valmistab valitsus
põllumeestele paremat tulevikku.

Ennemalt suurendas toetuste andmine
töötatööliste arvu. Uus majanduspoliitika
on andnud tööd 13 tuhandele töölistele,
kuna tööstus on elavnenud ning tarvitab
töötajaid. Praegu Latvias töö otsijaid
enam ei ole, vaid on tunda isegi tööliste
puudust. Valitsus on soodustanud töö-
liste maalē elama asumist, andes 200
lati inventari muretsemiseks igauhele,
kes 1 aasta on töötanud maal ja tahab
sinna elama jääda.

Uus väga tähtis algatus on linnalaste
paigutamine maa perekondadesse, nõnda
muretsedes nende tervisele soodsaid olu-
sid. Haigekassad on uuesti ümberorga-
niseeritud nõnda, et nad võiksid kasuli-
kud olla tööliste hääkäekäigule mitte aga
teenida parteide kitsaid huve.

Suur tähtis töö on tööliste kutseorgani-
satsioonide loomine, mis on mõeldud alu-
sena uutele töökodadele, kus töölistes ise
võivad kaasaraäkida oma töö ja kultuur-
elu väljaarendamises.

Läinud aastal täitusid ka püüded Balti
riikide liidu järele, mida nii palavalt soo-
visid saavutada meie tublimad patrioo-

Pagājušā gadā dabūja savu piepildījumu arī centieni pēc Baltijas valstu savienības, ko tik karsti vēlējās sasniegt mūsu krietnākie patrioti, bet ko kavēja pirms 15. maija valdošie partiju aprēķini. Tagad valdība ievadījusi visplašāko kopdarbību ar Igauniju un Lietuvu, uz 1934. gada 12. septembra vienošanās līguma pamata. Baltijas valstis ar to kļuvušas par svarīgu faktoru starptautiskā politikā.

Nacionālā valdība viena gada laikā likumdošanas darbā, valsts saimnieciskās dzīves nostiprināšanā, nacionālās kultūras, nacionālās cieņas aizsargāšanā ir veikusi lielus un uz laikiem paliekošus darbus. Viss tas ir bijis iespējams tādēļ, ka tagadējā valdība ir neatkarīga no partiju kombinācijām, bet apzinādamās savu lielo pienākumu pret tautu un valsti, var pildīt uzdevumus pēc labākās sirdsapziņas.

12. martā pagāja gads, kopš telegrammas un laikraksti vēstīja visai pasaulei, ka Igaunijā norisinājušies lieli notikumi: valsts vecākais Konstantins Päts atlaidis parlamentu, izsludinājis kara stāvokli, atcēlis sapulces, un pats uzņēmis atbildību par valsts turpmāko likteni.

12. martā Igaunijas vēsturē tāpat kā Latvijā 15. maijā, iesākās pavisam jauna lapa puse, ko ar pateicību un sajūsmu lasīs nākamās paaudzes. Tautas vadonis ar stingru roku novērsa pilsoņu kara briesmas, nodibināja zemē mieru, ievada jaunu kārtību un sāka atjaunojošu valsts uzbūves darbu, kas gada laikā paveikts jau tik tālu, ka viņa rezultāti un labais iespaids jūtams visās dzīves nozarēs. To atzīst katrs igauņu tautas loceklis, kam rūp Igaunijas labklājība, tādēļ neapmierināto ir ļoti maz, un tauta nevēlas vairs atgriežamies nemiera un ķildu laikus, kas valdīja pirms 1934. gada 12. marta — igauņu tautas lielās vienības atjaunošanas dienas.

Igaunijas valsts vecākā pirmais darbs pēc miera un kārtības nodibināšanas bija — iekšējās dzīves pārkārtošana. Vadošās vietās iecēla uzticamus darbiniekus un iestādēs pārkārtoja ierēdņus, atlaižot par-

did, kuid mida takistasid enne 15. maid valitsevad parteide tülid. Praegusel silmapilgul on valitsus alanud kõige tihedamat koostööd Eestiga ja Leeduga 12. septembril 1934. aastal sõlmitud liidulepingu põhjal. Balti riigid on sellega saanud kaalukaks faktoriks rahvusvahelises poliitikas.

Rahvuslik valitsus on ühe aasta jooksul teinud suuri ja aastatele ette mõeldud töid seadusandlikus töös, riigi majanduselu kindlustamises, rahvusliku kultuuri ja rahvusliku au kaitsmises. Kõik see oli võimalik sellepärast, et praegune valitsus on rippumatu parteide kombinatsioonidest, kuid ta on teadlik, kui suured kohustused tal on rahva ja riigi vastu, ja seepärast võib täita oma ülesandeid parima südametunnistuse järgi.

12. märtsil möödus aasta, mil telegrammid ja ajalehed teatasid kogu maailmale, et Eestis on sündinud suured muudatused: riigivanem Konstantin Päts on parlamendi kojusaatnud, väljakuulutanud kaitseseisukorra, ärakeelanud valimised ja koosolekud ning ise võtnud enesele vastutuse riigi tulevase saatuse eest.

12. märtsiga algas Eesti ajaloos, samuti kui Latvias 15. mail, täiesti uus lehekülj, mida tänu ja vaimustusega loevad tulevased põlvned. Rahva juht tõrjus kindlal käel kõrvale kodusoja hädaohu, lõi rahu maale, pani maksma uue korra ja algas riigi ülesehitamise tööd, mis on aasta jooksul arenenud juba niikaugele, et selle tulemusi ja hääd mõju on tunda juba elu kõigil aladel. Sellest saavad aru ka kõik need Eesti rahva liikmed, kel seisab südame lähedal Eesti heaolu, seepärast on ka rahulolematuid väga vähe. Rahvas ei soovi, et veel tuleksid tagasi endised rahutuse ja tülide ajad, mis valitsesid enne 12. märtsi 1934. aastal — Eesti rahva üksmeelsuse tagasitoomise päeva.

Pärast rahu ja korra jaluleseadmist Eesti riigivanema esimene töö oli — siseelu ümberkorraldamine. Juhtivaile kohtadele määrati ustavad ametnikud ning riigiaparaat puhastati ebaustavast elemendist, vallandades parteide määra-

tiju ieliktos nederīgos darbiniekus un do-
dot iespēju strādāt spējīgākiem, kas bieži
vien bija palikuši nomaļus tikai tādēļ, ka
tiem nebija partijas kartiņas. Tīrīšanas
darbu izdarīja arī armijā, lai atbrīvotu
valsts brūnotos spēkus no pretvalstiskām
personām. Jaunā Igaunijas nacionālā val-
dība tomēr neatstūma nevienu, kas aplie-
cināja savu uzticību jaunajai iekārtai un
patiesi gribēja darboties atdzimušās dzim-
tenes labā.

Nākošais solis bija — dekretu kārtībā
izdotie jaunie likumi, kas saskaņoti ar
valsts jauno garu ved tautu pareizā vir-
zienā. Tālejoša nozīme ir pašvaldību re-
formai, kas dod iespēju sekmīgi darboties
valsts un tautas labā. Jaunais baznīcas
likums nostādīja garīgo dzīvi uz citiem
pamatiem, un valsts valodas likums deva
igauņu valodai to godu un tiesības, kas
tai jau sen pienācās. Publicēti arī jauni
krimināllikumi.

Lielu tautisku sajūsmu radīja valsts ve-
cākā dekrets par uzvārdu igauniskošanu,
kam atsaucās simtiem pilsoņu. Ļoti sva-
rīgs Igaunijas valdības darbs ir skolu re-
forma, kas nostādīja jaunatnes audzināša-
nu uz pilnīgi jauniem un nacionāliem pa-
matiem. Likumi par parādu pārjaunošanu,
parādu procentu samazināšanu, eksporta
prēmiju izmaksu zemniekiem un daudzi ci-
ti daudz palīdzēja lauksaimniecības stā-
vokļa uzlabošanā. Tas savukārt iespaido-
ja visu Igaunijas saimniecisko dzīvi:
lauksaimnieku pirktspējām palielinoties
sāka uzplaukt iekšzemes rūpniecība. Pa-
teicoties valdības gādībai pieauga eks-
ports, un atdzīvojās visa ārtirdzniecība.
Tā šoreiz noslēdzās ar vairāku miljonu at-
likumu, kas sen nav piedzīvots.

Liela rosība vērojama arī kultūras dzī-
vē, ko valdība cenšas veicināt visiem spē-
kiem. Valsts vecākais K. Päts izsniedz
ikgadus 3-labākiem literatūras darbiem
prēmijas. Pacilātība valda arī citās māks-
lās nozarēs, jo tautai atgriezies dzīves
un darba prieks, kas izpaužas visur. To
devusi apziņa, ka nu ikviens var droši
strādāt un nav jābaidās ķildu un nesaska-
ņu.

tud riigiteenijaid ja andes võimalust töö-
tada kohasematele, kes senini olid jää-
nud kõrvale ainult selle tõttu, et neil puu-
dus parteikaart. Puhastustööd tehti ka
kaitseväes, et vabastada riigi kaitseväge
riigivastaseist isikuist. Uus Eesti rah-
vuslik valitsus siiski ei tõrjunud tagasi
kedagi, kes tunnistas oma poolehoidu
ueele korrale ja tõesti tahtis töötada
uuestisündinud kodumaa hääks.

Järgmiseks sammuks oli dekreeidi teel
seaduste maksmapanemine, mis on
kooskõlas riigi uue vaimuga ja viivad
rahva õiges suunas edasi. Kaugeleula-
tuv tähtsus on omavalitsuste reformil,
mis annab võimaluse eduga tegutseda
riigi ja rahva kasuks. Uus kirikuseadus
korraldas vaimuelu uutele alustele, ja ri-
igikeelseadus andis eesti keelele selle au-
ga õigusi, mida ta juba ammu pidi oma-
ma. Avaldati ka uus kriminaalseadustik.

Suurt rahvuslikku vaimustust tekitas
riigivanema väljaantud nimede eestista-
mise dekreet, mis leidis suurt vastukõla
rahva seas. Väga tähtis Eesti valitsuse
töö on veel kooliseadus, mis korraldab
noorsoo kasvatust täiesti uutal ja rahvus-
likel alustel. Ümberlaenustamise, võla-
protsendi vähendamise, eksportpreemiade
väljamaksmise seadus põllumeestele ning
paljud teised seadused aitavad suurel
määral parandada põllumeeste seisukor-
da. See mõjutas omaltpoolt kogu Eesti
majanduselu: põllumeeste ostujõud suu-
renes ja sisemaa tööstus hakkas elavne-
ma. Tänu valitsuse hodele väljavedu
kasvas ning suurenes kogu väliskauband-
us. Tänavu lõppes see mitme miljonili-
se ülejäägiga, mida ei ole kaua sündinud.

Suur elavus on märgatav ka kultuurie-
lus, mida valitsus püüab soodustada kõi-
ge jõuga. Riigivanem K. Päts annab iga
aasta preemiaid kolmele paremale kir-
janduslikule teosele. Tõus valitseb ka
teistel kunstialadel, kuna rahval on elu
ja töö tagasitulnud, mida on näha igal
pool. Seda on annud veendumus, et nüüd
igamees võib julgesti töötada, kuna ei tu-
le ette enam tülisid ega rahutusi.

Hiljuti loodi ja hakkas tegutsema uus
organisatsioon „Isamaa liit“, mis ühendab
veel suuremal määral eesti rahvast ühi-

Nesen nodibinājusies un sāk darboties jauna organizācija „Tēvzemes apvienība“, kas vēl vairāk vienos igauņu tautu kopējā darbā, kuŗa mērķis ir ziedoša Igaunija.

Latviešu un igauņu tautu vadoni Kārlis Ulmanis un Konstantins Pāts savā pirmajā valdīšanas gadā veikuši jau diezgan daudz, bet tik īsā laikā bija iespējams nokārtot tikai visnepieciešamākos jautājumus. Pie daudzām uzdevumiem abu valstu nacionālās valdības vēl strādā, bet vēl vairāk darbu tām padomā. Galvenais, ko igauņu un latviešu tautas mantoja 15. maijā un 12. martā, ir — saimnieks, kam vara un iespēja brīvām rokām vadīt valsts likteni un tautas dzīvi. Vadoni apvienoja savas tautas, kas tagad kopējā sadarbībā veic lielos valstiskos uzdevumus.

Par valsts drošību ir nomodā visu bruņoto spēku virspavēlnieki — Latvijā kuŗa ministrs ģenerālis Jānis Balodis un Igaunijā ģenerālis Johans Laidoners, kas blakus K. Ulmanim un K. Pātsam grūtos brīžos arvien atradušies tautas priekšgalā.

12. martā Igaunija sāka staigāt jaunu ceļu, kas iet vienā virzienā ar Latvijas tagadējām gaitām, tādēļ 12. martam ir tāda pat nozīme Baltijas tautu vēsturē, kā 15. maijam.

L.

seks tūoks, mille eesmärgiks on õitsev Eesti.

Lāti ja eesti rahva juhid Kārlis Ulmanis ja Konstantin Pāts on oma esimesel valitsemise aastal juba õige palju suutnud ära teha, kuid nii lühikese aja jooksul on võimalik korraldada vaid hädavajalisemaid küsimusi. Paljude ülesannete juures mõlema riigi rahvuslikud valitsused veel töötavad, kuid veel rohkem töid on ettenähtud. Tähtsamaks, mida eesti ja läti rahvad saavutasid 15. mail ja 12. märtsil, on peremees, kel võim ja võimalus vabade kätėjahuhtida riigi saatust ja rahva elu. Juhid ühendasi oma rahvaid, kes praegu ühisel tööil lahendab suuri riiklikke ülesandeid.

Riigi julgeoleku eest on valvel kaitsejõudude ülemjuhatajad — Latvias kaitseminister kindral Jānis Balodis ja Eestis kindral Johan Laidoner, kes mõlemad K. Ulmani ja K. Pātsi kõrval on raskeil silmapilkudel alati olnud oma rahvaste eesotsas.

12. märtsil Eesti rahvas siirdus uuele teele, mis langeb ühte Latvia riigi praeguse suunaga ja seepärast on 12. märtsil Balti rahvaste ajaloo sama tähtsus, mis 15. mail.

L.

CHRONIKA.

KROONIKA.

Otrā Igaunijas, Latvijas un Lietuvas ārlietu ministru konference Kauņā.

Saskaņā ar pirmās triju Baltijas valstu ārlietu ministru konferences (Tallinnā, 1934. 30. nov. — 2. dec.) lēmumu, nākošo, otro konferenci sasauca Kauņā, š. g. 6.—8. maijā.

Tā tad šī konference uzskatāma par kārtējo triju valstu ārlietu ministru sanāksmi, kas notikusi saprašanās un sadarbības līguma 1. pantā noteiktā kārtībā, kur paredz šādu konferenču notikšanu vismaz divas reizes gadā.

Šīs konferences dienas kārtībā bija paredzēta visu to jautājumu turpināšana, kuŗus apsprieda pirmā konferencē, pievienojot tiem no jauna triju valstu sadarbībā radušos jautājumus, kā arī apspriežot diplomātiskās un politiskās sadarbības padziļināšanas iespējamības un nepieciešamības sakarā ar pašreizējo politisko stāvokli.

Teine Eesti, Latvia ja Leedu välisministrite konverents Kaunases.

Kooskõlas esimese kolme Balti riigi välisministrite konverentsi (Tallinnas 30. nov. — 2. detš. 1934. a.) otsusega, järgmine, teine konverents kutsuti kokku Kaunases 6.—8. maini käesoleval aastal.

Tāhendab, see konverents oli korraline kolme riigi välisministrite nõupidamine, mis peeti koostöö ja sõpruslepingu 1. paragrahvis määratud korras, kus on etenāhtud sellised konverentsid vähemalt kaks korda aastas.

Konverentsi päevakorras oli ettenāhtud kõiki-de nende küsimuste arutamine, mis olid alatud esimesel konverentsil, ühendades nendega kolme riigi koostöös uuesti juurde tulnud küsimusi ning rääkides ka diplomaatilise ja poliitilise koostöö

Neapstājoties sīkākī pie konferences lēmumiem par triju valstu sadarbību konkrētos tehniskos jautājumos, kā par muitas nomenklatūras ūnifikāciju, kas sola vislabākos panākumus, par likumdošanas ūnifikācijas vekseli, čeku un banknotu un citos likumos, par kopējo konvenciju noslēgšanu par tiesu lēmumu izpildīšanu, strīdīgo jautājumu izšķiršanu miera ceļā, kur jau izstrādāti attiecīgie projekti, sevišķi atzīmēsim konferences lēmumu par speciālas konferences sasaukšanu gada laikā, kurā apspriests jautājums, kas jāatrisina saimnieciskās sadarbības paplašināšanai.

No vislielākā svāra ir konferences lēmums par triju valstu viedokli zīmējoties uz politisko stāvokli un sadarbību politiskos jautājumos.

Trīs Baltijas valstis izsaka savu gatavību aktīvi piedalīties arī turpmākā darbībā un katrā akcijā, kuŗas nolūks būtu pastiprināt drošības garantijas Austrumu Eiropā, piekritot kolektīvai un reģionālai drošības sistēmai. Tālāk minētās valstis atstiprina savu apņemšanos, dibinot arī savu turpmāko sadarbību un savstarpējās solidaritātes tālāku attīstību un padziļināšanu. Solidarī viņas pieies pie kuŗa katra projekta par drošības organizāciju. Tāpat viņas izrādīs savstarpēju diplomātisku un politisku palīdzību visos jautājumos, kur Tautu Savienības Pakta varēs pielietot kā drošības garantiju instrumentu attiecībā uz karu Tautu Savienības locekli.

Tā tad mēs redzam, ka arī politiskā laukā trīs Baltijas valstis pieturēsies pie saskaņotas līnijas, liekot tai pamatā centienus pēc drošības garantijas noteikšanas Austrum-Eiropā Tautu Savienības pakta garā un rāmjos un pieejojot šī jautājuma atrisināšanai ar pilnīgas savstarpējas solidaritātes apņemšanos, kāda noteikta „Saprašanās un sadarbības līgumā”.

Tiesām, kā izteicās presi pēc konferences slēgšanas Latvijas delegācijas priekšsēdētājs ģenerālsekrētārs Munters: „nevar iedomāties situāciju, kuŗā mūsu trīs valstis neatrastu kopēju uzskatu un valodu, un tamdēļ ir pilnīgi dabīga tā vienprātība, kuŗa bija novērojama diskusiju laikā par politiskiem un citiem konkrētas dabas jautājumiem. Šī vienprātība uzskatāma par pierādījumu tam, ka sadarbība Baltijas valstu starpā uzsākta pareizā laikā un novadīta uz pareiza ceļa.”

Tas ir labākais novērtējums par 2. triju Baltijas valstu ārlietu ministru konferences darbību un tās rezultātiem.

Latviešu—Lietuviešu Vienība, Rīgā

nodibināta 1921. g. 1. februārī.

Valde sastāv no 15 locekļiem (10 latvji un 5 lietuvji), pie kam tie ievēlāmi uz 3 gadiem. Biedru skaits pastāvīgi audzis: 1921. g. bija 126, 1934. g. 450, bet šogad jau pāri 500 personām.

Latviešu un lietuvju tautu tuvināšanās labā Vienība sarīkojusi Latvijā, Rīgā, 5 latviešu un lietuvju kongresus: 1924., 1926., 1928.,

sūvendamīse vōimalusi ja tarvidusi kooskōlas praeguse poliitilise olukorraga.

Miite peatudes lāhemalt konverentsi otsuste juures kolme riigi koostōō ūle konkretseis tehnilis kūsimusis, nagu tolli nomenklatuuri unifikatsioon mis tōō ab kōige paremaid tulemisi, seadusandluse ūhtlustamine vekslite, tšekkide ja raha'āhtede ning teistes seadusis, ūhiste konvencionide sōlmimine, kohtu otsuste tāidevīmisest, tūllkūsimuste lahendamisest rahulikul teel, milleks on juba vāljatōōtatud vastavad eelnōud, mainime eriti otsus: erilise konverentsi kokkukutsumisest aasta jooksul, kus peaks arupidama kūsimuste ūle, mis on lahendada majandusliku koostōō laiendamiseks.

Kōige suurem tāhtsus on konverentsi otsusel kolme riigi seisukorrast mis puutub poliitilisel olukorda ja koostōod poliitilisis kūsimusis.

Kolm Balti riiki on valmīg aktiivselt osa vō ma ka edaspidisest tegevusest ja igast aktsioonist, mille eesmārgiks on kindlustada julgeolekut Ida Euroopas, ning pooldavad kollektīvset ja reģionaalset julgeoleku sūsteemi. Edasi kinnitavad mainitud riigid oma tōotust arendada ka oma edaspidises tegevuses omavahelise solidariteedi sūvendamist. Nad tegutsevad solidaarselt iga eelnōu arutamises, mis rāagib julgeoleku organisatsioonist. Samuti nad annavad ūksteisele omavahelist diplomaatilist ja poliitilist abi kōigis kūsimusis, kus Rahvasteliidu pakti vōib tarvitada julgeoleku garantiide instrumendina iga Rahvasteliidu liikme suhtes.

Nāeme, et ka paljitika alal sammuvad kolm Balti riiki kooskōlastatud suunas, pannes selle aluseks pūideid kindlustada julgeolekut Ida Euroopas Rahvasteliidu pakti vaimus ja raames ja lāhenedes sellele kūsimusete tāieliku omavahelise solidariteedi valmisolekule, mis on ettenāhtud „Koostōō ja sōpruslepingus”.

On tōsi, mida ūtles ajakirjandusele pārast konverentsi lōppu Latvia delegatsioonī esimees kindralsekrētār Munters: „Ei suuda ettekujutada situatsioonī, milles meie kolm riiki ei leiaks ūhiste vaadet ja keelt, ja sellepārast on loomulik see ūksmeelsus, mida nāgime lābirāākimisē ajal poliitiliste ja teiste konkretse iseloomuga kūsimuste ūle. See ūksmeel on hāaks tōenduseks sellele, e: koostōō Balti riikide vahel alustatud ūigel ajal ja juhitud ūigele teele.”

See on parimaks teise Balti riikide vālisministite konverentsi tegevuse ja selle tulemeste vāertuse hinnanguks.

Lātlaste - leedulaste ūhisus Riias

on asutatud 1. veebruaril 1921. aastal. Juhatus koosneb 15 liikmest (10 lātlast ja 5 leedulast), kusjuures nad valitakse 3 aastaks. Liikmete arv on jārjekindlalt kasvanud: 1921. aastal neid oli 126, 1934. a. 450, kuid tānavu on juba ūle 500 isiku.

Lātlaste ja leedulaste lāhendamiseks on ūhisus korraldanud Latvias, Riias 5 lātlaste ja leedulaste kongressi: 1924., 1926., 1928., 1930. ja 1932. aastail.

1930. un 1932. g. Gluži tāpat darbojusies Kaunas Lietuvju—Latvju Vienība, sarīkodama šādus brāļu tautu tuvināšanas kongresus Lietuvā: 1925. g. Kaunā, 1927. g. Klaipēdā, 1929., 1931. un 1934. g. Kaunā. Šie kongresi bijuši arvien kupli apmeklēti: no 200 — 500 personām. Kongresu dalībnieki rekrūtējušies galvenā kārtā no abu tautu izglītotākajām aprindām. Kongresos nolasīto un diskutēto referātu temāti ir ļoti vispusīgi, bet tomēr tie visi ir tādi, lai tuvinātu un vienotu abas brāļu tautas, lai iznīcinātu savstarpējās nesaprašanās. Priekšlasījumu skaits pārsniedz jau 100.

Bez šiem lielajiem kongresiem abu Vienības biedrību sadarbība vēl izpaužas tādējādi, ka abas biedrības noturējušas 2 reiz gadā valžu kopsēdes, pārmaiņus, Kaunā un Rīgā. Šajās valžu kopsēdēs pārspriests par dažādiem kopējiem jautājumiem, galvenokārt, par sīkām nesaskaņām un traucējumiem abu tautu dzīvē un arī par visādiem kopdarbības veidiem abu tautu starpā. Ar 1934. g. 1. jūliju, kad nodibinājās Baltijas tautu tuvināšanās biedrību centrālā iestāde, Igaunju, Latvju un Lietuvju sadarbības birojs, Vienības biedrību valžu kopsēdes izbeidza savu darbību, jo tā tagad pilnīgi ietilpst sadarbības biroja darba aplokā.

Latviešu—Lietuviešu Vienība, bez tam, rīko ik gadus 2—3 brāļu tautu tuvināšanās koncertus, vakarus un izrīkojumus. Arī priekšlasījumus notur, bet ne periodiski.

Sākot ar 1921. g. rudenī, Latviešu—Lietuviešu Vienība rīko un uztur līdz šim lietuvju valodas mācības kursus. Lietuvju valodu māca pa vakariem 2 reizes nedēļā, ik pa 2 stundām, pie kam viena reize veltīta teorijai un otra praktikai. Lietuvju valodas kursi ir viengadēji, bet tie tomēr iepazīstina klausītājus ar lietuvju valodas pamatiem, tā kā kursants var diezgan viegli tālāk rīkoties pašmācības ceļā.

Pie Vienības pirmās doziem gadiem nodibināts jaukts koris, kuru vada diriģents H. Prūsis. Korī piedalās ap 70—80 dziedātāju, no kuriem puse latvju un puse lietuvju. Koris ļoti sekmē tuvināšanās darbu un, protams, mūsu izrīkojumus.

Beidzamos gados lielā mērā latvju un lietuvju tuvināšanās darbā piedalās akadēmiskā jaunatne, gan iestādāmās kuplā skaiņā Latviešu—Lietuviešu Vienībā, gan stipri palīdzējama Vienības izrīkojumos ar savu jaunības spar un veidību.

T. Riteris,

Latviešu—lietuviešu vienības priekšnieks.

Latviešu—Čehoslovāku Biedrība Rīgā

atskatās jau uz 10 savas pastāvēšanas gadiem. Šai notiecējušā darbības posmā biedrība par savu galveno uzdevumu uzskatījusi sekmēt latvju un čehoslovāku tuvināšanos, attīstot un sevišķi veicinot sakarus kultūrālā laukā. Šajos nolūkos biedrība ir sarīkojusi ekskursijas uz Če-

Samuti on tegutsenud ka Leedulaste — lātlaste ūhisus Kaunases, korrallades selliseid vennasrahvas'e lähendamise kongresse Leedus: Kaunases 1925. a, Klaipedas 1927. a, Kaunases 1929., 1931. ja 1934. a. Neist kongressidest on alati hāsti osavōtetud: 200—500 isikuni. Kongresside osavōtjateks on olnud pāasjalikult mōlema rahva haritumad ringkonnad. Kongressidel ettekantud referaatide teemid on olnud mitmekūlgsed, kuid siiski nad kōik on sellised, mis lähendavad ja ūhendavad mōlemaid vennasrahvaid, et hāvi'ada omavahe-lisi arusaamatusi. Loengute arv on tōusnud juba ūle 100.

Pāale nende suurte kongresside mōlemaid ūhingud on pidanud 2 korda aastas ūhiseid juhataste istungeid ūks kord Kaunases ja teine kord Riias. Nendel istungitel on peetud nōu mitmekesiste ūhiste kūsimuste ūle, pāasjalikult vāikestest arusaamatustest ja takistustest mōlema rahva elus ning ka koostōō arendamisest mōlema rahva vahel.

1. juulist 1934. aas'ast, mil asutati Balti riikide sōprusseltside keskasutis — Eesti - Latvia - Leedu koostōō biroo, ūhisuste ūhised istungid lōpetasid oma tegevuse, kuna see praegu tāiesti kuulub koostōō biroo tōōpiirkonda.

Pāale selle korralladab Lātlaste - leedulaste ūhisus igal aastal 2—3 vennarahvaste lähendamise kontserti, peoōhtut jne. Ka loenguid peetakse, kuid mitte periodiliselt.

Alas 1921. a. sūgisega, Lātlaste - leedulaste ūhisus korralladab ja peab ūlal leedukeele kursused. Leedu keelt ūpetatakse 2 korda nādalas 2 tundi, kusjuures ūks tund on pūhendatud teooriale ja teine praktikale. Leedu keele kursused on 1 aastased, kuid nad tutvustavad kuulajaid leedu keele alusega nii palju, et kuulajad vōivad vōrdlemisi kergesti edasiōppida iseōppimise teel.

Ūhisuse juures on paari aasta eest asutatud **segakoor**, mida juhatab koorijuht H. Prūsis. Kooris on 70—80 lauljat, kelledest pool on lātlased ja pool leedulased. Koor vōtab elavalt osa lähendamise tōōst ja, arusaadavalt, ka peoōhtutes.

Viimases ajal lātlaste ja leedulaste lähendamise tōōst vōtab osa suurel māāral akadeemiline noorsugu küll sisseastudes Lātlaste - leedulaste ūhisusse, küll osavōt'es ūhisuse algatusist kogu oma nooruse jōu ja vaimustusega.

J. Riteris,

Lātlaste - leedulas'e ūhisuse csimees.

Lātlaste tšehhoslovakkide ūhing Riias

vōlb juba tagasi vaadata oma 10 aastasele juubelile. Mōōdunud tegevuse ajal on ūhing pūstitanud oma eesmārgiks soodustada lātlas'e ja tšehhide lähendamist arendades ja eriti soodus'ades vahekordi kultuurialal. Selle eesmārgi saavutamiseks ūhing on korrallanud

choslovākiju, kā arī piedalījies Čehoslovākijas ekskursantu uzņemšanā Latvijā. Lielu atbalstu biedrībai viņš nolūku saņieģšanās ir devusi Čehu—Latvju biedrība Prāgā. No izcilākjiem notikumiem biedrības dzīvē mināmi: Kršīžkovska kora viesošanās Latvijā, slavenā čehu stūdzinieku ansambļa „Čehu Nonetta“ viesošanās. Biedrība pielikusi arī daudz pūļu, lai ievērojamā čehu komponista B. Smetānas opera „Pārdotā ligava“ parādītos uz Latvijas Nacionālās Operas skatuves. Bez kārtējiem ikgadīgiem sarīkojumiem biedrība sevišķi dzīvu dalību bija ņēmusi Čehoslovākijas valsts prezidenta T. G. Masaryka 85-tās dzimšanas dienas jubilejas svinībās Latvijā š. g. 7. martā.

Latviešu—Čehoslovāku biedrības valdes sastāvs: prof. Dr. V. Maldonis, priekšsēdis, A. Pavārs un E. Paegle — priekšsēža biedri, locekļi: L. Šulcs, L. Antonovičs, E. Bormeistars, J. Zirnis, N. Bumerts, P. Mareks.

Biedrības adrese: Rīgā, Elizabetes ielā 41/43.

Latviešu—dāņu biedrība.

1931. gada 16. maijā notika Latviešu—dāņu biedrības dibināšanas sapulce. Sāp dibinātājiem zvēr. adv. A. Ķeniņš, zvēr. adv. V. Holcmanis, M. A. Craegh de Bornholdts, Knuds Moellers-Holsts, zvēr. adv. Viktors Dāle, cand. phil. Austra Dāle, kooperātors V. Silinš, cand. phil. Austra Kārklina, prof. Pauls Dāle, direktors G. Moellers, direktors C. Christensens, E. Prēbens-Hanzens un citi. — Sapulce pieņēma statūtos un ievēlēja statūtu parakstītājus. 1933. gada 6. februārī, pēc statūtu apstiprināšanas Latviešu—dāņu biedrība uzsāk savu darbību. Prezidijā ievēlēja toreizējo izglītības ministri Ati Ķeniņu, konsulu M. A. Craegh-Bornholdtu un redaktoru M. Liepu. 1933. gada 22. februārī notiek Nacionālā teātrī dāņu lugas „Žūpu Bērtulis“ svinīga izrāde un reizē ar to Latviešu—dāņu biedrības oficiāls atklāšanas vakars. Piedalās Latviešu—dāņu biedrības biedri, goda biedris Dānijas pilnvarotais M. Langberga kungs ar kundzi un daudz citas latviešu un dāņu sabiedrībā pazīstamas personas un sabiedriski darbinieki, valdības locekļi. Vakars norit vislabākā saskaņā. 1933. gada 2. decembrī Latviešu—dāņu biedrība sarīko konservatorijā kopā ar Kr. Barona tautas augstskolu pazīstamā dāņu tautas augstskolas nodibinātāja N. Gruntviga piemiņas vakaru ar koncertu — latvju—dāņu tautas dziesmām un pēctam kopmielastu Otto Švarca restorānā. 1934. gada 8. aprīlī latviešu—dāņu biedrība sarīko ar labiem panākumiem pēcpusdienas tēju Baltā namā. — 1935. gada 16. maija pilnsapulcē prezidijā ievēlēja: zvēr. adv. V. Holcmani, konsulu Craegh de Bornholdtu un redaktoru M. Liepu.

Latviešu un italiešu biedrība. Società „Amici dell' Italia“.

Latviešu un italiešu biedrība dibināta 1934. g. 21. novembrī. Pirmais impulss tai tika dots

ekskursioone Tšehhoslovākijā un osavotnūd Tšehhoslovākijā ekskursantide vastuvōtmisest Latvias. Suurt toetust ūhingule tema pūiete elluvimises on andnūd Tšehhoslovākide - lātlaste selts Prahas. Tāhtsamaid sūndmusist peame mainima: Kršīžkovskj koori kūlaskāiku Latviasse, kuulsa tšehhi keelpillide orkestri „Tšehhi Nonetta“ kūlaskāiku j. t. ūhing on ka palju hoolt kandnūd selle ees, et kuulsa tšehhi helilooja B. Smetana ooper „Mūūdud mōrsja“ lavastataks Latvia Rahvus-ooperis. Pāāle korraliste igaaaste ūrituste on selts eriti elavalt osavōtnūd Tšehhoslovākia riigipresidendi T. G. Masariki 85 sūnnipēva pidustusist Latvias 7. mārtsil kāesoleval aastal.

Lātlaste - tšehhoslovākide ūhingu juha use kooseis on: prof. Dr. V. Maldonis — esimees, A. Pavars ja E. Paegle — abiesimehed, liikmed: L. Sults, L. Antonovičs, E. Bormeistar, J. Zirnis, N. Bumerts, P. Mareks.

Ūhingu adress: Riia, Elisabeti tān. 41-43.

Lāti - Taani ūhing.

16. mail 1931. aastal peeti Lāti - Taani ūhingu asutamise koosolek. Asutajate hulgas oli vann. adv. A. Ķeniņš, vann. adv. V. Holcmanis, M. St. Craegh de Bornhold, Knud Moeller - Holst, vann. adv. Viktors Dale, cand. phil. Austra Dale, ūhistegelane V. Silinš, cand. phil. Austra Kārklina, prof. Pauls Dale, direktor G. Moeller, direktor C. Christensen, E. Preben - Hansen ja teised. Koosolek võttis vastu põhikirja ja valis põhikirja allakirjutajad. 6. veebruaril 1933. aastal pärast põhikirja kinnitamist algas Lāti - Taani ūhing oma tegevuste. Presiidiumi valiti selleaja haridusminister Attis Keninš, konsul M. A. Craegh-Bornholdt ja tometaja M. Liepa. 22. veebruaril 1933. a. oli Rahvusteatri taani näidendi „Žūpu Bērtulis“ pidulik etendus ja ūhes sellega Lāti - taani ūhingu ametlik avamisõhtu, millest võtsid osa Lāti - taani ūhingu liikmed, auliige taani esindaja härra Langberg abikaasa ja palju teisi lāti ja taani seltskonnas tuttavaid isikuid ja seltskonnaegelasi ning valitsuse liikmeid. Ōhtu möodus kõrge paremas kooskõlas. 2. detsembril 1933. aastal korraldas Lāti - taani ūhing konservatooriumis koos Kr. Baroni rahvaülkooliga tuntud taani rahvaülkooli asutaja N. Gruntvigi mälestusõhtu kontserdiga, kus kanti ette lātlaste ja taanlaste rahvalaule. Pärast korraldati ūhine õhtusõök Švartsis restoranis. 8. aprillil 1934. aastal Lāti-taani ūhing korraldas hää eduga päälõuna tee Valges Majas. 16. mail 1935. a. peetud koosolekul valiti presiidiumi: vann. adv. V. Holtsmani, konsul Craegh de Bornholdt ja toimetaja M. Liepa.

Lātlaste-itaallaste selts.

Società „Amici dell' Italia“.

Lātlaste ja itaallaste selts on asutatud 21. novembril 1934. aastal. Esimene tõuge anti poo-

pusgadu agrāk kādā romāņu filoloģijas absolventu sanāsmē, un Itālijas sūtņa, Dr. Džordžo Mameli klārbūtnē sastādījās organizācijas komiteja. Dibinātajos ārpus augstskolu mācības spēkiem un māksliniekiem ir vairāki diplomāti: sūtnis Vatikanā H. Albāts, sūtnis Kauņā L. Sēja, ģenerālkonsuls Klaipēdā J. Seskis un citi.

Patlaban b-bā ir 343 biedri, to starpā nelielās italiešu kolonijas locekļi un sūtniecības darbinieki, kā arī daži mūsu labvēļi Itālijā, kur neskatoties uz īso mūžu biedrības vārds tomēr kļuvis pazīstams pateicoties mūsu sūtņa Romā Dr. phil. A. Spekkes un „Couriere della Sera“ līdzstrādnieka Baltijas valstīs Vittorio Toskini gādībai.

Biedrības valdes sastāvs šāds: priekšsēdētājs prof. Dr. phil. K. Straubergs, viņa biedris prof. P. Sakss; locekļi: sūtnis H. Albāts, universitātes lektore Klāra Gersoni kdze, tēlnieks T. Zaļkalns, cand. phil. A. Kārklīna kdze, gleznotājs N. Strunke, doc. asistents A. Krūmiņš; sekretāre cand. phil. L. Zublava-Būcene.

Biedrībā dibinātās sekcijas vada: a) literāri-zinātnisko doc. L. Aboliņš, romānista A. Pārumpa-Maciņa kdze, arhitekts H. Kundziņš.

b) mākslas: glezno ajs A. Tone, Dr. phil. H. Eliasa kdze, Nacionālā teātra dekorators A. Cimmermanis.

c) mūzikas: Nacionālās operas dziedātājs J. Kārklīns.

d) tūrisma: pulkvedis H. Jākobsons, Dr. O. Rode-Dzelzkalēja kdze un ministru prezidenta sekretārs stud. phil. rom. J. Cimmermanis.

1934. g. 14. decembrī notika svinīgs atklāšanas akts Melngalvju zālē ar izglītības ministra Dr. L. Adamoviča, sūtņa Mameli un Dr. phil. K. Strauberga runām un italiešu un latvju vokālo instrumentālo mūziku mūsu labāko mākslinieku izpildījumā. 1935. g. 5. janvārī Konservātorijas zālē sarīkoās italiešu opertrupas koncerts. 22. martā — fašisma 15. gadu jubilejas dienā žurnālists V. Toskini nolāsīja biedriem saīstotu priekšlasījumu par Musolini atjaunoto Romu un par fašistu jaunajiem literāriem talantiem un tendencēm. Uz biedrības valdes ierosinājumu Itālijas karaliskā sūtniecība ir dēmons rējusi 2 italiešu filmas b-bas biedriem „Camicia nero“ un „Villafranca“. No 5.—11. aprīlim sarīkota „italiešu nedēļa“ Rīgā ar italiešu grafiskās mākslas izstādi, operas uzvedumu „La vedova scaltra“ Volfa—Ferrari; teātra izrādi „Franceska da Rimini“ G. D'Anunzio; Pizas karaliskās ērģelnieces Marijas Amālijas Pardini koncertu, radio pieslēgumu „Scalas“ „Toska“ izrādē un sūtņa Mameli un žurnālista Toskini radio lekcijām italiešu un prof. K. Strauberga lekciju latviešu valodā un latvju mūzikas pussvaidas pieslēgumu Itālijas radiofonam, bez tam Jūlija Sproga radio koncerts par seno neapolitāniešu mūziku.

4. maijā biedru kluba vakarā K. Gersoni kdze nolāsīja interesantu referātu par italiešu mūsu laiku literārām strāvām. Rudenī ir paredzēta

laastat emne seda ūhel filoloģia teaduskonna romaani keelte lõpeajate koosolekul, kus Italia saadiku Dr. Džordžo Mameli juuresolekul moodustati organiseeriv toimkond. Asutajate hulgus on pääle ūlikooli õppejõudude ja kunstnike ka palju diplomaate: saadik Va ikani juures H. Albats, saadik Kaunases L. Sēja, kindralkonsul Klaipēdas J. Seskis ja teised.

Praegu seltsil on 343 liiget, nende hulgas kohaliku itaallaste koloonia liikmed ja saakonna tegelased, ning ka mõningad meie sõbrad Itaalias, kus, vaatamata lühikesele elueale, on seltsi nimi siiski saanud tuttavaks tänu meie saadikule Roomas Dr. phil. A. Spekkele ja „Couriere della Sera“ kaastöölisele Vittorio Foskini'le, kes tegutseb Balti riikides.

Seltsi juhatuse koosseis on järgmine: esimees prof. Dr. phil. K. Straubergs, tema abi prof. P. Saks, liikmed — saadik H. Albats, ūlikooli lektor pr. Klara Gersoni, kujur T. Zaļkalns, pr. cand. phil. A. Kārklīn, kunstnik N. Strunke, dots. arhitekt A. Krūmiņš, sekretär cand. phil. L. Sublava-Butsene.

Seltsis moodustatud toimkondi juhaavad: a) kirjanduslik — teaduslikku — dots. L. Aboliņš, romaankirjanik pr. A. Pārump-Matsin, arhitekt H. Kundziņš, b) kunsti — kunstnik A. Tone, pr. Dr. phil. H. Elias, Rahvusteatri dekorator A. Cimmermanis, c) muusika — Rahvusooperi laulja J. Kārklīns, d) turismi — kolonel H. Jakobsons, pr. Dr. O. Rode-Dzelzkalēja ja minister-presidendi sekretär stud. phil. rom. J. Cimmermanis.

14. de sembril 1934. aastal peeti pidulik avamisaktus Mustapeade klubi saalis haridusministri L. Adamoviči, saadiku Mameli ja Dr. phil. K. Straubergi kõnedega, ja itaallaste ning latlaste vokaal — ja instrumentaalse muusikaga meie pärimate kunstnike ettekandel. 5. jaanuaril 1935. a. oli konservatooriumi saalis Itaalia õperitruupi konsert. 22. märtsil, fašismi 15. aasta juubelipäeval, — ajakirjanik V. Foskini kandis ette seltsi liikmeile huvitava referaadi Musolini uuendatud Roomas ja fašistide uutest kirjanikest ning nende püüetest. Seltsi juhatuse palvel on Itaalia kuninglik saakond demonstreerinud 2 itaalia filmi seltsi liikmeile „Camicia nera“ ja „Villafranco“. 5. — 11. aprillini korraldati Riias „Itaalia nädal“ itaalia graafilise kunstnäitusega, ooperi lavastusega Volff-Ferrari „La vedova scaltra“, teatri etendusega „Franceska da Rimini“ G. D'Anunzio, Piza kuningliku orelki kunstniku Maria Amalia Pardini orķikontserdiga, ringhäälingu ūlekandeid „Scala“ ooperaetendusēs „Tosca“ ja saadik Mameli ning ajakirjaniku Foskini loengutega ringhäälingus italia keeles ja prof. K. Straubergi referaadiga läti keeles ning läti muusika pooltunni ūlekanne Itaalia ringhäälingule. Pääle selle oli veel Jul. Sprogi raadiokontsert vana neapollaste muusikaga.

4. mail liikmete klubi õhtul pr. K. Gersoni kandisette huviava referaadi itaalia praeguse aja kirjanduslikest vooludest. Sõgisel on ettenähtud

italiešu valodas mācība 2 grupās biedrības biedriem. Tiek strādāts pie latvju mākslinieku darbu nosūtīšanas uz Venēciju 1936. g. izstādei. Biedrības princips ir reciprocitāte kultūras vērtību apmaiņai. Piesolītās iespējas ir plašas un daudzsološas un biedrības vadības un biedru sajūsmā garantē nopietnu auglīgu darbību.

L. Zublava-Būcene.

Igaunijas—Lietuvas biedrības valde.

savā pēdējā sēdē sadalīja amatus, pie kam par biedrības priekšsēdi ievēlēja Tallinnas pilsētas galvas biedri A. Uessonu, priekšsēdētāja biedriem ģenerālmajoru Lossmani un Lietuvas sūtniecības atašēju V. Ceklu. Par biedrības kasiēri ievēlēja valsts degakmeņa rūpniecības direktoru M. Raudu un sekretāru Tallinnas pilsētas statistikas biroja vadītāju Smetaninu.

Latvijas—Igaunijas biedrības pilnsapulce

ievēlēja valdi agrākā sastāvā. Arī amatu sadalījums paliek agrākais: priekšsēdētājs — M. Antons, vicepriekšsēdētājs — O. Nonācs, latviešu sekretārs — V. Munters, igauņu sekretārs — V. Kruus, kasiēris — Fr. Lasmanis; revīzijas komisija jaunā sastāvā: E. Ozoliņš, E. Albertiņa-Balode un J. Vāpa. Par biedrības „Mēnešraksta“ redaktoru ievēlēja O. Nonācu līdzšinējā redaktora M. Antona vietā, kurš atteicies.

Baltijas valstu tuvināšanās biedrība

Brazīlijā.

Kā laikraksts „Uusi Suomi“ ziņo, San Paulo, Brazīlijā uz turienes Somijas konsula ierosinājumu nodibināta Baltijas valstu draugu biedrība. Biedrības mērķis ir attīstīt kultūras un saimnieciskas attiecības ar Somiju, Igauniju, Latviju un Lietuvu. Laikraksts izsaka cerību, ka šādas biedrības nodibinās arī Somijā un Baltijas valstīs.

Igaunijas sūtniecības atašēja godināšana

Rīgā.

Igaunijas sūtniecības atašējs Edgar Perli šķīrās no Rīgas, lai dotos uz savu jauno darba vietu Antverpeni, kur viņš iecelts par Igaunijas konsulu.

Perli darbojās Igaunijas sūtniecībā Rīgā vairāk nekā piecus gadus. Šai laikā viņš bija kļuvis pazīstams latviešu sabiedrībai ne tikai kā sūtniecības amatpersona, bet arī kā enerģisks sabiedriskais darbinieks, kuram ir lieli nopelni Igaunijas—Latvijas tuvināšanā.

E. Perli izdarīja atvaidīšanās vizīti pie ārlietu ministrijas ģenerālsekretāra Muntera un citiem vadošiem ārlietu ministrijas darbiniekiem. Ārlietu ministrija deva dīneju par godu E. Perli kungam. Viņam šarīkoja atvaidīšanās rāvu arī Rīgas igauņu organizācijas, kuru darbā E. Perli un viņa kundze ļoti dzīvi piedalījās visu laiku, kamēr dzīvoja Rīgā. Atašēju un viņa laulāto

italia keele õppus 2 gr. seltsi liikmeile. Töötatakse läti kunstnike teoste Venetsia näitusele saatmise juures. Seltsi printsiip on retsiiprotsiit. Kultuuriväärtuste vahetusel. Lubatud võimalused on suured ja paljudootavad ning seltsi liikmete ja juhatuse vaimustus garanteerib töisit ning kasulikku tööd.

L. Sublava-Burtsene.

Eesti-Leedu ühingu

juhatus oma viimasel koosolekul jagas ametid, millejärgi on ühingu esimeheks Tallinna abilinnapea A. Uesson, abiesimeheks valiti kindralmajor Lossmann ja Leedu saatkonna atashee V. Ceeta, Ühingu laekahoidjaks valiti riikliku põlevkivitööstuse direktor M. Raud ning sekretäriks Tallinna linna Statistika Büroo juhataja Smetanin.

Läti—Eesti ühingu pääkoosolek.

valis juhatuse endises koosseisus. Ka ametid jäävad: esimees — M. Antons, abiesimees — O. Nonats, lätlasest sekretär — V. Munters, eestlasest sekretär — V. Kruus, laekahoidja — Fr. Lasmanis, Revisjoni komisjon uues koosseisus: E. Ozoliņš, E. Albertiņa-Balode ja J. Vāpa. Ühingu Kuukirja „Mēnešraksts“ toimetaja O. Nonats endise toimetaja M. Antoni asemele, kes on loobunud.

Balti riikide sõprusühing Brasiilias.

„Uusi Suomi“ teatel asutati Sao Paolos, Brasiilias, sealse Soome konsuli algatusel Balti riikide sõprade ühingu. Ühingu eesmärgiks on arendada kultuurilisi ja majanduslikke suhteid Soome, Eesti, Lätia ja Leeduga. Loodetakse, et ka Soomes ja Balti riikides kutsutakse ellu vastavad ühingud.

Eesti saatkonna atashee austamine Riias.

Eesti saatkonna atashee Edgar Perli lahkus Riias et sõita oma uuele teenisuskohale Antverpeni, kuhu ta on määratud Eesti konsuliks.

Perli töötas Eesti saatkonnas Riias üle viie aasta. Selle aja vältel ta on tuttavaks saanud läti avalikkusele mitte ainult saatkonna ametnikuna vaid ka agara seltskonnategelasena, kellel on suured teened Eesti-Läti lähendamise alal.

E. Perli tegi lahkumisvisiite välisministeeriumi peasekretärile Muntersile ja teistele juhtivatele ametnikele välisministeeriumis. Välisministeerium andis eine E. Perli auks. Tema auks oli korraldatud õhtusöök ka Riia eesti organisatsioonide poolt, millede tegevusest Perli ja tema abikaasa oma Riias viibimise ajal võtsid osa väga elavalt. Lahkujaid tervitati eesti ja läti seltskonna ning Eesti saatkonna poolt ja anti üle mälestuskingitusi.

draudzeni silti sumināja latviešu sabiedrība un Igaunijas sūtniecība, pasniedzot piemiņas dāvinājumus.

Igaunijas sūtnis Mennings deva rautu E. Perli godināšanai sūtniecības šaurākās aprindās.

29. maijā E. Perli aizbrauca uz Beļģiju.

Vācu jaunākā literatūra par notikumiem Latvijā un Igaunijā 1914.—1919. g.

Šinī gadā Vācijā izdošas vairākas grāmatas par tiem vēsturiskiem notikumiem, kas norisinājušies 1914.—1919. g. Baltijas jūras piekrastē. No tām minēsim sekošas:

1. **Major Josef Bischoff.** Die letzte Front. Geschichte der Eisernen Division im Baltikum. Berlin, 1935. Šinī 270 lappuses lielā darbā dzelzsdivīzijas komandiers atslāsta divīzijas kaujas darbību 1919. g. Kurzemē un Vidzemē (Jelgavas un Rīgas ieņemšana, Cēsu kauja, darbība Bermona armijā).

2. **August Winnig.** Der weite Weg. Hamburg 1935. Šai 447. lappuses biežajā darbā bijušais Vācijas sociāldemokrāts un Vācijas valdības pirmais diplomātiskais pārstāvis Baltijas valstīs, starp citu, paslāsta savus novērojumus un iespaidus Latvijas un Igaunijas tapšanas pirmajā laikā.

3. **Hauptmann von Medem.** Stürmer von Riga. Leipzig, 1925. Iet runa par Vācijas brīvprātīgo bataljonu piedalīšanos Kurzemes un Rīgas atbrīvošanas operācijās no lielinieku okupācijas.

4. **Edgar Pindig.** Roter Sturm über dem Baltenland. Marburg, 1935. Tēlota dzīve Rīgā 1919. gadā zem lielinieku varas režīma.

5. **Siegfried von Vegesack.** Totentanz in Livland. Berlin, 1935. Kultūrvēsturisks romāns, kurā ar lielu vaļsirdību pausti vācu muižnieku centieni pasaules karā un viņu uzskati par igauņiem un latviešiem. Interesantas ir nodaļas, kurās iet runa par latviešu strēlniekiem, 1917. g. revolūciju, 1919. g. 22. maiju (Rīgas ieņemšanā) un par Cēsu kauju.

P. Bērziņš.

Grāmata par Baltijas valstīm.

Latvijas ārlietu ministrijas preses referents J. Moreins sastādījis par Baltijas valstīm grāmatu, kurai priekšvārdu rakstījis ģenerālkonsuls J. Seskis. Darbs sarakstīts vācu valodā un viņa J. Moreins sniedz pārskatu par Latvijas, Igaunijas un Lietuvas saimniecību un kultūru.

Jāatzīmē, ka šāda rokas grāmata, kur apskatītas visas trīs Baltijas valstis un kuras valoda pieticama gandrīz visām mums labvēlīgajām valstīm, ļoti noderīga sevišķi tagad, kad Baltijas valstis grib reprezentēties uz ārieni kā cieša vienība. Tādēļ J. Moreina grāmatu var apsvēikt kā pirmo pasākumu šai nozarē un viņai varētu sekot sīkākā un izsmelšāks darbs, kura sastādīšanā piedalītos attiecīgi spēki no visām trijām valstīm.

Eesti saadik Mennings andis E. Perli auks ohtusöögi saatkonna kitsas ringkonnas.

29. mail E. Perli algas teekonda Belgiasse.

Saksa uuem kirjandus Latvia ja Eesti

1914.—1919. a. sündmustest.

Käesoleval aastal on Saksa väljaantud mitu raamatut nende ajalooliste sündmuste üle, mis aset leidsid 1914.—1919 a. Läänemere rannal. Neist mainime järgmised:

1. **Major Josef Bischoff.** Die letzte Front. Geschichte der Eisernen Division im Baltikum. Berlin 1935. Selles 270 leheküljelises raamatus jutustab Rauddivisjoni juhataja divisjoni sõjategevusest 1919. aastal Liivi ja Kuuramaal (Jelgava ja Riia vallutamise, Võnnu lahingud, tegevus Bermondi armees).

2. **August Winnig.** Der weite Weg. Hamburg 1935. Selles teoses, mis on 447 lehekülge paks, jutustab endine Saksa sotsialist ja Saksa valitsuse esimehe diplomaatlik esindaja Balti riikides, muu seas, oma tähelepanekuid ja muljeid Latvia ja Eesti iseseisvuse esimesil aastail.

3. **Hauptmann von Medem.** Stürmer von Riga. Leipzig 1935. Siin räägitakse Saksa vabatahtlikkude pataljoni osavõtust Kursemē ja Riia vabastamise operatsioonidest enamlaste vastu.

4. **Edgar Pindig.** Roter Sturm über dem Baltenland. Marburg. 1935. Siin on kujutatud elu Riias 1919. aastal enamlaste režiimi all.

5. **Siegfried von Vegesack.** Totentanz in Livland. Berlin, 1935. Kultuurajalooline romaan, kus suure avameelsusega on kujutatud saksa mõisnikkude püüded maailmasõjas ja nende vaated lätlaste ja eestlaste kohta. Huvitavad on päätüki, kus kõneldakse läti küttidest, 1917. aasta revolutsioonist, 1919. a. 22. maist (Riia vallutamise), ja Võnnu lahingutest.

P. Bersins.

Raamat Balti riikidest.

Välisministeeriumi pressireferent J. Morein on koostanud raamatu Balti riikide kohta, millele sooja eessõna on kirjutanud kindralkonsul J. Seskis. See on saksa keelse kokkuvõtlik teos, milles J. Morein annab andmestiku Latvia, Eesti ja Leedu majandusest ning kultuurist.

Peame märkima, et niisuguse käsiraamatu järele, mille raamidest leivad korraga käsitamist kõik kolm Balti riiki ja mis keelelt oleks kättesaadav meile soodsalt häälestatud välislaste enamikule, tunub eriti suur tarvidust just nüüd, mil Balti riigid välispoole tahavad esineda tiheda üksusena. Selles mõttes võib J. Moreini raamatut tervitada esimese üritusena sel alal, ning temale võiks järgneda üksikasjalisem ning põhjalikumgi teos, mille koostamises võtaksid osa vastavad jõud kõigest kolmest riigist.

No J. Moreina 120 lappušu grāmata's pirmā daļa veltīta Latvijai. Bet vispār par visām trim valstīm dati sniegti uz kopējas sistēmas pamata. Igaunijai veltītā daļa ir 27 lappušu liela. Sākumā autors dod pārskatu par igauņu zemi un tautu, kā arī min dažus kurortus. Skats iemests arī Igaunijas vēsturē un grāmatas sašādītājs apskata tagadējo iekšpolitikas stāvokli. Tālāk apskata kultūras attīstību, rakstniecību un presi, teātri, mākslu, mūziku un tautas izglītību. Plašāk autors apstājas pie saimnieciskās dzīves un ievietojis attiecīgus aprēķinus un tabeles.

J. Moreina darbs un labā gribā pelna atziņību.

Grāmata par tagadējo Lietuvu.

Igaunijā iznāca B. Lindes un žurnālista Veelmana grāmata „Lietuva“, kur sniegts pārskats par tagadējās Lietuvas dzīvi visās nozarēs un arī par Lietuvas slaveno pagātni. Grāmatai pievienotas 2 kartes un 65 ilustrācijas, pavisam 108 lappuses.

Pēc tam, kad Lietuva pagājušajā gadā vienojās ar Igauniju un Latviju strādāt kopēju politisku un diplomātisku darbu, Igaunijā vērojama ļoti liela interese par Lietuvu, bet igauņu grāmata tirgū līdz šim pilnīgi trūka literatūras par Lietuvu. Tagad iznākusē grāmata aizpilda šo robu un ir pirmais izdevums igauņu valodā par jauno sabiedroto. Grāmatā ir raksti par lietuvju zemi, tautu, vēsturi, patstāvības atjaunošanu, lauksaimniecību, rūpniecību, tirdzniecību, rakstniecību, mākslu, teātri; mūziku, Lietuvu kā tūristu zemi un par viņas kūrortiem, par igauņiem Lietuvā un lietuviešiem Igaunijā, Amerikas lietuviešiem, Igaunijas—Lietuvas kopdarbību u. t. t. Priekšvārdu rakstījis Igaunijas-Lietuvas tuvināšanas biedrības priekšsēdis A. Uesson. Grāmata drukāta uz laba papīra, ar Lietuvas ģerboni uz vāka. Tādā pat veidā jau agrāk iznākušas to pašu autoru grāmatas „Latvija“, „Dānija“ un „Čehoslovākija“.

Lietuviešu grāmatas par Igauniju un Latviju.

Lietuviešu rakstnieks Bičūnas patlaban saraksta lielāku darbu par Igauniju. Šai grāmatā apcerēta igauņu saimnieciskā un kultūrālā dzīve. Grāmatu bagāīgi ilustrēs ar Igaunijas vadošo valsts vīru ģimētņēm un citiem uzņēmumiem. Daļa grāmatas būs veltīta igauņu-lietuviešu attiecībām. Lietuviešu žurnālists Tamekis patlaban saraksta tādu pat grāmata arī par Latviju.

SELL nelietos vācu valodu.

Nesen Tartū notika SELL (Somijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas) studentu centrālā biro-

J. Moreini 120—lehekūļelisest raamatust esimene pool on pūhendatud Latviale. Ūldiselt aga on kõigi kolme riigi kohta andmeid antud ūhtlase sūs'eemi alusel.

Eesti osa võtab oma alla 27 lehekülge. Alul antakse ülevaade Eesti maa-alast, rahvastikust ning nimetatakse mõningaid suvituskohti. Siis heidetakse pilk Eesti ajaloolisele arengule ning peatutakse praeguse sisepoliitilise olukorra juures.

Edasi puudutatakse põgusalt kultuuriarengut, kirjandust ja ajakirjandust, teatrit, kunsti ja muusikat ning rahvaharidust. Pikemalt on peatatud majanduse juures ning lisatud juurde vastavad arvustikud ja tabelid.

Ūldiselt J. Moreini töö ja hea tahe väärib tunnustamist.

Raamat tänapäeva Leedust.

Eestis ilmus trükist B. Linde ja ajakirjaniku J. Veelmani raamat „Leedu“, milles antakse ülevaade Leedu tänapäeva elust kõigil aladel ja ka Leedu kuulsusrikkast ajalooast. Raamat on 2 kaardiga, 108 lehekülge, 65 pildiga.

Pärast seda kui Leedu moodunud aastal ühines Eesti ja Latviaga poliitiliseks ja diplomaatiliseks koostööks, on märgata Eestis suurt huvi tõusu Leedu vastu, kuid seni puudus Eesti raamatuturul Leedut käsitav kirjandus hoopis. Nüüd ilmunud raamat „Leedu“ täidab selle tühimiku ja on esimeseks eesikeelseks väljaandeks meie värske liitlasriigi kohta. Raamatus leidub kirjutusi Leedu maast ja rahvast, ajalooast, iseseisvuse uuestisünnis, põllumajandusest, tööstusest, kaubandusest, kirjandusest, kunstist; teatrist, muusikast, Leedust turismimaana ja ta suvituskohtadest, eestlastest Leedus ja leedulastest Eestis, Ameerika leedulastest, Eesti-Leedu koostööst jne. Eessõna on kirjatanud Eesti-Leedu sõprusühingu esimees A. Uesson. Raamat on trükitud heal paberil, Leedu vapiga kaanel. Samas sarjas on varemalt samadelt toimetajatelt ilmunud „Läti“, „Taani“ ja „Tshehoslovakkia“.

Leedu teos Eesti kohta.

Leedu kirjanik Bičūnas on praegu kirjutamas suuremat teost Eesti kohta. Selles raamatus käsitletakse Eesti majandust ja kultuuri. Raamat illustreeritakse rikkalikult Eesti juhivate riigimeeste piltidega ja muude ülesvõtetega. Eriosa raamatust pūhendatakse Leedu-Eesti suhetele. Raamat ilmub sügisel. Leedu ajakirjanik Tamekis on praegu kostamas samasugust teost Läti kohta.

SELL loobub saksa keelest.

Hiljuti peeti Tartus SELL'i (Soome, Eesti, Latvi, Leedu) ūlõpilaskondade keskbüroo istangut. Eesti poolt võtavad istangust osa A.

ja sēde. No Igaunijas sēdē piedalījās A. Meils, L. Raudseps un E. Sitsks, Somijas mag. V. Elo, Latvijas R. Plūme, H. Romans un Z. Behre, Lietuvas K. Ulvidas, J. Vaitkēvičiuss un A. Kairēlis. Apspriedē pārrunāja maijā Kaunā notikušo SELL 12. konferences sasaukšanu un septembrī sarīkojamās SELL olimpiādes jautājumus. Uz olimpiādi paredzēts izdot brošūru olimpiādes statūtiem, rekordiem u. t. t.

Starp citu apsprieda arī igauņu studentu ierosināto jautājumu, turpmāk lietot vācu valodas vietā angļu valodu. Šo jautājumu galīgi izlēma Kaunās konference.

250 kronas iepazīstināšanai ar Latvijas— Igaunijas skolu konvenciju.

Igaunijas valdība izsniegusi pierobežas zemju biedrībai pabalstu 250 kronu apmērā, uzlikdama šai biedrībai par pienākumu iepazīstināt Latvijā dzīvojošos igauņus ar Igaunijas-Latvijas skolu konvenciju un uz tās pamata sasādi-to instrukciju, lai dotu viņiem ierosinājumu prasīt mācību vai skolu mātes valodā, kādas tiesības paredzētas skolu konvencijā.

Baltijas agronomu savienības 5. kongress Helsinkos.

Baltijas agronomu savienība, kur apvienotas Igaunijas, Somijas, Latvijas un Lietuvas agronomu biedrības, sarīkoja savienībā ietilpstošo zemju agronomu kārtējo kongresu Somijā no 25.—28. jūnijam. Kongresa faktiskā rīkotāja ir savienības Somijas nodaļa.

Kongresa dienas kārtībā ir zinātniski referāti, un pārskati par Somijas lauksaimniecību. Referātu tēmati šādi: 1) Saimnieciskās kopdarbības iespējas starp Baltijas valstīm, 2) Agrārā krīze un agrārpolitiskie līdzekļi viņas mīkstīnāšanai. 3) Izmēģinājumu un agronomiskā darba panākumi Baltijas valstīs.

Latvija cels pieminekli kritušiem igauņu kapaviem.

Latvijas valdība piešķirā kara ministrijai 5000 latu lielu kreditu, sacensības izsludināšanai Latvijas brīvības cīņās kritušo igauņu kapavīru piemineklim un citiem pieminekļa celšanas priekšdarbiem.

Filma par Latviju, Igauniju un Lietuvu.

Latvijas izglītības ministrija patlaban gatavo propagandas filmu latviešu, igauņu un lietuviešu tautu tuvināšanai. Filmas virsraksts būs „Viesos pie brāļu tautām“, un uzņēmumus izdara Latvijā, Lietuvā un Igaunijā.

Meil, prl. L. Raudsepp ja E. Sitska, Soomest mag. V. Elo, Lätist R. Plume, H. Romans ja prl. Bebris, Leedust K. Ulvydas, J. Vaitkēvičius ja A. Kairēlis.

Istangul tuli arusele mail Kaunases peetud SELL'i üliõpilaskondade 12. konverentsi ja Riias septembris peetava SELLi üliõp, olümpiaadi küsimused üksikasjades. Olümpiaadi ajaks on kavatsus välja anda broshüüri olümpiaadi statuutide, rekordide jne. kohta.

Muuhulgas tuli istangul artusele ka Eesti poolt ülestõtetud küsimus võtta asjaajamise keeleks saksa keele asemel inglise keel. Lõputsuse selles võttis vastu Kaunase konverents.

250 kr. Eesti-Läti koolikonventsiooniga tutvumiseks.

Vabariigi valitsuse otsusega määrati piirmaade seltsile toetuseks 250 kr., tehes piirimaade seltsile ülesandeks tutvustada Lätis asuvaid eestlasi Eesti-Läti koolikonventsiooni ja selle põhjal koostatud instruksiooni sisuga, et anda neile tõuget tähendatud konventsiooniga õigustatud emakeelse kooli või õpetuse saamise algatamiseks.

Balti agronomide liidu 5. kongress Helsingis.

Balti agronomide liit, kuhu koondunud Eesti, Soome, Läti ja Leedu agronomide seltsid, korraldas liidu maade agronomide järjekorralise kongressi Soomes 25.—28. juunil. Kongressi tegelikuks korraldajaks on liidu Soome osakond.

Kongressi päevakorras on üks teaduslik referaat iga maa esindajalt ja ülevaated Soome põllumajandusest. Referaatide teemadeks on määratud: 1) Majandusliku koostöö võimalusi Balti riikide vahel, 2) Agrarkriis ja agrarpoliitilisi vahendeid selle pehmendamiseks, 3) Katse ja agronomilise töö tulemisi Balti riikides.

Läti püstitab mälestussamba Eesti sõduritele.

Läti valitsus määras kaitseministrile 5000 latti (umbes 6000 krooni) suuruse krediidi, millise summaga korraldatakse Läti vabastamise võimluste langenud Eesti sõdurite mälestussamba projekti võistlus. Samast summast jatkub ka eeltööde tegemiseks mälestussamba püstitamiseks.

Eesti—Läti—Leedu film.

Läti haridusministeeriumil on valmistamisel propagandafilmi Eesti, Läti ja Leedu rahvaste lähendamiseks. Filmi pealkirjaks tuleks „Külaskäigul vennasrahvaste juures“ ja ülesvõtted tehakse Lätis, Leedus ja Eestis.

Igaunijas-Latvijas-Lietuvas juridiskais bürojs.

Nodibinātais pastāvīgais Latvijas-Igaunijas-Lietuvas juridiskais bürojs attīstījis intensīvu darbību. Büroja sēdē Tallinnā pieņemti vairāki lēmumi un atzinumi, kuŗu mērķis izteikts vienā no šiem atzinumiem: visas trīs Baltijas valstīs juridiskā ziņā ir viena teritorija. Sēdē izstrādāts un pieņemts civiltiesu spriedumu savstarpējās izpildīšanas konvencijas projekts. Par krimināltiesu spriedumu izpildīšanu, soda mēra noteikšanu noziedzniekiem-recidīvistiem vienojās, ka šī konvencija izstrādājama līdz 1. decembrim. Attiecībā uz vekselu un čeku likumu arī panākta vienošanās un bürojs to pieņems tuvākā laikā. Apspriests arī konkursa likums. Par ļaunprātīgiem bankrotiem un maksātnespējas lietām pieņemta rezolūcija, ka izstrādājams vienveidīgs likums, vadoties no kopīgiem principiem. Bez tam atzina, ka Baltijas valstīs savstarpēji informēties par tiesu praksi, izdotiem likumiem un par speciālo juridisko literāturu.

Baltijas jūras valstu institūts.

Somijas zinātnieku aprindās pēdējā laikā intensīvi apspriež jautājumu dibināt t. s., Baltijas jūras valstu institūtu. Šai institūtam bez zinātnieku aprindām, piedalītos arī eksportieru un importieru organizācijas, kas savā starpā apmainīs saimnieciska rakstura ziņām, ar nolūku veicināt šo četru valstu saimnieciskos sakarus. Institūta darbībā domamāts pieaicināt Poliju un Dancigu. Institūta mērķi būs līdzīgi tiem, kādus sev spraudis „Baltijas institūts“ Stokholmā, pie kam domāts par abu šo institūtu sadarbību.

Latvijas līdzdalība „Imkas“ darbā Baltijas valstīs.

Maija sākumā Igaunijā notikusē Baltijas valstu „Imkas“ vasaras skolas darbinieku konferencē nolemts šovasar no 11.—25. augustam Tarvā, Igaunijā, noturēt vasaras skolas sanāksmi. Ar lekcijām piedalīsies arī Latvijas pārstāvji.

Ekskursijas no Igaunijas uz igauņu, latviešu un lietuviešu kongresu Rīgā.

Igaunijā, Latvijā un Lietuvā darbojošās 6 tuvinašanās biedrības kopēji nolēma sarīkot Rīgā š. g. 29. un 30. jūnijā pirmo igauņu, latviešu un lietuviešu kopēju kongresu, lai liktu pamatus 3 tautu plašākai kopdarbībai savstarpējā tuvinašanās. Igaunijas—Latvijas biedrība kopā ar Igaunijas—Lietuvas vienību un Ārzemju igauņu biedrību šai gadījumā sarīko savu biedru ekskursiju uz Rīgu.

Kongresam sekos Rīgā atrodošās kongresa organizēšanas komitejas sarīkotās ekskursijas Rīgas tuvākajā un tālākajā apkārtnē, kuŗās varēs piedalīties uz ļoti izdevīgiem noteikumiem. Rīgas igauņu kolonija sarīko sevišķu uzņemšanu no Igaunijas iebraukušajiem viesiem.

Eesti—Latvia—Leedu juriidiline büroo.

Hiljuti asutatud alaline Latvia—Eesti—Leedu juriidiline büroo on arendanud intensiivset tegevust. Büroo istungil Tallinnas on vastuvõetud mitmed otsused ja sooviavaldused, millede eesmärk on väljendatud ühes neist otsusist: kõik kolm Balti riiki on juriidiliselt üks territoorium. Istungil on väljatõõtatud ja vastuvõetud tsiviilkohtute otsuste omavahelise täideviimise ja karistuse määramise kurjategijatele-retsidivistidele otsustati, et see konventsioon tuleb välja-tõõtada 1. de'sembrini k. a. Vekslu ja tšekiseaduse kohta on ka saavutatud kokkulepe, ning büroo võtab selle vastu kõige lähemal ajal. Lääbirääkimistel on olnud ka konkursseaduse, Kuritahtlikkute pankrottide ja maksujõuetuse kohta on vastuvõetud resolutsioon, et peab välja-tõõtama ühesuguse seaduse väljudes ühistest printsiipidest. Pääle selle otsustati, et Balti riigid informeerivad üks'eist kohute, väljaand-tud seaduse ja juriidilise kirjanduse üle.

Läänemere riikide instituut.

Soome teadlaste ringkonnad käsivad viimasel ajal suure huviga küsimust Läänemere riikide instituudist. Selle instituudi tööst, peale teadlaste ringkondade, võtaksid osa ka eksportööride ja importööride organisatsioonid, kes omavahel peaksid ühendust majanduslikkude teadete kaudu, et arendada nelje riigimajanduslikke vahekordi. Instituudi töösse on ettenähtud kutsuda ka Poolat ja Dantsigi. Instituudi eesmärgid on sarnased nendele, mida enesele püstitanud „Balti instituut“ Stokholmis, kusjuures mõeldakse mõlema instituudi koostööst.

Latvia võtab osa „Imca“ tööst Balti riikides.

Mai alul Eestis peetud Balti riikide „Imca“ suvekoollide tegelaste konverentsil otsustati korraldada tänavu 11.—25. aug. Tõrvas, Eestis, suvekoollide nõupidamine. Referaate kannavad ette ka Latvia esindajad.

Eestlaste ekskursioonid.

Eestlase, lätlaste ja leedulaste kongressile Riias.

Eestis, Lätis, ja Leedus tegutseva 6 sõprusühingu ühisel otsusel peetakse Riias 29. ja 30. juunil s. a. ära esimene eestlaste, lätlaste ja leedulaste ühine kongress, et panna alus 3 rahva laiemale koostööle vastastikusel lähendamisel. Eestist korraldab Eesti-Läti ühing koos Eesti-Leedu ja Välis-eesti ühinguga oma liigetele ühise kinnise ekskursiooni selleks puhuks Riiga.

Kongressile järgneid Riias asuva kongressi organiseeriva komitee poolt soodsatel tingimustel korraldatud ekskursioonid Riia lähemasse ja kaugemasse ümbrusse. Samuti korraldab Riia Eesti kolonij erilise vastuvõtu Eestist sõitnud võõrastele.

Igaunu-latvju-lietuvju KONGRESA PROGRAMMA

Eesti-Läti-Leedu KONGRESSI KAVA

1935. g. 29. un 30. jūnijā, Rīgas Latviešu Biedrības telpās, Merķeļa ielā 13.

1935. g. 29. jūnijā, plkst. 6,48 no rīta: Kongresa viesu sagaidīšana no Kauņas; plkst. 7,27 no rīta: Kongresa viesu sagaidīšana no Tallinnas.

Plkst. 1/2 13—6 p. p. Kopsēde:

1. Kongresa atklāšana.
2. Himnas.
3. Prēzidija vēlēšanas.
4. Apsveikumi.
5. Kongresa reglāments.
6. Referāti.

- a) Vitauta Dižā Ūniversitātes rektors Rēmeris: „Baltijas tautu nākotnes izredzes.“
- b) Latvijas Ūniversitātes rektors Dr. J. Auškaps: „Par Baltijas valstu sadarbību zinātnes laukā.“
- c) Prof. A. Piips: „Par Baltijas valstu turpmāko sadarbību“.

Plkst. 6—8 p. p. Vainagu nolikšana Brāļu kapos.

Plkst. 8 p. p. Goda mielasts Rīgas Latviešu Biedrībā.

1935. g. 30. jūnijā, plkst. 11 pēc pusd. kopsēde:

1. Igaunijas izglītības ministrijas mākslas un zinātnes nod. direktors G. Ney: „Par 3 valstu līdzšinējo un turpmāko sadarbību kultūras laukā“.
2. Dr. oec. G. Galvanauskas: „Baltijas valstu saimnieciskā sadarbība“.
3. Prof. A. Tentelis: „Igaunu, latvju un lietuvju attiecības XIII. g. simtenī“.
4. Referāts no Igaunijas.
5. Rakstnieks Putinas - Mykolaitis: „Par tautisko ideju lietuvju literatūrā“.

Eesti-Läti-Leedu kongress Riias 29. ja 30. juunil 1935. aastal, Riia Läti Seltsi ruumes, Merķeli tän. 13.

29. juunil 1935. a.

kell 6, 48 hommikul. — Kongressi külaliste saabumine Kauņasest.

kell 7, 27 hommikul. — Kongressi külaliste saabumine Tallinnast.

kell 1/2 3—6 p. l. Ühine istung.

1. Kongressi avamine.
2. Hümnid.
3. Presiidiumi valimised.
4. Tervitused.
5. Kongressi reglament.
6. Referaadid.

a) Vitauti Suure Ūlikooli rektor Remeris: «Balti rahvaste tuleviku väljavaateid».

b) Latvia Ūlikooli rektor Dr. J. Auškaps: „Balti riikide koostöö teadusalal».

c) Prof. A. Piip: «Balti riikide koostöö tulevikus».

kell 5—8 p. l. 1. Pärja asetamine Venestekalmistule.

kell 8 p. l. 1. Pidulik eine Riia Läti Seltsis.

30. juunil 1935. a.

kell 11 p. l. — Ühine istung:

1. Eesti haridus ministeeriumi kunsti ja teaduse osakonna direktor G. Ney: «Kolme riigi senisest ja tulevasesest koostööst kultuurialal».
2. Dr. oec. G. Galvanauskas: «Balti riikide majanduslik koostöö».
3. Prof. A. Tentelis: «Eestlaste, lätlaste ja leedulaste vahekorrad XIII. sajandil».
4. Eesti külalise referaat.
5. Kirjanik Putinas - Mykolaitis: «Rahvusidee leedu kirjanduses».

6. Cand. jur. A. Dzirkalis: „Igaunijas, Latvijas un Lietuvas sadarbība tiesību laukā“.

Plkst. 3—5 p. p. Pārtraukums.

Plkst. 5—7 p. p. kopsēde:

1. Kongresa tēzu un rezolūciju pieņemšana.

2. Kongresa slēgšana.

Plkst. 8 vak. Apvienoto Latviešu-Lietuviešu Vienības, Rīgas Igaņu Izglītības un Palīdzības b-bas un Rīgas Lietuvju b-bas „Laisve“ koru koncerts Rīgas Latviešu Biedrības, dirigentu H. Prūša, L. Jākobsona un A. Šerena kgu vadībā.

Plkst. 10 vakarā. Viesīga sadzīve Rīgas Latviešu Biedrības baltā zālē.

1935. g. 1. jūlijā plkst. 10 rītā.

Ekskursija uz Ķemeriem.

Ķemeru kūrorta apskate.

plkst. 2 p. p.

Kopējas brokastis Ķemerros.

plkst. 3,55 p. p.

Aizbraukšana no Ķemeriem uz Majoriem.

Kafija Jūrmalā.

Izbraukšana uz Rīgu no Bulduru stac.

1935. g. 2. jūlijā

Rīgas apskate.

plkst. 10 rītā.

Valsts mākslas muzeja apskate.

plkst. 12 pusd.

Rīgas pilsētas muzeja apskate.

plkst 3 p. p.

Izbraukums ar kuģīti pa Daugavu.

plkst. 10,45 vak.

Tallinnas viesu izvadīšana.

plkst. 00,35 vak.

Kauņas viesu izvadīšana.

6. Cand. jur. A. Dzirkalis: «Eesti, Latvija ja Leedu koostöö õiguse põllul».

kell 3—5 p. l. 1. — Vaheaeg.

kell 5—7 p.l. 1. — Ühine istung:

1. Kongressi teeside ja resolutsioonide vastuvõtmine.

2. Kongressi sulgemine.

kell 8 õhtul. Ühendatud Lätlaste-Leedulaste ühisuse, Riia Eesti Hariduse ja Abiandmise seltsi ja Riia leedulaste ühingu «Laisve» kooride konstert Riia Läti Seltsis, koorijuhtide h-rade H. Prusise, L. Jakobsoni ja A. Šerenale juhatusel.

kell 10 õhtul. Pidulik kosviimine Riia Läti Seltsi valges saalis.

1. juulil 1935. a.

kell 10 homm. Ekskursioon Kemerisse.

Tutvunemine Kemeru kuurordiga.

kell 2 p. l. Ühine hommikusöök Kemeris.

kell 3,55. Ärasõit Kemerist Majori.

Kohvi Riia mererannas.

Ärasõit Riia Bulduri jaamast.

2. juulil 1935. a.

Tutvunemine Riiga.

kell 10 homm. Riigi kunstimuuseumiga tutvunemine.

kell 12 p. Riia linna kunstimuuseumiga tutvunemine.

kell 3 p. l. Väljasõit reisiaurikuga Daugavale.

kell 10,45 õhtul. Tallinna külaliste ärasaaktmine.

kell 00,35 öösi. Kaunase külaliste ärasaatmine.

Igaņu, latvju un lietuvju kongresa korp **KONCERTS**

30. jūnijā 1935. g., plkst. 20,15, Rīgas Latviešu biedrības namā, Merķeļa ielā 13.

1. A. Jurjāns.

Tēvijai

Solo: Anna Ludīņa

Eestlaste-lätlaste ja leedulaste kongressi kooride kontsert 30. juunil 1935. a. kell 20,15 Riia Läti Seltsi ruumes, Merkeli t. 13.

I.

1. A. Jurjāns.

Isamaale.

Solo: Anna Ludīna.

2. E. Dārziņš. Birzēm rotāts.
 3. J. Zālītis. Ceļš uz dzimteni.
 4. E. Vigners. Līgotnes.
 5. E. Melngailis. Cīruļa vedības.

Solo: Anna Ludīna.

Dziedās Latviešu-lietuviešu vienības koris
 Diriģents Hermanis Prūsis.

6. F. Säbelman. Skaistākās dziesmas.
 7. M. Lūdig. Mežs.
 8. E. Oja. Vārna lēna lidotāja.
 9. E. Tubin. Gana dziesma.

Dziedās igauņu izglītības un palīdzības
 biedrības koris.

Diriģents Ludvīgs Jākobsons.

II. starpbrīdis.

plkst. 21, 15.

10. J. Žilevičius. Brīvības dziesma.
 11. A. Šerenas. Ai, līdzens, līdzens
 tēva lauks.
 12. A. Šimkus. Mēs esam dzimuši
 lietuvji.

Dziedās Lietuvju b-bas „Laisve“ koris.
 Diriģents Antonis Šerenas.

13. J. Naujalis. Jaunatnes dziesma.
 14. M. Hermann. Igaunija, mana tēviņa.
 15. J. Kalniņš. Lai ligo lepna dziesma!

Dziedās apvienotie kori.

Pie klavierēm:

Mirdza Bērziņš-Keizers.

Ieeja koncertā brīva — uzrādot kongresa
 ielūgumu.

2. V. Darziņš. Kaasikutega ehitud.
 3. J. Salītis. Tee kodumaale.
 4. E. Vigners. Jaanilaulud.
 5. E. Melngailis. Lõokese pulmad.

Solo: Anna Ludīna.

Laulab Lātlaste-Leedulaste ūhisuse koor.
 Koorijuht Hermanis Prūsis.

6. F. Säbelman. Kaunimad laulud.
 7. M. Lūdig. Mets.
 8. E. Oja. Vares vaga linnukene.
 9. E. Tubin. Karjase laul.

Laulab Riia Eesti Hariduse ja Abiandmi-
 se seltsi koor.

Koorijuht Ludvig Jakobson.

V a h e e g.

II.

10. J. Žilevičius. Vabaduse laul.
 11. A. Šerenas. On sile, sile isapöld.
 12. A. Šimkus. Me oleme sündinud
 leedulased.

Laulab leedulaste ūhingu «Laisve» koor.
 Koorijuht Antonas Šerenas.

13. J. Naujalis. Noorte laul.
 14. M. Hermann. Eestimaa, mu isamaa.
 15. J. Kalniņš. Kõlaga uhke laul!

Laulavad ūhendatud koorid.

Klaveril Mirdsa Bersins-Keisers.

Sissepääs kontserdile vaba — kongres-
 si kutse ettenäitamisel.

Izdevēja: Latvijas-Igaunijas biedrība. Atbildīgais redaktors: O. Nonācs